

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
V PRAZE

Diplomová práce

**Politika nulové tolerance v Duchcově a Litvínově jako (společnost
polarizující) politika disciplinace**

**Zero tolerance Policy in Duchcov and Litvínov: a Case of Polarizing
politics of Discipination**

Bc. Barbora Matysová

Praha 2016

Mgr. Jan Sládek, Ph. D.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. Janu Sládkovi, Ph. D. za to, že byl mým vedoucím práce a v důležitých fázích psaní mi byl k dispozici, dával mi cenné rady, podporu, motivaci a důvěru.

Dále bych své veliké díky chtěla vyjádřit Mgr. Lucii Trlifajové, garantce našeho výzkumu v Duchcově a Litvínově za to, že mě oslovila a pozvala ke spolupráci na tomto projektu, děkuji jí za metodické vedení, konzultace, předávání zkušeností i samotnou možnost tyto zkušenosti ve výzkumu získat.

Děkuji Mgr. Ondřeji Slačálkovi, Ph.D. za to, že mi ve fázi přemýšlení o tématu práce předložil právě téma nulové tolerance a posléze mě podporoval v tomto rozhodnutí, za konzultace a čas strávený nad tématem práce. Děkuji Mgr. Kateřině Sidiropulu Janků, Ph. D. za konzultace související s rolí výzkumníka v kvalitativním terénním výzkumu a za milou silnou podporu.

Děkuji našim informátorům, osloveným aktérům, za to, že nám poskytli odpovědi na mnohdy obtížné otázky v citlivém tématu. Děkuji všem osloveným aktérům, kteří poznali či poznávají dopady nulové tolerance ve své každodennosti za to, že se s námi podělili o zkušenosti a pomohli nám tak k vytvoření plastičtějšího obrazu reality.

Děkuji rodině a všem blízkým, kteří mě po dobu psaní práce podporovali a byli se mnou, když jsem to potřebovala.

Děkuji.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne .....

.....

Bc. Barbora Matysová

Abstrakt

V diplomové práci se zabývám politikou nulové tolerance v její teoretické, evidované a aplikované perspektivě. Nahlížím ji jako disciplinační politiku, jež vede k polarizaci společnosti a následnému prohlubování problémů. A to za absence označení sociálních témat jejich pravými jmény. Řešením tohoto tématu práce je evidence praktického příkladu v zahraničním prostředí, a následná hloubková kvalitativní analýza případů dvou měst ústeckého kraje – Duchcova a Litvínova. Data byla zpracována kvalitativními metodami a technikami sociologického výzkumu za opory dílčích statistik a tvrdých dat. Tato kombinovaná metodologie si klade za cíl uchopit téma v poli sociologie města a z tohoto titulu se pokusit o plasticitu výzkumu na bázi interdisciplinarity. Na základě výzkumu bylo potvrzeno, že politika nulové tolerance v Duchcově a Litvínově není doporučitelný manuál pro řešení dlouhodobě se zhoršující sociální a bezpečnostní situace. Dále bylo zjištěno, že jmenovaná politika neřeší příčiny vzniklých dlouhodobě se utvářejících problémů. Naopak obrací logiku příčin a následků - za příčinu poklesu kvality života ve městech je tak považována koncentrace nezaměstnaných, pobíratelů sociálních dávek, drogově závislých, v etnické rovině Romů. Toto zjištění se vztahuje i k teoretickému východisku dané politiky jako kriminalizačního nástroje sociálních problémů. Přínosem předkládané diplomové práce pro sociologickou teorii může být právě její výstavba a kombinovaná metodologie výzkumu, pro odbornou i neodbornou veřejnost pak představení a zhodnocení dopadů na konkrétních příkladech implementace politiky nulové tolerance v České republice.

Klíčová slova

politika nulové tolerance, sociálně vyloučená lokalita, stigmatizace, represe, disciplinační politika, bezpečnost, kriminalizace sociálních problémů, polarizace společnosti

Abstract

In this thesis, I deal with the Zero tolerance policy in its perspective of theory, records and application. I regard it as a disciplining policy, which leads to polarization and consequent deepening of problems in absence in of indications of social issues by their proper names. Answer to the issue of work is evidence of a practical example in a foreign surrounding and subsequent in-depth qualitative analysis of the two urban cases of region Ústí nad Labem – Duchcov and Litvínov. The data were processed by qualitative methods and techniques of sociological research in support partial statistics and hard data. This combined methodology aims to grasp the topic in the field of urban sociology and on that basis try for plasticity research based on interdisciplinarity. Based on research confirmed that the Zero tolerance policy in Duchcov and Litvínov is not recommendable manual for dealing with long-term social and deteriorating security situation. found that the appointment of politicians do not address the causes of incurred to shape the long-term problems. Furthermore been found the named policy do not address the causes of incurred to shape the long-term problems. Vice versa, reverses the logic of cause and effect - the cause of the decline in the quality of life in cities. In thus considered the concentration of unemployed, people receiving Social Security benefits, drug addicts, in ethnic line Roma peoples. This finding also applies to the theoretical basis of the policy as a tool criminalization of social problems. Acquisition of thesis on the sociological theory may be just the construction of a combined research methodologies, both for professional public and interested public this performance and then evaluate the impact of specific examples of implementation of Zero tolerance policies in the Czech Republic.

Keywords

zero tolerance policy, socially excluded locality, stigmatization, repression disciplining policy, safety, criminalization of social problems, polarization of society

Obsah

Úvod.....	11
1. 1 Chicagská škola a „lidská rozbitá okna“	15
1. 2 Dohled, disciplinace, kontrola, princip dispozitivu a panoptikum.....	15
1. 3 Etiketizační teorie, stigma a polarizace společnosti.....	18
1. 4 Gentrifikační a segregační mechanismus	20
2. Koncept a politika nulové tolerance - geneze pojmu a realizace v prostředí new york city v devadesátých letech minulého století.....	22
2. 1 Přístup k nulové toleranci.....	22
2. 2 Teoretická východiska nulové tolerance.....	23
2. 2. 1 Teorie „Broken windows“	23
2. 2. 1. 1. Kritika teorie	27
2. 2. 2 Community policing	27
2. 3 Koncepce Rudolpha Giulianiho a New York City Police Departement (NYPD).....	28
2. 4 Diskuze o účinnosti nulové tolerance při snižování míry zločinu.....	31
2. 5 Šíření konceptu nulové tolerance	38
2. 6 Shrnutí původního konceptu politiky nulové tolerance	39
3. Analýza politik nulové tolerance v duchcově a v litvínově	41
3. 1 Metodologie	45
3. 1. 1 Přístupy a východiska výzkumu, klíčové pojmy.....	45
3. 1. 2 Metody výzkumu	46
3. 1. 3 Deskresearch	47
3. 1. 4 Terénní výzkum	48
3. 1. 4. 1 Hlubkové polo - strukturované rozhovory	49
3. 1. 4. 2 Krátké anketní rozhovory.....	49
3. 1. 4. 3 Zúčastněné pozorování.....	50

3. 1. 4. 4 Statistická data	50
3. 1. 4. 5 Další doplňující zdroje	51
3. 1. 5 Výzkumné otázky	51
3. 1. 6 Analýza dat	52
3. 1. 7 Omezení výzkumu	52
3. 2. Kontext vzniku politik nulové tolerance v regionu (de)industrializace	53
3. 2. 1. Privatizace a segregační mechanismy jako faktory následně vypjaté situace sociálního soužití	57
3. 2. 2 Dlouhodobý (politicky nekorigovaný) růst napětí v občanském soužití.....	58
3. 2. 3 Dlouhodobě neřešené problémy obyvatel za účasti městské politiky	61
3. 3 Formulace a implementace politik nulové tolerance.....	62
3. 3. 1 Zavedení politiky nulové tolerance v Litvínově	62
3. 3. 2 Zavedení politiky nulové tolerance v Duchcově.....	68
3. 3. 3 Principiální mechanismy nastolení nulové tolerance	72
3. 4 Opatření nulové tolerance v praxi a realitě zkoumaných měst	74
3. 4. 1 Mapování, monitoring.....	75
3. 4. 2 Kontrola veřejného prostoru	78
3. 4. 3 Sociální kontrola	84
3. 5 Dopady a vedlejší dopady politiky nulové tolerance	85
3. 5. 1 Bezpečnost	85
3. 5. 2 Sociální oblast	89
3. 5. 3 Občanské soužití	90
3. 5. 4 Vedlejší dopady politiky nulové tolerance.....	94
3. 6 Diskuze - shrnutí analýzy politik nulové tolerance v duchcově a v litvínově.....	101
3. 6. 1 Doporučení pro další výzkum dané problematiky	104
Závěr	105
Použitá literatura	107
Seznam grafů, tabulek, schémat, map a obrázků	115

Seznam příloh	117
---------------------	-----

Seznam zkratek

APK – Asistent prevence kriminality

ASZ – Agentura pro sociální začleňování

CompStat – Computer Statistics

BS – ubytovna Bílý sloup

CSÚ – Český statistický úřad

D. C. – District of Columbia

DM – Dělnická mládež

DP – Dopravní podnik

DS – Dělnická strana (již neplatný název)

DSSS – Dělnická strana sociální spravedlnosti

FÚ – Finanční úřad

HN – hmotná nouze (dávky sociální státní podpory)

MD – Město Duchcov

ML – Město Litvínov

MP – Městská policie

NNO – Nezisková nevládní organizace

NT – Nulová tolerance

NYC – New York City

NYPD – New York Police Department

OSPOD - Odbor sociálně – právní ochrany dětí

OSV – Odbor sociálních věcí

OV – Osadní výbor

PČR – Policie České republiky

SBD – Sdružení bytů a domů

TJ – Tělovýchovná jednota

TS – technické služby

UNO – ubytovna pro nepřizpůsobivé občany

ÚP – Úřad práce

VPP – Veřejně prospěšné práce

ÚVOD

Politika nulové tolerance je svým původem považována za bezpečnostní politiku, poprvé implementovanou v prostředí města New York starostou Rudolphem Giulianiem roku 1994. Vycházela z teorie „Broken windows“/ rozbitých oken autorů Wilsona a Kellinga (1982). Tato teorie se zakládá na principu rozbitého okna, které, pokud není dostatečně rychle spraveno, implikuje v dominovém efektu další rozbitá okna. Ve své fyzické podobě ukazují na zanedbanost prostředí daných lokalit a působí tak úpadek kvality života a atmosféru rezignace na zušlechťování veřejného prostoru. *Tam, kde bude jedno rozbité okno nespraveno, budou rozbitá další*, tvrdí autoři za argumentace experimentem Phillipa Zimbarda. Ten, v roce 1969 provedl srovnávací pokus s devastací automobilu v newyorském Bronxu a městě Palo Alto. V prostředí Bronxu byl automobil zdevastován v řádu hodin, v Palo Altu vydržel nerozbitý více jak týden.

Výsledek pokusu Wilson a Kelling dávají do kontextu zanedbaného prostředí jmenované newyorské čtvrti a potvrzují tak svoji tezi o zákonitosti městského úpadku a podlomeného zdraví komunity v něm žijící. Tuto degradaci lokalit rozbitých oken dávají do souvislosti s bezpečností a postupným výskytem „pořádek porušujících“ osob: *Taková oblast je zranitelná před invazí zločinu. I když to není nevyhnutelné, je mnohem pravděpodobnější, že se zde ... bude obchodovat s drogami, budou se vystavovat prostitutky a budou se rozebírat auta. Opilci budou okradeni hochy, kteří to dělají pro zábavu. Zákazníci prostitutek zase těmi, kdo to dělají účelově a možná násilně.*“ (Wilson a Kelling 1982: 3) Tím dochází k doporučení navýšení kapacit strážníků a dalších bezpečnostních opatření do ulic.

O více než desetiletí později dochází k výše zmíněné politice nulové tolerance v New Yorku. Po jejím zavedení v první polovině devadesátých let skutečně začíná klesat kriminalita a dílem mediální i odborné podpory vzniká „Newyorský zázrak“, dále se šířící do celé řady zemí za hranicemi Spojených států. Tuto americkou zkušenost představuji ve druhé, na praktický příklad orientované části diplomové práce.

V českém prostředí se nulová tolerance jako implementovaná politika objevila poprvé v roce 2002 v Ústí nad Labem, pod vedením tehdejšího starosty Petra Gandaloviče, osobně poznávšího prostředí New Yorku devadesátých let v pozici konzula. V krajském městě je nulová tolerance zaváděna se zaměřením na bezpečnostní oblast a jejím nositelem byla v počátku především Městská policie. Dalším městem, které tuto politiku zavedlo, bylo Slaný, kde se realizace posunula od bezpečnostního konceptu ke konceptu „nulové tolerance vůči neplatičům nájemného“. Následně se

tento koncept tolerančního limitu nuly rozšířil do celkem sedmnácti měst jako politický komplex (více či méně propracovaný) a jako dílčí opatření do 36 měst a obcí České republiky.

Od doby jejího prvního zavedení v Ústí nad Labem do minulého roku nebyla realizována kritická analýza či evaluace její účinnosti. Zájem o zhodnocení existence a dopadů jmenované politiky projevila v roce 2013 Agentura pro sociální začleňování při Úřadu vlády. Po úvodní analýze (Ripka a kol. 2014), došlo v minulém roce k analýze politik nulové tolerance v Duchcově (zavedení NT v roce 2013) a Litvínově (zavedení NT v roce 2008), měst v Ústeckém kraji mezi regiony Mostecká a Teplická. Výsledky této analýzy, na které jsem výzkumně a analyticky spolupracovala, představuji ve třetí, empirické části práce (Kissová B., Kučera P., Matysová, B., Pospíšil F., Trlifajová L. ed. 2015. *Analýza politik nulové tolerance v Duchcově a Litvínově*, zakázka pro Agenturu pro sociální začleňování, SPOT, z. s., online dostupné na http://centrumspot.cz/wp-content/uploads/2016/07/VD_Analyza_politik_nulove_tolerance_v_Litvinove_a_Duchcove.pdf).

Z empirického i teoretického hlediska nulovou toleranci nahlížím jako politiku disciplinace, jejímž nejzásadnějším dopadem je polarizace společnosti. Podkladem těchto východisek jsou v první části představené teorie, Michela Foucaulta, Luíca Wacquanta a Ervinga Goffmanna. Vedle těchto autorů je práce celkově ukotvená v optice Chicagské školy. Ta určuje nahlížení tématu politiky nulové tolerance jako tématu sociologie města, ve své newyorské podobě byla proklamována jako nástroj k „*pozvednutí kvality života ve městě*“ (Henry 2006: 112 – 113).

První část je tedy věnovaná teoretickým východiskům, druhá část praktické ukázkou v nedávné minulosti implementované politiky disciplinace a ve třetí části, za podpory teorie i popisem americké zkušenosti, představuji analýzu působení nulové tolerance v českém prostředí.

Všechny jmenované části jsou propojeny teoreticky (první částí - teorií disciplinace, kontroly, etiketizace, stigmatu, (prostorové) segregace a kriminalizace bytostně sociálních problémů). Druhá část se dílem základem na *teorii rozbitých oken* vztahuje k první části (etiketizace, kriminalizace/sekuritizace sociálních problémů) a ve své praktické rovině *implementace politiky nulové tolerance* ke třetí, analytické části.

Otázka, kterou si pokládám v rámci propojení teorie a empirické části, s oporou centrální části, věnované newyorskému případu je, do jaké míry politika nulové tolerance platí pro všechny stejně? Do jaké míry skutečně přispívá zvýšení kvality života ve sledovaných městech? A konečně, do jaké míry je polarizační politikou neřešící skutečné příčiny sociálních a bezpečnostních problémů?

Přínosem této diplomové práce pro sociologickou teorii může být právě její *výstavba* a *kombinovaná metodologie* výzkumu ve formě kvalitativní analýzy, opřené o evidenci zkušenosti první implementace politiky nulové tolerance v zahraničním prostředí. Spolu se snahou uchopit téma v poli sociologie města a z tohoto hlediska se zároveň pokusit o plastičnost výzkumu. Pro odbornou i neodbornou veřejnost pak také může nabídnout představení a zhodnocení dopadů na konkrétních příkladech implementace politiky nulové tolerance v České republice.

1. TEORETICKÉ KONCEPTY DISCIPLINAČNÍCH POLITIK, ZÁKLADNÍ PILÍŘE A VÝCHODISKA UVAŽOVÁNÍ V KONTEXTU POLITIKY NULOVÉ TOLERANCE

V první části práce bych chtěla představit teoretická východiska, práce. Ta vycházejí z a to v obecnějším uvažování o disciplinaci a kontrole veřejného prostoru v kontextu sociálního vyloučení.

Politika nulové tolerance (NT), tak jak ji nahlížíme z amerického či českého kontextu, staví na rychlém a jednoduchém řešení navracení spočívajícího pořádku, které se projevuje v oblastech „rozbitých oken“¹, formou kontroly a disciplinace. Následně, prostřednictvím polarizace, rozdělením společnosti – na „slušné“ a „neslušné“ či „nepřizpůsobivé“ (či podle klíče – dlouhodobě nezaměstnaní, drogově závislí, lidé žijící v chudobě, jedinci a rodiny řešící existenční problémy, lidé s psychickými poruchami aj.)

Rétorika spojená s politikou nulové tolerance (a tvořící její podstatnou součást) využívá etiketizaci – označuje celé skupiny určitou danou charakteristikou, tu umocňuje stigmatizací (kriminalizovaných) jedinců, skupin i sídel. Sem patří označování problematických lokalit hanlivými přívěsky (výsledkem je posilování neatraktivy jak pro pronajímatele a rezidenty i ne – rezidenty – tato stigmatizace je zároveň i dlouhodobým mechanismem bez závislosti na zavedení politiky NT.

Prostor zde věnuji fenoménům kontroly (a disciplinace), etiketizace (a stigmatizace) a mechanismu gentrifikace. Právě tato trojice teorií skládá dohromady východiska disciplinačních politik.

Dříve, než přistoupím k výše uvedeným východiskům, provedu malý exkurz do sociologického uvažování o kriminalitě a počátku akademického výzkumu kriminality ve městě.

---

¹ Lokality identifikované jako kriminogenní zóny (skrz monitoring „hot spotů“) či jako lokality „úpadku kvality života“ (chudinské čtvrti trpící škálou sociálních problémů, kdy se tyto zrcadlí na podobě veřejného prostoru); v českém kontextu se jedná o „sociálně vyloučené lokality“ (v případě této práce Janov v Litvínově a jižní část Duchcova), ale i centra měst (zákaz konzumace alkoholu v parcích a na veřejných prostranstvích)

1. 1 Chicagská škola a „lidská rozbitá okna“

Jako jeden z kritizovaných aspektů newyorské implementace politiky nulové tolerance se objevuje *kriminalizace drogových závislostí* (zneužívání tvrdých drog, gamblingu, alkoholismu a dalších), *kriminalizace zadluženosti a nezaměstnanosti*, celkově shrnuto *kriminalizace „lidských rozbitých oken“* (Dixon 1998: 104).

Jmenovaná témata řešila již od 20. let minulého století Chicagská škola. Její výzkum se zakládal na interdisciplinárním přístupu ke zkoumání reality, tím se otevíralo pole nahlížení typicky městských problémů v různých kontextech – sociologie města (R. E. Park), narušené osobnosti (G. W. Mead, W. I. Thomas), asimilace imigrantů (W. I. Thomas, F. Znaniecki), sociální změny (W. F. Ogburn), procesy růstu města (E. W. Burgess). Další výzkumná témata se týkala rodiny, kriminality, prostituce, sebevraždy, tuláctví a rasových problémů (Jandourek 2001: 249).

Ve výzkumech Chicagské školy byla přímo propojována statistická metoda práce spolu s biografickou metodou sběru dat, analýzou osobních dokumentů a pozorováním. Tato „multi - metodičnost“ – mixed methods ve výzkumu poskytovala plastičtější obraz reality – nahlédnutí za statistiky doplněním kvalitativních dat, které dokreslovaly obraz výzkumu, za tvrdými daty byly odkrývány lidské příběhy a terénní pozorování.

1. 2 Dohled, disciplinace, kontrola, princip dispozitivu a panoptikum

Naším teoretickým východiskem je analýza Michela Foucaulta v díle *Dohlížet a trestat: Kniha o zrodu vězení* a současně dílo Loïca Wacquanta *Punishing the Poor*, jež na Foucaulta navazuje a poukazuje na sílící kontrolu a disciplinaci vůči určitým jedincům a skupinám, pohybujícím se ve veřejném prostoru.

Michel Foucault definuje dispozitiv jako „heterogenní soubor diskurzů, institucí, architektonických forem, regulačních rozhodnutí, zákonů, administrativních opatření, vědeckých výroků, filozofických, morálních a filantropických návrhů – zkrátka, řečené, stejně jako neřečené –, které jsou uspořádány v systému vzájemných vztahů“ (Foucault 2000: 194). Dispozitiv disciplinace je tedy podle této definice soubor diskurzů o sociálním vyloučení, „nepřízpůsobivých/slušných“; síť aktérů, implementujících a realizujících disciplinační politiku; vyhlášek a právních úprav; bezpečnostních prvků ve veřejném i soukromém prostoru (kamer, bariér, stavebních úprav pro zamezení pohybu v prostoru/do prostoru/k objektu); mediálního obrazu a referencí o disciplinaci a

kontrole. Dále do tohoto dispozitivu patří filozofické uvažování, kritická empirická i konceptuální analýza, ale i alternativní (opoziční) přístup k problému.

Foucault dále říká, že „*disciplína „vyrábí“ jedince; je to specifická technika moci, v níž jsou jedinci považováni současně za předměty i za nástroje její zkušenosti.*“ (Foucault 2000: 244) Disciplinační princip se v kontextu nulové tolerance výrazně objevuje a to jak v deklaraci „situace se zlepšila, je tu klid, venku už se nesrocují lidé“ či v mediálním obraze zkontrolovaných a pokutovaných jedinců či rodin. Jde tedy o oboustrannou zkušenost – zkušenost tzv. dobré praxe policistů i veřejného prostoru samotného, kdy veřejný prostor je „očitým svědkem“ své vlastní vyprázdněnosti.

Dalším fenoménem či faktorem v politice nulové tolerance je *disciplinace*, tu vidíme v aplikaci vyhlášek o pohybu ve veřejném prostoru, kamerového systému a zásluhového systému nebo rovnou „*výchovu nepřizpůsobivých k tomu, aby si osvojili pravidla slušného chování*“².

Drezúra je dalším nástrojem disciplinace „*tělo se stává objektem nových mocenských mechanismů a nových forem vědění. Jsou vypracovány metody, které umožňují jeho podrobení a pečlivou kontrolu.*“ (Balon Šubrt 2010: 138 – 139). K dalším formám technik disciplinace podle Foucaulta patří racionalizace motorických pohybů lidí, průběžná sankcionalizace a vizuální kontrola – architektonické uspořádání (veřejného) prostoru.

K *disciplíně* a *drezúře*, připojuje i historický fenomén *panoptika*, jež popisuje jako výsledek „*pohybu směrem od uzavřených disciplín, jistého druhu společenské „karantény“, až k neomezeně zevšeobecnitelnému mechanismu „panoptismu*“ (Balon, Šubrt 2010: 300)

Luic Wacquant (2009b)) ze své zkušenosti výzkumu ve francouzském prostředí mluví v tomto smyslu o kontrole příjemců sociálních dávek, kdy se příjem sociálních dávek staví na roveň bezpečnostního rizika a je kriminalizován:

„*Za mzdu, tyto společnosti převzaly dohled nad životním stylem příjemců sociálních dávek. Styl, který, konstantně pozorují a zaznamenávají / testují, kontrolují, sankcionizují podle bodů. Zvětšuje se tak vládní moc nad vlakem chudých. U Michela Foucaulta jde o expanzivní smysl drezúry, spojující představy o zkrocení, zbavení schopností a přizpůsobení.*“ (Wacquant 2009 b: 106)

---

² Inzerce pobočky Charity v Duchcově; UNO (Ubytovna pro nepřizpůsobivé občany) v Litvínově, viz třetí část práce

Soudci z lidu a kontroloři normality

Michel Foucault se rovněž ve svém díle věnuje pozici moci z hlediska statusu jedince. Foucault popisuje *soudce z lidu*, *soudce normality* jako ty, kteří si díky svému statusu a postavení ve společnosti, stejně jako roli soudců z povolání, mohou dovolit soudit jim nepřislušící pole působnosti:

„(...) Ale naopak, jestliže soudci čím dál hůř akceptují to, že musí soudit za účelem odsouzení, činnost souzení se potom rozmnožuje do té míry, do níž se rozptýlila normalizující moc. (...) Nacházíme se ve společnosti profesorů – soudců, lékařů – soudců, vychovatelů – soudců, „sociálních pracovníků“ - soudců; ti všichni zajišťují vládu univerzálnosti normativu; a jeden každý, ať se nachází kdekoli, mu podřizuje tělo, gesta, chování, schopnosti, výkony.“ (Foucault 2000: 419)

V následující tabulce (*tabulka 1*) jsou zaznamenány historické proměny kontroly od středověku do dnešní doby, přes optiku tradiční, raně moderní, moderní a postmoderní společnosti. V souvislosti s tématem této práce – politiky nulové tolerance jakožto disciplinační politiky je zajímavý vývoj v oblasti představě o deviaci, zodpovědnosti, subjektů sociální kontroly a prostoru sociální kontroly.

U postmoderní společnosti se zodpovědnost přesouvá od jednotlivce k celé společnosti, subjekty sociální kontroly se stávají policisté, terapeuti, lékaři, psychiatři, odborní pracovníci, soudy (srov. Foucault 2000: 419) a prostorem sociální kontroly se stávají věznice, nemocnice, krizová centra, neziskové společnosti oproti středověkému prostoru kontroly – veřejnému prostranství.

Historické proměny sociální kontroly a deviace

	do 16. století	17. – 19. století	20. a 21. století
	tradiční společnost	raně moderní a moderní společnost	postmoderní společnost
Vládnoucí skupiny	panovník a jeho rodina, církev, šlechta, úřednictvo	feudální šlechta, původně statkáři a obchodníci	úzké stranické elity, technokraté; nadnárodní korporace, lobbisté
Představa o deviaci	hřích, zlo	zločin, protiprávnost	choroba, šílenství, zločin, produkt společnosti
Zodpovědnost	jednotlivec ve vztahu k Bohu a panovníkovi	jednotlivec ve vztahu k zákonu a státu	přesouvá se od jednotlivce k odpovědnosti celé společnosti
Představa o hranicích lidského jednání	nadpřirozeno, determinismus, původní hřích	projevy účelné svobodné vůle	kombinace teorií o biologických, psychologických a sociologických příčinách
Subjekty sociální kontroly	panovník a jeho rodina, šlechta, duchovenstvo, úředníci (případně soukromá spravedlnost)	soudci, soudy organizované státy, od poloviny 19. století také veřejná policie	policisté, terapeuti, lékaři, psychiatři, společenskovědní odborníci, soudy a další specializované organizace státu
Prostor sociální kontroly	veřejná prostranství	specializované instituce (věznice, blázince, chudince)	zejména specializované uzavřené organizace (věznice, nemocnice, krizová centra, neziskové společnosti)
Legitimita autority	tradiční (nadpřirozeno, právo, morálka)	právní, racionální, morální	technická, právní, morální
Formy a výkon sankce	odplata – fyzické útoky, veřejné ponižení, stigmatizace	odplata – uvěznění, poprava, finanční postihy	odplata – uvěznění, finanční postihy, méně už poprava; <i>rehabilitace a prevence</i>

Tabulka 1: Historické proměny sociální kontroly a deviace (Murdza 2003: 52)

1. 3 Etiketizační teorie, stigma a polarizace společnosti

Etiketizační teorie „nálepkování“ na principu generalizace charakteristik na celou určenou skupinu (v našem případě skupinu občanů, žijících ve městě, v určité lokalitě i mimo ni) je pro politiku nulové tolerance velmi důležitou charakteristikou. V kontextu tématu diplomové práce se objevují označení „slušní“ a „nepřizpůsobiví“, dva termíny jasně dělící společnost a prohlubující problémy ve vzájemném soužití.

Etiketizace je v politice nulové tolerance obsažena explicitně v samotném jejím sémantickém ukotvení, ať jde o litvínovskou „nulovou toleranci vůči nepřizpůsobivým“ či duchcovské rozdělení na „slušné“ a „neslušné“. Označení skupin obyvatel na základě přiřknutých charakteristik a následná polarizace, rozdělení obyvatel do (v případě českého prostředí) dvou proti sobě „štvaných“ skupin.

Etiketizační teorie, jež vychází z tradice symbolického interakcionismu (G. H. Mead), zároveň stojí i na předpokladu, že přijatá nálepka se může stát reálnou ve svých důsledcích (Thomasův teorém) a totiž tak, že se jedinci nálepkováni jako zloději, devianti, či hysterici mohou

skutečně zloději, devianty nebo hysteriky stát - přijmou nálepku za svou a ztotožní se s ní. Navíc v případě medializace určitých problémů nějakým způsobem označených ve spojení s fotografií (domnělého) příslušníka určité skupiny, považovaného v mediální zprávě jejího reprezentanta. To je pro medializaci politiky nulové tolerance velmi příznačné (viz příloha práce).

Z etiketizační teorie vyplývá fenomén stigmatizace jedinců, skupin i sídel a veřejného prostoru – označování problematických lokalit hanlivými přízvisky a z toho vyplývající posilování neatraktivy (srov. Wacquant) jak pro pronajímatele a rezidenty, tak pro ne - rezidenty. Pojem stigma nahlížím skrz Ervinga Goffmana a jeho knihu *Stigma: Poznámky o způsobech zvládnutí narušené identity* (2003).

Goffman přistupuje ke stigmatu jako charakteristice, který je v „normální“ společnosti určitým handicapem, kdy jedním dechem dodává, že podpora jinakosti a ne – normality je vysílána právě ze skupiny „zdravých“. Stigmatizovaný, pro naše téma politiky NT, socio – ekonomicky, případně diskriminačně znevýhodněný, má podle Goffmana dvě tváře, odvislé od toho, s jakou skupinou je zrovna v kontaktu, zda se skupinou „svých“ či „vnějších“. Z toho vyplývá předstírání toho, že je člověk někým jiným, než reálně je. Důvodů pro toto předstírání je mnoho, rozsah předstírání se různí od nezamýšleného až po zcela záměrné předstírání. Autor vztah předstírání ukazuje na příkladu sester a fyzioterapeutů s lidmi s tělesným postižením.

Matthews a Pitt (2001: 195) spojují stigmatizaci s rizikovou společností a viděním rizik obyvatel stigmatizovaných sídel institucemi, které často jejich situaci vyhodnotí za ně samotné (toto je důležité pro třetí část práce a roli institucí v nulové toleranci³) a nastaví tak určitá plošná opatření, která nepočítají s jejich důstojným zapojením: „*V rizikové společnosti, lidé se stávají stále více reflexivní čelem k rizikům (a to i v případě, že nemohou počítat svá rizika přesně), a to zejména, jak jsou jejich vlastní rizika viděna mocnými institucemi, které mají schopnost ovlivnit jejich individuální, soukromé bezpečnostní služby. (...) Jednoduše, výzkumy ukázaly, po určitou dobu, že obyvatelé problémových sídlišť si často plně uvědomují stigma spojené s jejich komunitou a často vášnivě odolávají posílení tohoto stigmatu externích subjektů, zejména jejich pronajímatelů sociálního zabezpečení*“ (Hope, 1997).

Očekávání vůči druhému, střet s druhým, polarizace

Goffman hovoří o tzv. *očekáváních vůči druhým* (která spojuje se statusy a rolemi) a o *normálních očekáváních*, jež se nevzdalují původní představě jednoho aktéra o druhém. Dále o konfrontaci se sebou samým před zrcadlem – nenávidět sama sebe, stud před sebou samým. Stigmatizace jedinců a skupin tedy může vést až k rezignaci a *uznání pravdivosti stigmatu*. Pro tuto práci je stěžejní *sociální stigma*, skrz výše popsaný principi jsme se tak při našem výzkumu setkávali s dělením na „slušné bílé“, „slušné Romy“ a „nepřízpůsobivé Romy“, což opět ve svých důsledcích vede k bludnému kruhu, determinovanému společenským nastavením a otázkám *Jak slušný musí být Rom, aby byl uznán za slušného? Musí být slušnější než bílý? A proč existuje taková společenská norma?*

V díle o stigmatu Goffman hovoří o tenzi mezi *osobním* a *sociálním* a rozdílem mezi osobní známostí či jen sociální. Nicméně i přes osobní známost s příslušníkem stigmatizované skupiny se můžeme setkat s generalizačním principem: *Znám i slušné Romy, mám mezi nimi přátele, ale ti jsou výjimka.*

O paradoxním umocňování stigmatizace v zájmu zvýšení pocitu bezpečí píše Golub (2003). Navýšení počtu strážníků v zacílených lokalitách může znamenat u části komunity úlevu. Vyšší míra dohledu slibuje snížení rizika nebezpečí. Ovšem i samotný nárůst počtu policistů v oblasti, může mít stigmatizující dopad: „*v některých případech může stigma místa strach mezi jeho obyvateli podněcovat*“ (Rosenbaum 2006: 245). Jinak řečeno zvýšená míra dohledu může mít kontraproduktivní vliv – umocňuje subjektivní míru strachu, obav z napadení a co považují za velmi podstatné – naprosto mění funkci veřejného prostoru, který se stává střeženým místem, jež neslouží lidem, nýbrž lidé (policisté), slouží jemu.

1. 4 Gentrifikační a segregační mechanismus

Gentrifikace a prostorová segregace jsou dalšími teoretickými východisky v uvažování o disciplinační politice nulové tolerance.

Ve třetí části je gentrifikace a segregace vztažena na sociálně vyloučené lokality, na které v politika nulové tolerance v prostředí Duchcova a Litvínova citelně míří. Pojetí tohoto pojmu či mechanismu u Luica Wacquanta v díle *Punishing the poor* (2009b) má tento širší záběr. Gentrifikace center za účelem ekonomického zisku a atraktivity spočívá ve vytěsňování *pro obchod nežádoucích, ekonomicky nevýhodných* bezdomovců, drogově závislých, žebrajících. Pro zatraktivnění vzhledu

města jsou tito jedinci a skupiny vytěšňováni z centra, kde se sdružují za účelem logistického zázemí či dostupnosti prostředků, případně za získáním sociálních kontaktů. Ve veřejném prostoru se objevují bariéry, stěžující setrvání v něm (pochůzkáři, fyzické bariéry na lavičkách či úplná absence laviček za účelem jediné možnosti uchýlit se do přítomného restauračního zařízení.).

O gentrifikaci v prostředí český post – socialistických měst píše Růžička:

„V současné době jsou centra postsocialistických měst takzvaně „renovována“. Používán by však měl být analyticky přesnější termín „gentrifikace“ s pozorností upřenou na to, aby se z původně kritického konceptu nevytratil vždy přítomný aspekt (re)produkce třídních a etnických rozdílů (srov. Slater 2006 či Wacquant 2008).“ (Růžička 2010: 148 – 149) To mění strukturu městského prostoru a jeho prestiž (v socio - ekonomické rovině).

Kriminalizace/sekuritizace a marginalizace chudoby a sociálních problémů

V Evropě (Velká Británie a Francie) byla politika nulové tolerance realizována sociálními demokraty, v původním newyorském prostředí byl realizátorem republikán. Koncept se tedy z původního odlišného prostředí přenesl snadno do historicky odlišného, se svými důrazy jinak nastavenou politikou. Wacquant onen zdánlivě nepředstavitelný posun vysvětluje následujícím: *„(...) V západních společenských systémech jsou postupně přijímány neoliberální principy řízení státu, založené na oddělení ekonomické sféry od sféry sociální“* (2009b: 8).

Právě oddělení těchto spjatých sfér vede k domnění, že sociální problémy typu zadluženost, bezdomovectví, lichva, sociální vyloučení, diskriminace na trhu práce a bydlení vznikají samy o sobě a nejsou vázány na makro i mikro ekonomické pozadí jednotlivých společností. V případě marginalizace chudoby sehrává velkou roli privatizační mechanismus, kdy podmínky a pravidla nastavují soukromí majitelé nemovitostí. Stát má tak malou pravomoc ovlivnit například „obchod s chudobou“ ať už se jedná o předražené nedůstojné bydlení na ubytovnách či v bytech domů, které chátrají dílem nezájmu majitele.

Fakt, že se v takovém typu bydlení v českém prostředí nachází často Romové (často nízko - kvalifikovaní lidé bez dostatečného vzdělání s negativním stigmatem; ekonomicky nevýhodní pro podnikatele, jehož zákazníci toto stigma přijímají), zapadá do teorie chybného oddělení dvou výše zmíněných sfér a totiž tvrzení, že sociální situace marginalizovaných vyplývá z jiných (temperament, geny, naučená lenost), než socio – ekonomických východisek či podhoubí.

2. KONCEPT A POLITIKA NULOVÉ TOLERANCE - GENEZE POJMU A REALIZACE V PROSTŘEDÍ NEW YORK CITY V DEVADESÁTÝCH LETECH MINULÉHO STOLETÍ

Druhá část práce je věnovaná původnímu newyorskému konceptu politiky nulové tolerance. Vzhledem ke své struktuře má formu případové studie. V prezentaci konceptu shrnu jeho socio – historický původ a teoretická východiska. Dále představuji kritiku policejní strategie New York City Police Departement (dále jen NYPD), diskuzi o účinnosti politiky a její mezinárodní šíření.

Věnovat prostor původnímu konceptu nulové tolerance považuji za důležité ze dvou důvodů. Prvním je *inspirace konceptem* v českém prostředí a explicitní odkazování k němu, neboť například ústecký starosta Petr Gandalovič byl v roce 2003 při zavádění konceptu do krajského města označen „českým Giuliani“⁴. Druhým důvodem je velmi podobný princip přístupu k občanům, kteří jsou v původním konceptu dělení na *pořádek dodržující* a na *ty, kteří ho porušují*. V Česku se pro tyto dvě politicky stanovené kategorie zažily termíny „slušní“ a „nepřízpůsobiví“.

2. 1 Přístup k nulové toleranci

K *nulové toleranci* přistupujeme jako k „mocnému symbolu“ (Jones, Newburn 2007: 222), atraktivnímu modelu či módnímu sloganu (Dixon 1999: 2). David Dixon (1999: 2–3) shrnuje používání nulové tolerance do tří základních významů: bývá využívána jako „módní slogan“ vyjadřující odhodlání uchýlit se k tvrdému postupu v trestní sféře.

Šest klíčových definičních znaků konceptu nulové tolerance identifikoval a položil rovněž Jock Young (1999: 24). V konceptu jde podle něj především o snížení míry tolerance vůči zločinu a deviaci, využívání trestních, drastičtějších opatření na cestě za dosažením cíle – navrácení se k hodnotám slušnosti, pořádku a zdvořilosti, které postupně ztratily svůj někdejší vliv. Zbývající tři vlastnosti politiky nulové tolerance odkazují k teorii „rozbitých oken“, dle jejíchž autorů, existuje souvztažnost mezi projevy neslušnosti (narušování pořádku) a mírou zločinnosti.

---

⁴ „Říkají tomu nulová tolerance. Program, který zavedl v Ústí nad Labem primátor Petr Gandalovič, teď napodobují ve Slaném. Zdejší radní vyhlásili v červnu v místním tisku, že za jakýkoli přestupek čekají občany ty nejtvrďší postihy, celá akce se však zatím omezila na boj s neplatiči nájmu. V Ústí však nulovou toleranci vzali vážně. Zdejší primátor Petr Gandalovič ví, jak se to dělá. Viděl to v New Yorku, kde působil jako český konzul a stal se obdivovatelem tamního starosty Rudolpha Giulianiho, který tehdy snížil zločinnost ve městě na minimum. Však se mu také přezdívá "český Giuliani". Nové pořádky v Ústí pocítili úplně všichni, nejen neplatiči nájemného.“

MF Dnes: ves, jab : Ústí a Slaný porušení předpisů tvrdě trestají, článek z 25.9.2003, dostupné v databázi Newton media

Teorie „rozbítých oken“ odkazuje na článek „*The police and neighborhood safety: Broken windows*“ (Kelling, Wilson 1982⁵), který ji představuje. Nejčastěji je představována tak, že nepostihování drobných přestupků vůči veřejnému pořádku zvyšuje pravděpodobnost nárůstu vážnějších trestních činů. Souvislost s konceptem nulové tolerance je ovšem složitější, teorie rozbítých oken není omezitelná na tuto jasnou stručnou definici „akce a reakce.“

Young shrnuje nejčastěji interpretovaný význam nulové tolerance do následujícího: „*Nulová tolerance je založena na filozofii ‚Rozbítých oken‘, byla prvně zavedena v New York City, a vedla ke snížení zločinnosti*“ (Young 1999:124).

2. 2 Teoretická východiska nulové tolerance

Nulová tolerance řeší otázky kriminality, prostituce, deviace, příznačně městské problémy. Toto prizma sloužilo pro legitimizaci zavedení nulové tolerance za účelem „pozvednutí kvality života ve městě“.

2. 2. 1 Teorie „Broken windows“

V roce 1982, tedy více než deset let dříve před prvním vyhlášením politiky nulové tolerance pod vedením starosty Giulianiho a následnému „*Newyorskému zázraku*“, vyšel pro newyorského starostu inspirující, článek Jamese Q. Wilsona a George L. Kellinga „*Policie a bezpečné sousedství: Rozbitá okna*“. Zde autoři uvedli na příkladu rozbitého okna svou teorii dominového efektu – ve chvíli, kdy bude v lokalitě rozbito okno a nebude spraveno, dojde postupně k dalšímu rozbíjení oken a k poklesu kvality života v daném místě.

Argumentaci snížení kvality života v daných lokalitách postulují za pomoci experimentu standfordského psychologa Phillipa Zimbarda z roku 1969. Ten nainstaloval ne příliš atraktivně vyhlížející automobil v Bronxu a v Palo Altu v Kalifornii. V Bronxu začala jako první automobil demolovat rodina – otec, matka, syn, nevydrželo ani den. V Palo Alto auto vydrželo víc jak týden, ničeno začalo být až po umělém vstupu výzkumníka, který rozbil okno automobilu.

---

⁵ James Q. Wilson - profesorem na Harvardu a autor knihy *Přemýšlet o trestné činnosti*. George L. Kelling - dříve ředitel vyhodnocování pracovníků v policejní nadaci, v době napsání článku výzkumný pracovník John F. Kennedy School na Harvardu.

Do Zimbardova pokusu vkládají teorii rozbitých oken a aplikují tak vlastní myšlenky do tehdy, třináct let starého experimentu: (argumentace autorů) „*Phillip Zimbardo, v některých experimentech, testoval teorii broken – windows* (Kelling, Wilson, 1982: 3) (logika je ovšem opačná – teorie „broken windows“ vznikla až posléze, nicméně dvojice autorů článku Zimbardův experiment použila pro zaštitění principu své vlastní teorie).

Autoři v článku popisují pocit ne/bezpečí v lokalitě a rostoucí strach při pohybu ve veřejném prostoru:

„V reakci na strach (v lokalitě) se lidé vzájemně vyhýbají, kontrola se oslabuje. Někdy zavolají policii. Hlídka dorazí, dojde k příležitostnému zatčení, ale trestná činnost pokračuje dál a porušování pořádku se nezmenšuje. Občané si stěžují policejnímu šéfovi, ale ten vysvětluje, že jeho oddělení nemá dostatek personálu a že soudy nemají trestat malichernosti či prvopachatele. Policejní vozy, které přijíždějí do lokality jsou pro obyvatele neefektivní nebo nezajímající se; pro policii jsou rezidenti zasluhující si jeden druhého. Občané mohou brzo přestat volat policii, protože „nic nenadělají.““ (Kelling, Wilson 1982: 4).

Dochází podle nich k oslabování důvěry mezi rezidenty a policií. Řešení tohoto narušeného vztahu rozvádí v návrhu nastolení pravidel komunity (která definují rezidenti, žijící v lokalitě - insideři) a jejich následné vymáhání. To znamená vymáhání odpovědnosti i za drobné přestupky proti stanoveným pravidlům.

Nestabilita sousedství

„Stabilní sousedství s rodinami, jež se starají o své domovy, dávají pozor na děti a sebejistě vystupují vůči nezvaným hostům, se mohou změnit během několika málo let či dokonce měsíců v nehostinnou a děsuplnou džungli. Část nemovitosti zůstane opuštěna, pozemek zarůstá trávou, je rozbito první okno. Dospělí přestávají domlouvát nezvedným dětem a ty tím povzbuzené se stanou ještě rozdováděnějšími. Rodiny se stěhují pryč, neukotvení jedinci zase dovnitř. Náctiletí se shromažďují před jedním z obchodů. Prodávač je žádá, aby odešli. Neposlouchají. Objevují se rvačky. Hromadí se odpadky. Lidé začínají popíjet před potravinami, opilci padají na chodník a nikdo jim nebrání v tom, aby tam přenocovali. Chodce oslovují žebráci. V tomto bodě ještě není nevyhnutelné, že závažná zločinnost poroste anebo že se objeví násilné útoky vůči cizincům. Nicméně mnoho obyvatel si bude myslet, že zločin a především násilný zločin je na vzestupu a adekvátně tomu přizpůsobí své chování. Na ulicích se budou vyskytovat méně často, a když už, tak se budou držet dál od svých bližních a pohybovat se budou rychlým krokem, potichu a se sklopenýma očima.“ (Kelling,

Wilson 1982: 3), dále popisují možný kriminální vývoj v lokalitě, kde zmiňují obchod s drogami, prostituci a krádeže.

Rozvolnění řádu v lokalitě na základě rozbíjení oken tedy podle autorů může vést k destabilizaci sousedství nárůstu kriminality. V citaci autoři zmiňují hned několik tíživých sociálních problémů jako je prostituce, bezdomovectví, chátrání opuštěných budov, pustnutí veřejného prostoru, drobná kriminalita mládeže, rvačky, nepořádek.

Městský úpadek a zdraví komunity

Wilson a Kelling píší o procesu městského úpadku a sociální mobility – možnosti přesunu z upadající lokality do lepšího životního prostředí/prostoru.

V souvislosti s úpadkem města hovoří faktorech možného strachu v lokalitách – „*ne nutně násilní lidé, ne kriminálníci, nýbrž pochybní a neukáznění lidé: žebráci, opilci, narkomani, neukázněné teenageři, prostitutky, courající se, mentálně postižení*“ (Kelling, Wilson 1982: 2). Dále v textu hovoří i „lidských rozbitých oknech“ : „*Občan, který se bojí páchnoucího opilého, hlučného teenagera nebo naléhavého žebrajícího není pouze vyjádření nechuti pro nevhodné chování je to také hlas lidové moudrosti, která se stane správným zobecněním – a sice, že vážnější pouliční kriminalitě se daří v oblastech, kde se výtržnictví stává nekontrolovaným. Nekontrolovaný pouliční žebrák je ve skutečnosti první rozbité okno*“ (Kelling, Wilson 1982: 5).

Role policie je v teorii rozbitých oken nezastupitelná a to i v momentu zapojení veřejnosti, policie má stále výkonnou moc nad porušováním pořádku a to za absence i preventivních prvků ve veřejném prostoru. Nekontrolovaný pouliční žebrák, kterého autoři označují za první rozbité okno je ve svém principu velmi příznačný napříč prostředími, zavádějícími nulovou toleranci a totiž principu kriminalizace především sociálních problémů. Nekontrolovaný pouliční žebrák trpí především existenciální krizí, v teorii je představován jako kriminogenní element.

Podle Harcourta (2001) je teorie „Broken windows“ je vystavěna na privilegiích spořádaných občanů nad nespořádanými sousedy či jedinci/skupinami do lokality přicházejícími, pro toto rozdělení vytvořil následující schéma:

	domáci („štangasti“)	cizinci
spořádaní	slušní lidé	návštěvníci
nezřízení	opilci a bezdomovci (bezprizorni)	kriminálníci

Schéma 1: Insideři a outsideři v komunitě lokality, Harcourt (2001: 25)

„Spravování rozbitých oken“ by tak mělo patřit k celkovému „zdraví“ komunity v dané lokalitě. „Komunita bez rozbitých oken“ je podle autorů kýžený výsledek policejní činnosti. „Rozbitá okna“ jsou zde i „lidská rozbitá okna“ (Dixon 1998: 104) v podobě nevídaných narušitelů pořádku.

V závěru článku autoři nicméně píší, že „*policie ví, že je to jedna z jejích funkcí (v komunikaci s komunitou a vymáhání neformálních pravidel), ale že to nemůže být prováděno na úkor vyšetřování trestných činů a reagování na výzvy. Můžeme být přesvědčováni o předpokladech vážných násilných trestných činů, které budou výhradně specialisty na boj se zločinem. (...) policisté jsou vzděláváni v zákoně a chápání kriminality (a ne ve výcviku a řízení pouličního života) a připojí se také ke kampani dekriminalizace neškodného chování (i když opilost na veřejnosti, pouliční prostituce a viditelná pornografie může komunitu zničit rychleji než jakýkoli tým profesionálních zlodějů).*“ (Kelling, Willson 1982: 10)

A uzavírají: „*jako lékaři nyní uznávají význam podpory celkového zdraví, než léčení jednotlivých nemocí, tak policie a my zbývající bychom měli uznat význam udržování neporušených komunit bez rozbitých oken*“ (Kelling, Willson 1982: 10).

Policie, která je v závěru oprostěna od své výlučnosti v rámci udržování pořádku ve veřejném prostoru spolu s dekriminalizací neškodného chování do jisté míry obrací původní ráz teorie rozbitých oken. Nicméně není uvedeno, co je se skrývá pod pojmem „neškodné chování“ a kdo jeho míru určuje - jsou to obyvatelé lokality nebo policie? A konečně, závěrečná citace o udržování neporušených komunit bez rozbitých oken nenaznačuje přímou představu o podobě lokality a kvality života v ní. O sociálních problémech komunity se v článku autoři nezmiňují, jako rozbité okno naopak zmiňují výše zmíněný příklad nekontrolovaného žebráka.

2. 2. 1. 1. Kritika teorie

Politika nulové tolerance i její teoretický základ v díle „Broken windows“, stejně jako fenomén „Newyorského zázraku“ byly vystaveny kritice. A to jak ve své newyorské podobě, po svém přenesení za hranice New Yorku (empiricky i konceptuálně).

Kritika patřila především klíčovým pojmům teorie jako „order“ (pořádek), „disorder“ (porušování pořádku), „decent folk“ (slušní lidé) či „disorderly“ (neslušní) „Slušní“ a „neslušní“ v původní teorii dostávali určité atributy (slušné rodiny s dětmi versus neslušní teenageři, bezdomovci, prostitutky), které sloužily jako kategorie přiřaditelné k jedné či druhé skupině obyvatel.

Teorie společnost rozdělující a oddělující, kdy toto oddělení staví proti sobě kategorie lidí, kteří ale sdílejí naprosto klíčové životní podmínky a těmi jsou právě nezaměstnanost, chudoba a marginalizace. To se například v českém kontextu zrcadlí na demonstracích „proti nepřizpůsobivým“, kterých se účastní nezaměstnaní senioři, matky samoživitelky, dlouhodobě nezaměstnaní nebo i lidé nízko ohodnocení za svoji náročnou práci, všechny spojuje určitá frustrace a potřeba ukázat na viníka jejich tíživé situace.⁶

2. 2. 2 Community policing

Wilson a Kelling, si v době psaní článku o rozbitých oknech, na začátku 80. let, byli dobře vědomi akademické skepse o klesající možnosti zabránit kriminalitě, jež se nachází ve struktuře nezaměstnanosti, diskriminace, chudoby a sociálních nerovností (Eck – Maguire 2006: 207 - 208). Postavili proti tomuto faktu roli strážníků a pochůzkářů, kteří svojí přítomností v daných oblastech působí proti strachu ze zločinnosti. Co bylo především potřeba potlačit, byl strach ze zločinu. Objevuje se nám zde tedy kriminalita (statisticky sledovatelná a měřitelná) a pocit bezpečí (subjektivně deklarovaný obyvateli sousedství/lokality).

Pojetí policejní práce, které doplňuje a usnadňuje standardní policejní postupy, vychází zejména z následujících principů:

---

⁶ Viz například principiálně podobné motivace k demonstracím v Českých Budějovicích v roce 2013, popsané v článku *Sídlště Máj a lásky čas*, Brolík, T., 14. 7. 2013, online dostupný na <https://www.respekt.cz/tydenik/2013/29/sidliste-maj-a-lasky-cas>

- za bezpečnost a veřejný pořádek je kromě policie zodpovědná celá veřejnost; za kvalitu života v lokalitě bydliště přijímají zodpovědnost (spolu s policií) občané – rezidenti a institucionální aktéři
- pochůzky v okrsku zajišťuje jeden policista, kterého rezidenti osobně znají
- jde o společné řešení trestné činnosti a hledání prostředků k eliminaci příčin
- informování veřejnosti a důraz na potřeby a očekávání občanů policie registruje průzkumy spokojenosti se svou činností ⁷

To jsou body strategie „Community policing“ v českém prostředí, která se v některých městech začíná zavádět. Weisburd a Anthony popisují americký postup aplikace této metody/strategie tak, že „*velká města (s populací větší než 100 tisíc obyvatel) přijala Community policing.*“ Community policing podle nich bere v potaz veřejností definované problémy a ovlivňuje tak tradičně zavedené policejní kompetence (Anthony, Weisburd 2006: 32), zároveň upozorňují na to, že tato strategie musí být městským projektem, ne projektem policejního oddělení (Anthony, Weisburd 2006: 32). Jako městská strategie více odpovídá své charakteristice práce s komunitou/obyvateli. Mělo by tedy podle nich jít více o otevřenou komunikační strategii, než o upevňování policejních pozic a její moci nad obyvateli a městským prostorem.

2. 3 Koncepce Rudolpha Giulianiho a New York City Police Departement (NYPD)

V červenci 1994 v New Yorku začal starosta Rudolph Giuliani a policejní komisař William Bratton implementovat policejní strategii formou důrazu na dodržování pořádku s důrazem a prosazování vymáhání odpovědnosti za činnosti jako graffiti, potulka, močení na veřejnosti, pití na veřejnosti, agresivní žebrání, přeskakování turniketů a prostituce.

Důraz na porušování pořádku se během jeho politického období posouval „*od dealerů drog k 'neopatrným chodcům' a jiným rozmanitým 'ničemům' včetně pouličních prodavačů, kličkujících taxikářů a majitelů neuvázaných psů*“ (Griffith 1999: 10). Kriminalita klesla během roku 1994 o 11, 7 %, a o dalších 18, 3 % během prvních šesti měsíců roku 1995. Od ledna 1994, kdy se stal Giuliani starostou, do června 1995 klesla vražednost o 37, 3 %, vloupání klesla o 31, 3 %, drobné krádeže o 23, 6 % (Griffith 1999: 16).

Bratton jako ředitel Oddělení dopravní policie se ve spolupráci s dalšími kriminalisty zaměřili na „černé pasažéry“ metra, toto zaměření si vyžádalo nárůst zadržených osob, u kterých

⁷ <http://www.policie.cz/clanek/co-je-to-community-policing.aspx>

byly, jako nezamýšlený vedlejší „produkt“, nalezeny ilegální návykové látky a zbraně (Bratton, Knobler 1998: 154). Právě odebrání nelegálně držných zbraní bylo považováno za velký úspěch NYPD v 90. letech.

Compstat a technicko – provozní rovina NYPD

NYPD přijala metodu sdílení zpravodajských informací, která pomocí počítačového programu (CompStat), identifikovala místa a osoby ohrožené nebezpečím. Tradiční reaktivní policejní taktiky (zaměřené na situační reakce a výzvy a 'zavolání k případu' (srovnání jednotlivých modelů viz *tabulka 2*) se v tomto kontextu staly sekundárními. Počítačové mapování bylo významné při manažerských změnách, v nichž byl zaveden intenzivní dohled a kontrola plnění lokálních příkazů. To byl proces, ve kterém byli místní velitelé voláni k zodpovědnosti ke komisaři a dalším zaměstnancům za jejich práci (Bratton, Knobler 1998: 11).

Klíčovými prvky modelu NYPD byly: *strategie kontroly kriminality*: po dobu uplatňování strategie bylo cílem se zaměřit na osm druhů trestných činů: drogy, zbraně, kriminalitu mládeže, krádeže aut, korupci, přestupky v dopravě, domácí násilí a na fenomén „kvality života“ v lokalitě (spojený především s vandalstvím ve veřejném prostoru); *zvyšování počtu zaměstnanců*: z cca 30 tisíc zaměstnanců v roce 1990 na více než 38 tisíc v roce 1996. Návrh zvýšení o dalších 1900 zaměstnanců v průběhu roku 1998/1999, dále používání přesných včasných zpravodajských dat; *vylepšení informačních systémů* pro poskytování aktualizovaných informací o trestné činnosti tzv. „hot spotů“ (sledovaných rizikových míst) a týdenní trendy na místní úrovni. Jedním z klíčových opatření se stalo posílení pozice velitele okrsku.

Tabulka 1
Srovnání rozdílnosti policejních modelů

	Tradiční reaktivní model	NYC model	Community policing model	Na problémy orientovaný model
Hlavní priority	Proces zaměřený na reakce a výzvy; na vyšetřování a řešení trestných činů	Výsledek zaměřený na snižování kriminality a nepořádek	Proces zaměřený na zlepšení komunitních vztahů, adresování komunitních potřeb	Výsledek a proces zaměřený na identifikaci řešení policejních problémů
Míra zapojení ostatních	Nízká - policejní pozorování jako specializovaná aktivita	Relativně nízká – policie primárně zodpovědná za strategii snižování rozvoje a provádění trestné činnosti	Vysoká – důraz na spolupráci s komunitou a jejími zástupci	Vysoká – důraz na ustanovení partnerství, ve kterém se s ostatními aktéry řeší dané problémy
Použití informací	Nízké – dodávka informací jako vysoce rutinizovaná policejní činnost	Vysoké – informace slouží k identifikaci problémové oblasti, cílových zdrojů a vyhodnocování dopadů	Mírné – důraz na využívání informací na místní úrovni a nikoli jako použití k řízení odpovědí celé organizace	Vysoké – informace používané k identifikování problémů, vyvíjení strategie a vyhodnocování odpovědí
Použití donucovacích policejních strategií	Mírné – příležitostné zásahy a prudké útoky, určitá tolerance méně vážných přestupků	Vysoké – rozsáhlé využívání zatčení a prohledávání; energické vymáhání odpovědnosti za malé přestupky	Nízké – důraz na policejní konsenzus, lokalizace policie v rámci komunity	Nízké až mírné – donucovací strategie jako jedna z možností; zda bude využita, závisí na podobě problému

Tabulka 2: Srovnání policejních strategií, Brereton 1999: 4

Tabulka srovnává policejní modely, využívané ve velkých amerických městech. Pro model NYPD (v tabulce jako NYC) je charakteristické zaměření na snižování kriminality a nepořádek. V otázce zapojení dalších aktérů je nastavena relativně nízká míra - za snižování kriminality je primárně zodpovědná policie. V oblasti použití donucovacích policejních prostředků využívá rozsáhlého zatýkání a vymáhání odpovědnosti za malé přestupky. V další kapitole budou představeny policejní strategie čtyř dalších velkých amerických měst, která pro snížení kriminality aplikovala odlišné strategie a dospěla k úspěchu - San Diego (na problémy orientovaný policejní model), Chicago (model Community policing), Washington DC (strategie aktivní hlídky a Los Angeles (město zvolilo ve své strategii některé prvky teorie rozbitých oken a to především intenzivnějšího vymáhání zodpovědnosti v drobných přestupcích, strategii známou jako "udržování pořádku").

2. 4 Diskuze o účinnosti nulové tolerance při snižování míry zločinu

Chtěla bych zde krátce představit závěry sedmi analýz, zabývajících se hodnocením amerického poklesu kriminality v devadesátých letech v kontextu „Newyorského zázraku“. Dvě z nich (Massingova (1996)⁸ a Silvermanova (1999)⁹) nereflktují nulovou toleranci jako ostrakizující, přísně represivní politiku, přichází i s argumenty, obhajujícími její význam. Další (Faganova, Zimringova a Kimova (1998)¹⁰) analýza se staví k tématu neutrálně. Tři následující analýzy (Breretonova (1999)¹¹, Greenové¹² a Cuneenova (1999)¹³) argumentují proti výlučnosti nulové tolerance, poukazují na vedlejší faktory poklesu kriminality a zařazují dimenzi meziměstského srovnání přístupů a policejních strategií. Poslední představovanou analýzou (Nagy a Podolneho (2008)¹⁴) je velmi kritická reflexe nulové tolerance a přístupu NYPD jako přístupu rasistického, ostrakizujícího a napětí vytvářejícího. Za analýzami zařazují ještě tři argumentační úvahy - Blumsteinovu (1999) argumentaci, vztahující se přímo ke kriminalitě mladistvých, jež se váže na problematiku přístupu ke vzdělání, Freemanovou (1996) o vztahu hospodářského růstu a poklesu kriminality a Harcourtovu (2001) o iluzi řádu.

Massingova analýza

Massing poukazuje na to, že pokles zločinu v New Yorku byl výrazně vyšší než pokles před nastolením politiky nulové tolerance. Zdůrazňuje náklady spojené s tímto modelem s důrazem na pokles i v jiných městech (Griffith 1999: 19 – 20, srov. Nagy, Podolny 2008: 21, 22, 23, 25).

Silvermanova analýza

Z interpretací účinnosti modelu NYPD, Silverman považuje za nejvíce pozitivní roli policie. „V období 1994 – 1998 klesl New York ze 114. pozice nejnebezpečnějšího amerického města nad 100 tisíc obyvatel na 163. pozici. Nejen, že se stal NY bezpečnějším než Dallas, Houston, Los Angeles,

---

⁸ *Crime and drugs: the new myths*, The New York Review, 168 February 1996

⁹ *NYPD Battles Crime*, Northeastern University Press 1999

¹⁰ *Declining homicides in New York City: a tale of two trends* (1998) 88 The Journal of Criminal Law and Criminology, 1277 at 1278

¹¹ *Zero tolerance and the NYPD: has it worked there and will it work here?*, paper 56 presented to the Australian Institute of Criminology Conference Mapping the Boundaries of Australia's Criminal Justice System, Canberra 22-23 March 1999

¹² *Zero tolerance: a case study of police policies and practices in New York City* 94 (1999) 45 Crime and Delinquency 171 at 178

¹³ *Zero Tolerance Policing: Implications for Indigenous People*, Paper prepared for the Law and Justice Section of the Aboriginal and Torres Strait Islander Commission, January 1999

¹⁴ Yale Case 07-015 rev. February 12, 2008 William Bratton and the NYPD Crime Control through Middle Management Reform

Baltimore, Washington a Philadelphia, ale i než menší města jako Phoenix, Memphis, Seattle, San Francisco a San Diego.“ (Griffith 1999: 20)

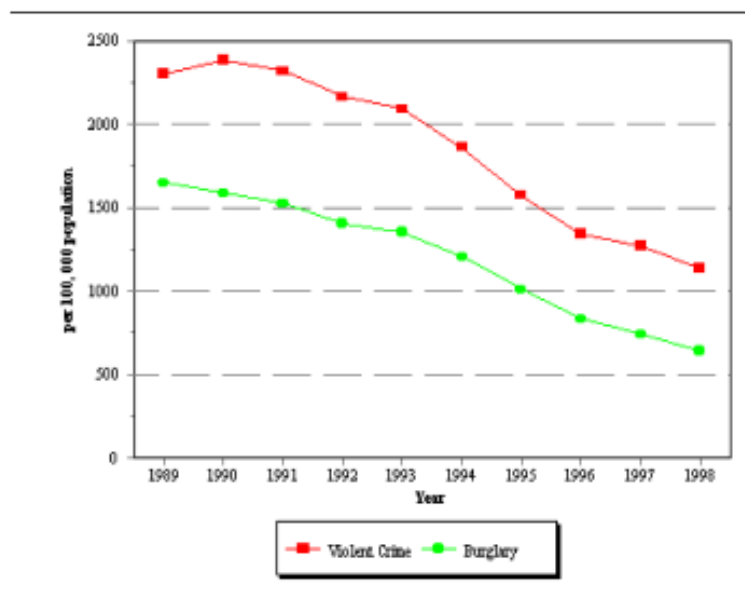
Faganova, Zimringova a Kimova analýza

Fagan, Zimring a Kim se nepokouší o srovnávací analýzu mezi městy, ale o historické srovnání vražednosti v NY. Studie se zabývá vazbami na změny, které přišly do města během tří let do roku 1990. Zabití za použití zbraně začíná klesat již v roce 1991, ale ne tak dramaticky jako v roce 1994. (Griffith:21)

Breretonova analýza

Brereton je obecně kritický k tomu, že si newyorská policie zaslouží přičíst plný úspěch za snížení kriminality od roku 1993. Jeho argument je dvojitý.

Brereton tvrdil, že násilný trestný čin a majetková trestná činnost začala klesat v New Yorku od roku 1990, o tři roky dříve, než byly zavedeny Brattonovy reformy. *Graf 1* ukazuje, mezi roky 1989 a 1993 poklesla násilná trestná činnost o 12 % (z 2 383, 6 trestných činů na 100 tisíc obyvatel až 2 089, 8) a vloupání se snížilo o 18 % (z 1 646, 3 trestných činů na 1 350, 3 trestných činů na 100 tisíc obyvatel). Brereton uznává, že tempo poklesu se zrychlovalo po tom, co se stal Bratton komisařem, ale na základě trendu z předchozích let se dá předpokládat, že by po roce 1993 došlo k dalšímu poklesu hlášené trestné činnosti, a to i v případě, že by NYPD už neprošel žádnou reformou (re-engineeringem). (Griffith: 23)

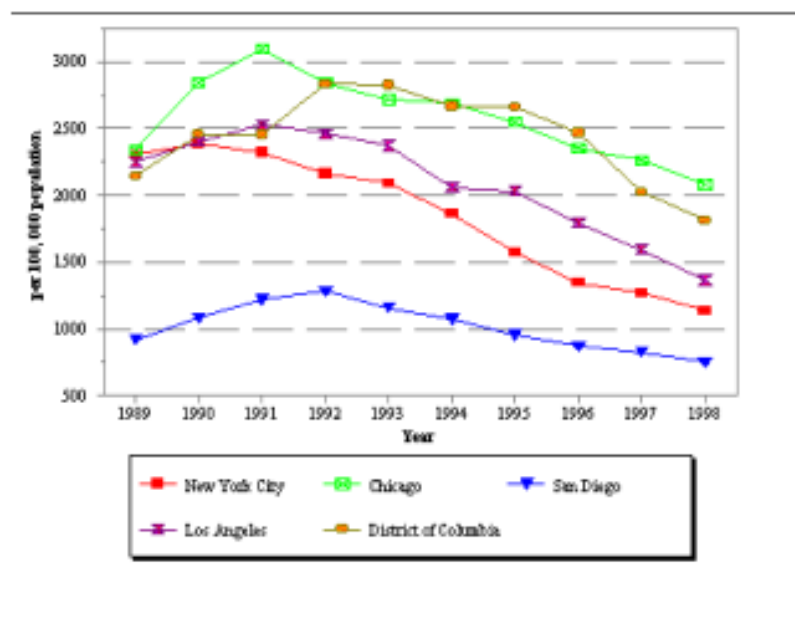
Source: Bureau of Statistics, *Sourcebook of Criminal Justice Statistics*, various.
Federal Bureau of Investigation, *Uniform Crime Reports*, various.

Notes: 1. The violent crime rate is the number of homicides, rapes, robberies and assaults per 100,000 population.
2. 1998 data are for the six months from January to June only and have been annualised to ensure comparability.
3. 1998 rates are based on 1997 population figures.
4. Due to the unavailability of data, 1990 rates are estimates only, based on the average of 1989 and 1991.

Graf 1: Pokles hlášené trestné činnosti (násilí a vloupání) 1989 – 1998, zdroj: Griffith 1999: 24 (srov. Marshall 1999: 4 - 5)

Dále Brereton pak představuje údaje, které ukazují trendy roční míry kriminality New Yorku a čtyř dalších velkých amerických měst od roku 1989 do roku 1998. Pro srovnání byla vybrána čtyři města - Chicago, Los Angeles, San Diego a Washington, protože poskytují příklady z celé řady různých policejních přístupů. To znamená, že policejní oddělení San Diego je příkladem na problémy orientované policejní práce; od roku 1993, zavedlo policejní oddělení Chicago model Community policing, v roce 1997 Washington DC začala realizovat základní strategii aktivní hlídky, jež kombinovala aspekty modelu NYPD a na problém orientovaných přístupů. Los Angeles zvolilo ve své strategii některé prvky teorie rozbitých oken a to především více agresivního vymáhání zodpovědnosti v drobných přestupcích, strategii známou jako "udržování pořádku". Míra poklesu kriminality v jednotlivých městech, viz graf 2.

Figure 2.

Source: As per Figure 1.

Note: See Figure 1 for the definition of violent crime, and details of how rates were calculated. The violent crime rate for Chicago does not include forcible rape.

Graf 2 Míra poklesu trestné činnosti v jednotlivých městech U.S., zdroj: Griffith 1999: 24 (srov. Marshall 1999: 4 - 5)

Poznamenává, že později tam také došlo k snížení počtu vražd. Dále tvrdí, že dostupné údaje naznačují, že za pokles trestné činnosti byl primárně odpovědný širší sociální a ekonomický vývoj (Griffith 1999: 24 - 25).

Greenové analýza

Judith Greene z minnesotského institutu trestního soudnictví, nabízí méně podrobnou komparaci klesajících trendů kriminality v USA, než se vyskytuje například u Breretona. Co se týče vysvětlení obecného trendu napříč hlavními americkými městy, konstatuje, že mezi americkými kriminalisty jak liberálům (kteří poukazují na ekonomické nerovnosti a rasové nespravedlnosti jako na primární faktory, které přispívají ke zvýšení kriminality), tak konzervativcům (kteří dávají přednost vysvětlení zločinu s odkazem na úpadek společenských hodnot), se dosud nepodařilo nabídnout jakékoliv soudržné přesvědčivé vysvětlení současných trendů národní trestné činnosti. Jinými slovy, stejně jako u většiny vysvětlení společenských událostí, jde o to, že měnící se trendy kriminality jsou výsledkem celé řady různých faktorů, včetně demografických faktorů a měnících se trendů v užívání drog (Griffith 1999: 25).

Cunneenova analýza

Argumentace Cuneena je, že model nulové tolerance je „náročná policejní strategie“, což vyžaduje vysokou míru personálních zdrojů, aby mohlo docházet k přímému vymáhání práva na ulicích. Podle něj je správné se ptát, zda občané získávají dostatek za peníze, které jdou na zvýšení počtu policistů potřebných pro realizaci politiky nulové tolerance. Ptá se, zda má zvýšení finančních prostředků vést ke snížení kriminality.

V reakci na jeho vlastní otázku, Cunneen konstatuje, že v roce 1998 *Independent Budget Office* pro město New York zjistil, že:

- San Diego bylo jedno z hlavních měst (mimo New York City), které dosáhlo 40% poklesu míry kriminality od roku 1990 do roku 1996. Nicméně, San Diego tohoto dosáhlo s 1% růstem policistů na obyvatele
- Dallas dosáhl poklesu o 39% nárůst kriminality s poklesem policie na obyvatele na úrovni mezi 2 % a 3 %
- Pittsburgh dosáhl poklesu kriminality o 36 % s nárůstem policie na obyvatele o 6 %
- El Paso dosáhl poklesu kriminality o 33 % s 5% zvýšením policistů na jednoho obyvatele
- Miami dosáhlo poklesu kriminality o 28 % s poklesem policie na obyvatele o více než 11 %
- Seattle dosáhl poklesu kriminality o 18 % s 6% poklesem policisty na obyvatele

Tyto údaje lze srovnávat se zkušeností v New Yorku – snížení kriminality o 46 % bylo dosaženo v letech 1990 až 1996, ale se zvýšením z přibližně 30 tisíc na 38 000 policistů ve stejném období. (Griffith 1999: 26 - 28)

Nagyho a Podolneho analýza

Nagy a Podolny poukazují na další rizika spojená s reformami NYPD. Snižování kriminality mělo za následek vysoký nárůst policejní brutality a bezohledného jednání policistů. Oddělení také čelilo obvinění, že povzbuzovalo příliš agresivní policejní přístup. Případy Abnera Louima a Amadoua Dialla¹⁵ v pozdních devadesátých letech vyvolaly otázky, zda Brattonovy metody měly snížit kriminalitu za cenu zvýšení zneužívání pravomoci policie vůči občanům. (Nagy, Podolny 2008: 1)

---

¹⁵ Louima byl zadržen v srpnu 1997 v Brooklynu a po převozu na policejní stanici fyzicky týrán a sexuálně zneužit, Diallo zastřelen devatenácti ranami v únoru 1999 příslušníky newyorské policie poté, co zaměnili jeho vytahování peněženky s vytahováním pistole (McArdle – Erzen 2001).

Kriminalita mladých lidí

Blumstein věnuje pozornost kriminalitě mladých lidí. Náplní výzkumů na toto téma bylo zapojení meziměstských údajů a vnitřních městských analýz, to vedlo k řadě důležitých závěrů. Mezi faktory, které přispívají k nárůstu vražd mladých lidí v pozdních osmdesátých letech a jejich následný pokles po roce 1993 podle autora patří: růst přístupu mladých lidí ke zbraním; epidemie zapojení mladých lidí v průmyslu cracku v eskalaci vražd mládeže; nově vznikající gangy mladistvých, kde se daní mladí stali hlavními účastníky násilí a předávání zbraní mezi svými členy v gangu.

„Na základě analýzy časových trendů v mládežnické vražednosti na vnitrostátní a městské úrovni proti analýze založené na srovnání mezi městy bylo zjištěno, že měla velmi silnou klesající tendenci od roku 1995, ta je kompatibilní se samoregulačními procesy, signalizujícími smrštění crackové epidemie, důležitým faktorem přispívajícím k poklesu vražednosti mladých lidí v polovině devadesátých let bylo též snížené použití zbraní (...)" (Blumstein a kol. 1999: 12 - 14)

Hospodářský růst snižuje kriminalitu

Jedním z klíčových argumentů proti výlučnosti represivní politiky je ten, že *hospodářský růst řeší mnoho problémů*. Nárůst příjmů na obyvatele se zdá být důležitý pro snížení jak násilné, tak majetkové kriminality. Ekonomické podmínky specifických skupin jsou také důležité. Zvýšení mužské míry nezaměstnanosti má silný pozitivní vliv na násilnou kriminalitu, a zvýšení míry chudoby má silný pozitivní vliv na růst majetkové trestné činnosti. Důsledky těchto zjištění jsou, že strategie hospodářského růstu může snižovat kriminalitu účinněji, než důrazná strategie veřejné bezpečnosti, zejména pokud vede k vyšší zaměstnanosti a příjmům pro dospívající muže, menšiny a obyvatele, žijící v chudobě.

Richard B. Freeman ve svém článku *Proč tolik mladých amerických mužů páchá trestnou činnost a co proti tomu můžeme dělat?*¹⁶ uvažuje:

„Od poloviny 70. let do poloviny 90. let se v US zhruba ztrojnásobil počet vězňů ve vězení, takže v roce 1993 byl vězněn jeden muž na 50 pracujících mužů. Věznění tak velkého množství jedinců mohlo kriminalitu velmi zredukovat: jestliže jsou ti nejhorší ve vězení, nemohou přepadat, krást a jinak obtěžovat občanstvo.“ (Freeman 1996: 25)

---

¹⁶ Originální název článku: Why do so many young american man commit crimes and what might we do about it?

Iluze řádu

Harcourt analyzuje potřebu nastolit pořádek v díle *Iluze řádu (Illusion of Order)*, kde se zamýšlí nad pořádaností samotné teorie rozbitých oken. Snaží se nahlédnout za „fasádu“ se spravenými okny a dospívá k závěru, že zdánlivá uspořádanost může být iluzí řádu:

„Je pravda, že politika „rozbitých oken“ operuje v mnoha případech s agresivními disciplinárními praktikami, které maskuje regularitou legálních procesů. Něco, co může vypadat jako řád mnohých. Ale tento řád může obsahovat mnoho neřádu. A neřád může obsahovat mnoho řádu, není tam moc změn. Uspořádanost „rozbitých oken“ může být iluze řádu“ (Harcourt 2001: 19).

K tomu dodávám paralelu s českým prostředím – oprava omítek a nasazení plastových oken směrem do ulice ještě neznamena spravený interiér domu, nevypovídá to o stavu obyvatelnosti domu. Stejně tak, pokud budeme mluvit o „lidských rozbitých oknech“ – například vytěsnění lidí bez domova či lidí drogově závislých od nákupních center, kdy „tam najednou nejsou“ je rovněž iluzí řádu – jsou jinde a jejich problémy nezmizely.

Z výše uvedených závěrů analýz politiky nulové tolerance v NYC můžeme shrnout následující body, uváděné jednotlivými autory (neznamená to, že se na nich přímo shodují, jde o výčet)

- míra kriminality začala klesat jednak i ve městech, která aplikovala jiné policejní strategie a začala klesat již v období raných devadesátých let
- v poklesu kriminality nejen v NYC, nýbrž i dalších hlavních městech USA hrál svou nezastupitelnou roli trh s drogami
- policejní taktiky pod hlavičkou nulové tolerance byly v poměru s jinými strategiemi velmi nákladné
- policejní taktiky pod NYPD byly natolik represivní, že v určitém smyslu mohly hraničit či e přímo stávaly ostrakizací a institucionálním rasismem
- v bilanci úspěchu, nazývaného „Newyorský zázrak“ byla naprosto opomenuta ekonomická dimenze a historický kontext, popis byl vytržen z kontextu
- nastolení řádu může být jen iluze řádu, viditelné řešení nemusí nutně znamenat skutečné řešení příčin problémů

Za podstatnější pro pokles kriminality byly uznány v průběhu dekády po implementaci nulové tolerance jiné faktory, patřily mezi ně: dlouhodobý ekonomický růst, demografické změny související se stárnutím populace a nedostatkem mladých mužů, konfiskace zbraní a omezení možnosti jejich nošení na veřejnosti, průměrně delší tresty odnětí svobody a vyšší počet vězňů, konec epidemie cracku, rozšiřování prevence kriminality se znatelně vyšším podílem veřejnosti, legalizace potratů a další (Wacquant 2009b: 252 - 259).

V kontextu diplomové práce je třeba zmínit, že strategie NYPD nepracovala se sociální politikou, jako tomu je ve zkoumaných českých městech, nedá se proto s českými případy srovnávat. V newyorské implementaci šlo především o bezpečnostní politiku, která se nesoustředila na sociální práci a ve výsledku ani na prevenci, byla značně sycena represivními prvky. V případě českých měst jde, jak bude představeno dále v textu, o propojování sociální a bezpečnostní politiky, politika nulové tolerance v původním smyslu je tedy pro české prostředí určitou metaforou, která ve výsledku slouží jako „marketingový tah“ a je „rychlým a snadným řešením“ dlouhodobě neřešených sociálních problémů a silného občanského napětí mezi „slušnými“ a „nepřízřusivými“ – mezi sociálně slabými a ještě sociálně slabšími (po etnické, politické a socio – ekonomické linii).

2. 5 Šíření konceptu nulové tolerance

V Evropě (Velká Británie a Francie) byla politika nulové tolerance realizována sociálními demokraty, v původním newyorském prostředí byl protagonistou republikán. Koncept se tedy z původního prostředí přenesl snadno do historicky odlišného prostředí, se svými důrazy jinak nastavenou politikou. Wacquant tento zdánlivě nepředstavitelný posun vysvětluje následujícím:

„Témata kriminalizace a marginalizace chudoby jsou v dnešní době západní společnosti vysoce aktuální. V západních společenských systémech jsou postupně přijímány neoliberální principy řízení státu, založené na oddělení ekonomické sféry od sféry sociální“ (Wacquant 2009b:8).

Pojem „nulové tolerance“ bývá často spojován s nesouvisejícími iniciativami a zároveň některé její prvky jsou obsaženy v běžné policejní praxi, jen to tak není označováno. Autoři Belina a Helms provedli v německém Essenu a skotském Glasgow šetření, v němž dospěli k závěru, že činnost policie, aplikující nulovou toleranci „*musí být zkoumána nikoli pouze jako nástroj prevence kriminality, ale také v kontextu meziměstské konkurence*“ (Belina, Helms 2003: 1845).

Na nulovou toleranci je třeba pohlížet vždy v kontextu prostředí a doby, není univerzálně přenositelná a její důsledky se nedají příliš předpokládat. Nicméně i přes to je „flexibilní využití

stěžejní předností nulové tolerance“ (Newburn a Jones 2007: 234) a to zvláště ve chvíli, kdy se jí chopí ten, kdo slibuje rázné a rychlé řešení pro společnost toužící po větší bezpečnosti, za pocitu silného nebezpečí kriminality.

2. 6 Shrnutí původního konceptu politiky nulové tolerance

První využití nulové tolerance je spojeno s americkou „válkou proti drogám“ v otázce postihování držení ilegálních drog, byla spojena s vládou starosty Rudolpha Giulianiho a strategií NYPD pod vedení Williama Brattona, slibující zlepšení kvality života ve městě, dále byl koncept využit v otázce násilí na ženách. Následně se pojem (syncen mnoha různými tématy) stal za hranicemi NYC více metaforou, než přenositelným konceptem. V souvislosti s přijetím newyorské zkušenosti se v literatuře nejčastěji mluví o Velké Británii, kde byla politika nulové tolerance realizována nikoli konzervativní republikánskou stranou, jako tomu bylo v NYC, nýbrž levicovou Labour Party. I přes toto zavedení nedošlo k přílišné odlišnosti policejní strategie, což naznačuje, že přejatý koncept se ve výsledné realizaci řídí mnohem více interní státní dynamikou, než silným externím vlivem

V roce 1993, rok před zavedením NT, bylo zadrženo v NYC za přestupky přibližně 129 404 lidí, o sedm let později, v roce 2000 vzrostlo toto číslo na 226 663 případů, došlo tedy k téměř 75% nárůstu zadržených (Harcourt 2001: 167). V tomto časovém intervalu docházelo tedy ke znatelným represivním opatřením.

Jazyk nulové tolerance implicitně přetváří význam některých sociálních kategorií – z žebráků, bezdomovců, se stávají „zločinci“ a „nepřátelé“ sociálního řádu, kteří si zaslouží jen dohled a trest (Innes 1999: 406 - 407). Kdo jsou „slušní lidé“ záleží v rámci konceptu na sociálním a kulturním kontextu. Přičemž, kdo je a není dostatečně slušný, určují především političtí zástupci, kteří situačně tyto sociální konstrukty určují.

New York, Litvínov i Duchcov spojuje přístup k řešení napjatého občanského soužití, které je řešeno navýšením policejních kapacit, instalací kamer a intenzifikací sociální kontroly. Společný je rovněž náhled na příčiny nepokojů či kriminality – ať už jde o nezaměstnanost či drogovou závislost. Během zavádění nulové tolerance dochází ke kriminalizaci a jasnému odsouzení těchto sociálních problémů a jasnému odsouzení jejich nositelů. Společným principem je kriminalizace následků sociálních problémů namísto řešení příčin.

Nyní již přistupme ke třetí části práce, k českému případu zavádění politik nulové tolerance. Přesuňme se nyní z amerických devadesátých let do současnosti severočeských měst, na Mostecko a

Teplicko, tedy do strukturálně znevýhodněného regionu s jednou z největších měr nezaměstnanosti v České republice.

3. ANALÝZA POLITIK NULOVÉ TOLERANCE V DUCHCOVĚ A V LITVÍNOVĚ

Výzkumu nulové tolerance v Duchcově a Litvínově předcházela výzkum *Nulová tolerance, Vstupní analýza a databáze* (Štěpán Ripka (garant) a kol., 2014), skládající se ze čtyř částí

- představení původního newyorského konceptu nulové tolerance a jeho teoretických východisek – popis geneze politiky nulové tolerance v NY, společně s evidencí již proběhlé diskuze o její účinnosti
- dále mediální analýza (za pomoci databáze Newton media) pojmu/klíčového slova „nulová tolerance“ (dále v textu pojem i ve zkratce NT) v českém prostředí – analýza mediálních zpráv a analýza pěti pilotních rozhovorů¹⁷ na téma NT a dokumenty ministerstva vnitra a zkoumaných měst¹⁸
- analýza „Zero tolerance v pojetí české policie“
- jako čtvrtá část, příloha - mediální databáze zpráv o nulové toleranci Newton Media

První tři jmenované části disponují ve svých závěrech dílčími doporučeními a návrhy otázek¹⁹ pro další výzkum. Tato dílčí doporučení byla vzata jako součást metodického aparátu výzkumu *Analýza politik nulové tolerance v Duchcově a Litvínově*, jež na výše zmíněnou vstupní analýzu, o rok později navázala. Tento výzkum vedla jako hlavní řešitelka Mgr. Lucie Trlifajová (Spot, z.s.). Dále na výzkumu spolupracovali Mgr. Filip Pospíšil – metodologie, interpretace dat, zpracování textu a doporučení; Mgr. Petr Kučera (Spot, z.s.) – metodologie, terénní fáze výzkumu a interpretace dat, zpracování textu a doporučení; Mgr. Blanka Kisošová (Multikulturní centrum Praha) – terénní fáze výzkumu a interpretace dat, zpracování textu a Bc. Barbora Matysová (Sociologie FF UK) – terénní fáze výzkumu a interpretace dat. Jako spoluautorka této analýzy si dovoluji se svolením hlavní řešitelky a zadavatele (Agentury pro sociální začleňování), v této práci použít data (na jejichž sběru a analýze jsem se podílela), dílčí poznatky a závěry z výše uvedeného výzkumu. Tisková zpráva o výzkumu, společně se závěrečnou zprávou je online dostupná na

---

¹⁷ Martin Klika - radní ústeckého kraje pro bezpečnost a sociální věci a bývalý místostarosta města a velitel městské policie Litvínov, Jan Černý - Člověk v Tísni, programy sociální integrace, Radek Jiránek – zástupce ředitelky odboru prevence kriminality MV ČR (projekt Úsvit), Martin Hrinko - ředitel služby pořádkové policie, Milena Bačkovská - vedoucí oddělení obecních policií

¹⁸ Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii ČR, Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích, Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015, Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 až 2015, Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám pro období 2013-2014, závazný pokyn PP č. 110/2008 o plnění úkolů služby pořádkové policie a služby železniční policie, Závazný pokyn PP č. 32/2010 o činnosti na úseku menšin, Veřejná část dokumentace programu Úsvit, Oficiální výstupy odboru bezpečnostní politiky MVČR pro obecní policie (analýzy, stanoviska, metodiky)

¹⁹ Viz příloha

http://centrumspot.cz/wp-content/uploads/2016/07/VD_Analyza_politik_nulove_tolerance_v_Litvinove_a_Duchcove.pdf .

Struktura třetí empirické části předkládané diplomové práce je velmi podobná struktuře závěrečné zprávy a to z toho důvodu, že se jedná o totožný výzkum. Parafrázované či citované pasáže odkazují přímo do závěrečné zprávy, shodná data (mapy, grafy a citace) vyplývají ze společné práce na výzkumu. Grafická data jsou řádně citována dle závěrečné zprávy, citace jsou přebírané ze společně sesbíraných rozhovorů či článků, na které se přímo odkazují v poznámce pod čarou. Metodologie je rovněž součástí výzkumné zprávy (str. 11 – 12, zde v diplomové práci je podrobněji rozepsaná).

Prvními městy, která nulovou toleranci představují jako svůj program (nejde pouze o dílčí opatření, nýbrž o politický program) jsou v roce 2002 Ústí nad Labem a o rok později, v roce 2003 město Slaný. Poté dochází k rozšíření do dalších měst po celé České republice. Nulová tolerance v Ústí nad Labem byla primárně zaměřena na oblast bezpečnosti v činnosti městské policie. Město Slaný se zaměřovalo vedle oblasti bezpečnosti i na oblast sociální – na tvrdý přístup vůči neplatičům nájemného a přísnou kontrolu výplaty sociálních dávek. To i přes nařčení z rasismu (aktivisty a tehdejší ombudsmanem Otakarem Motejlem), deklarovalo nulovou toleranci jako princip „*stejných pravidel pro všechny*“.²⁰

NT více méně jako komplexní program byla implementována mezi lety 2002 – 2013 v celkem sedmnácti městech napříč kraji (viz *mapa 1*), patřila mezi ně tato: Ústí nad Labem, Slaný, Kladno, Vsetín, Praha, Bohumín, Chomutov, Most, Karviná, Rotava, České Budějovice, Varnsdorf, Postoloprty, Mladá Boleslav, Duchcov, Litvínov, Kolín.

---

²⁰ „Ve středu Slaný rozhodlo o dalším vystěhování, tentokrát neromské rodiny. "Upozorňuji, že všem měříme naprosto stejně," dodal místostarosta. Vystěhování romských neplatičů nájemného je nejviditelnější důsledek programu nulové tolerance, který město začalo prosazovat. Podle něj by měly za jakékoliv porušení vyhlášek či zákonů následovat nejtvrdí možné postihy. Naopak úředníci v jeho rámci budou odbourávat zbytečnou administrativu“. Cit. podle Newton Media Monitoring. Radnice ve Slaném se rozhodla tvrdě pokračovat: k vystěhovaným Romům přibude neromská rodina. Martin Bradáč, MF Dnes – Střední Čechy, str. 19, 21. 6. 2003

Mapa 1: Města v České republice, kde došlo k implementaci politiky nulové tolerance od roku 2002 do roku 2015
(čísla u měst nejsou pořadová čísla doby zavedení)

Na příkladu Ústí nad Labem a Slaného můžeme pozorovat dva přístupy v implementaci politik nulové tolerance. První, ústecký, zaměřený na bezpečnostní oblast a aktivitu Městské policie, má k původnímu newyorskému konceptu blíže (viz druhá část práce). (Starosta Gandalovič působil v pozdních devadesátých letech jako konzul v New Yorku a čerpal tak přímo z Giulianiho přístupu²¹). Druhý, slánský program, rozšířený o sociální oblast, již otvírá jisté specifikum oproti zámořské inspiraci. Toto specifikum spočívá v zaměření nikoli na bezpečnostní, ale zejména na sociální politiku. Souhrnně jsou tyto politiky v jednotlivých městech nazývány jako „nulová tolerance vůči neslušnosti“ nebo „nulová tolerance vůči nepřizpůsobivým.“²²

²¹ Role Městské policie v ČR není ovšem srovnatelná s rolí NYPD v New Yorku – v otázce velikosti města i legislativní úpravy ve vztahu k lokální politice

²² Program nulové tolerance ve Slaném je rozdělený do dvou bodů:

- 1) "Program nulové tolerance vůči neslušnosti"
- 2) Spolu s nulovou tolerancí neslušnosti je publikovaný aj "Program nulové tolerance vůči narůstající byrokracii v České republice".

„Města a obce na Kladensku se potýkají s neplátiči nájemného. Nejradiálnější postoj k neplatičům zaujalo Slaný. Počátkem léta zde radnice vyhlásila program nulové tolerance vůči neslušnosti, v jehož rámci vystěhovala z ubytovny Mexiko několik rodin neplatičů. Případem se zabývá kancelář ombudsmana Otakar Motejla.“ Cit. podle Newton Media Monitoring. *Městům dluží miliony korun.* Ondřej Špalek, Kladenský deník, str. 17 26.11. 2003

„Lidé, kteří dodržují zákony a vyhlášky, platí daně, musí vědět, že mají přednost před těmi, kteří konají opak.“ - Slánská radnice 06/2003²³

„Jedná se o soubor právních postupů města vůči všem neslušnostem, které otravují život většině slušných občanů“ - Slánská radnice 01/2004

Tyto politické deklarace pokládají jistou definici problému – definují skupiny obyvatel a polarizují tak kategorie „slušných občanů“ a „neslušností“. Tato polarizace je jednak navázána na etiketizační teorii, stigmatizaci a současně na vlastní polarizační kategorizaci v teorii Broken Windows²⁴.

Neexistuje žádný univerzální model politiky nulové tolerance. Existuje ale univerzální princip a tím je *rychlé a snadné řešení bezpečnostní situace* (ať již reálné kriminality či subjektivního pocitu nebezpečí, v České republice nejčastěji spojená se sociálně vyloučenými lokalitami, ale i veřejným prostranstvím v centru měst) navázané na sociální problémy, ten se ukazuje jako společný jmenovatel napříč prostředími, kde byla NT uchopena jako jistý způsob řešení situace v obci či městě.

Otázka, kterou si pokládám v rámci propojení teorie a empirické části, s oporou centrální části, věnované newyorskému případu je, do jaké míry politika nulové tolerance skutečně přispívá zvýšení kvality života ve sledovaných městech? A konečně, do jaké míry je polarizační politikou neřešící skutečné příčiny sociálních a bezpečnostních problémů?

---

²³ Cit. podle Newton Media Monitoring .*Romové jsou na ulici kvůli akci "nulová tolerance k neplatičům"*, Martin Zeman, Lidové noviny, titulní strana 18.6.2003

²⁴ Klíčové pojmy teorie „Broken windows“ (Wilson, Kelling, 1982: 2, 30) - „order“ (pořádek), „disorder“ (porušování pořádku), „decent folk“ (slušní lidé) či „regulars“, „strangers, drunks and derelicts“ (neslušní) (srov. Dixon 1998: 104, Harcourt 2001:25)

3. 1 METODOLOGIE

3. 1. 1 Přístupy a východiska výzkumu, klíčové pojmy

Přístupy k fenoménu (teoretickému i aplikovanému) politiky nulové tolerance jsem popsala v teoretických východiscích v první části práce. Politika nulové tolerance staví na již výše zmíněném *rychlém a jednoduchém řešení navrácení pořádku, které se projevuje v oblastech „rozbitých oken“*²⁵

a) *kontrolou a disciplinací* – kontrola veřejného prostoru policejními strážníky, kontrola domácností; za pomoci vyhlášek o pohybu ve veřejném prostoru, kamerového systému a zásluhového systému „když si budete plnit všechny svoje povinnosti, můžete se odstěhovat z ubytovny do bytu“ nebo rovnou „výchova nepřizpůsobivých k tomu, aby si osvojili pravidla slušného chování“. Disciplinační techniky jedince a skupiny označují, cvičí, zkouší, pozorují, hodnotí, „*podřizují ho různým ceremoniím, vyžadují od něj, aby se vykazoval jistými znaky*“ (Foucault 2000: 60)

b) *polarizací, rozdělením společnosti* – na „*slušné*“ a „*neslušné*“ či „*nepřizpůsobivé*“

c) *kriminlizací/sekuritizací sociálních (dlouhodobých strukturálních) problémů*

Přístupy politik nulové tolerance tak, jak jsou postulovány v Litvínově a Duchcově, nemají stanovené konkrétní cíle, kterých by chtěly dosáhnout, nemají konkrétní indikátory, které by chtěly naplnit. Zhodnocení jejího zavedení nebyla výzkumnou cestou v českém prostředí zatím realizována.

Absence konkrétně stanovených cílů politiky nás ve výzkumu ovlivnila po metodické stránce, nemohli jsme jednoduše uplatnit metody evaluace a celkového zhodnocení politiky od cílů k naplňovaným výsledkům.

Věnovali jsme proto pozornost vzniku politiky nulové tolerance a jeho kontextu, její existence a jejímu zhodnocení. Postup analýzy byl rozdělen do čtyř částí. Metodologickým východiskem byly přístupy blízké teoriím sociální konstrukce cílových skupin (Ingram, deLeon Schneider, 2014). Důraz byl kladen i na způsob, „*jakým se vnímání skupin a jejich mocenské*

---

²⁵ Lokality identifikované jako kriminogenní zóny (skrz monitoring „hot spotů“) či jako lokality „úpadku kvality života“ (chudinské čtvrti trpící škálou sociálních problémů, kdy se tyto zrcadlí na podobě veřejného prostoru); v českém kontextu se jedná o „sociálně vyloučené lokality“ (v případě této práce Janov v Litvínově a jižní část Duchcova), ale i centra měst (zákaz konzumace alkoholu v parcích a na veřejných prostranstvích)

postavení promítá do přístupů k sociálním problémům a následné tvorby politiky, jak jsou tyto jednotlivé skupiny konstruovány a jak zpětně politiky vnímání jednotlivých skupin, tedy i tvorbu dalších politik, ovlivňují“ (Trlifajová a kol. 2015: 8).

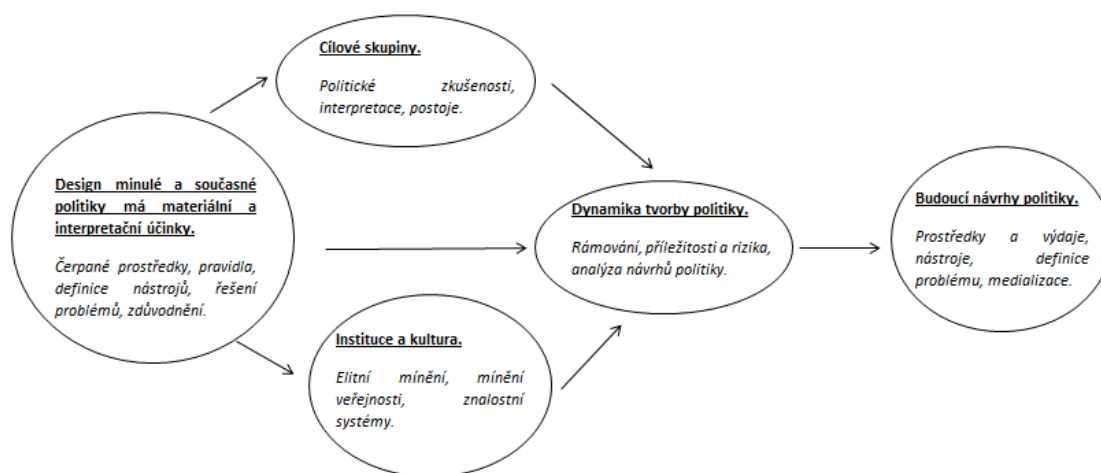

Schéma 2: Dopředné efekty: sociální konstrukce a politický design, DeLeon, Ingram, Schneider 2014: 108

Části postupu naší analýzy:

1. První část výzkumu byla věnována širšímu kontextu utváření politik nulové tolerance a kontinuitě institucionálního uvažování o utváření politik v sociální oblasti, ve vztahu k bezpečnosti a zajišťování veřejného pořádku.
2. Ve druhé části jsme analyzovali proklamované cíle politik nulové tolerance v obou městech.
3. Ve třetí části šlo o analýzu mechanismů a forem, které převádějí do praxe východiska nulové tolerance.
4. Čtvrtá část byla věnována vyhodnocení dopadů politiky nulové tolerance na celkovou sociální a bezpečnostní situaci a kvalitu soužití obyvatel v zacílených lokalitách.

3. 1. 2 Metody výzkumu

Harmonogram výzkumu byl ohraničen červnem a prosincem 2015. Výzkumná část se skládala z předvýzkumné /vstupní a terénní fáze (06 -09/ 2015). Předvýzkumná fáze se dělila do

- a) evidence a revize *Vstupní analýzy a databáze* (Ripka a kol. 2014)

b) deskresearch

c) nastavení metodologie terénního výzkumu (kdy došlo ke změně jedné z metod v průběhu pilotních terénních šetření, více viz kapitola Terénní výzkum)

Další, výzkumná, terénní fáze probíhala od července do září (07 – 09/2015) její součástí byly

a) hloubkové rozhovory

b) krátké anketní rozhovory (11/2015 – probíhaly již mimo výzkum pro ASZ)

c) zúčastněné pozorování

d) statistická data

e) další doplňující zdroje

Analytická fáze byla částečně realizována již v průběhu sběru (v rámci konzultací a diskuzí o situaci v jednotlivých městech a dále prepisem rozhovorů a dílčích závěrů). Nejintenzivněji byla realizována od konce září do poloviny listopadu (09 – 11/2015) a byla naplněna

a) analýzou sesbíraných dat (rozhovory, pozorování, statistická data a další doplňující zdroje – evidence starších výzkumů v Litvínově a Duchcově)

b) konzultacemi nad dílčími zjištěními

c) dočerpáváním dalších zdrojů (například vypracováním obsahové analýzy výskytu pojmu *Nulová tolerance*, analýzou situačních zpráv z dob zavádění této politiky (Litvínov 2008; Duchcov 2013), analýzou webových stránek osobností spojených se zaváděním politiky)

Závěrečná fáze výzkumu byla věnována vlastnímu psaní závěrečné zprávy a jejímu připomínkování (11 – 12/2015).

3. 1. 3 Deskresearch

Součástí fáze deskresearch byla výše uvedená revize a evidence vstupní analýzy, následně rešerše aktuálních informací o existenci politiky nulové tolerance v Duchcově a Litvínově. Mezi tyto hledané informace patřily:

- aktualizace informací o politických situacích (koalicích, jednotlivých postech) v Duchcově a Litvínově
- základní shrnutí vývoje politiky nulové tolerance v Duchcově a Litvínově
- timeline jednotlivých opatření v kontextu politických změn ve městech
- rešerše dostupných městských materiálů, týkajících se realizace nulové tolerance (zápisy monitoringů, zápisy z Osadního výboru sídliště Janov, schválené vyhlášky, prezentace politik, zápisy ze zastupitelstev atd.)
- doplňující zdroje již realizovaných výzkumů v obou městech

3. 1. 4 Terénní výzkum

Terénní výzkum byl rozložen do třech měsíců (07 – 09/2015), v počátku se překrýval s fází deskresearch, ve své závěrečné fázi již s analytickou částí

Během července (07/2015) jsme realizovali celkem tři výzkumné výjezdy:

- pilotní výjezd 14/7 do Duchcova a do Mostu
- 27/7 – 28/7 do Duchcova, Teplic, Mostu, a Litvínova
- 29/7 Ústí nad Labem, Teplice, Dubí

Během srpna (08/2015) proběhly celkem tři výjezdy:

- 5/8 do Řetenic, Teplic a Duchcova
- 10/8 – 12/8 do Mostu, Duchcova a Litvínova
- 29/8 do Teplic

V září jeden doplňující výjezd:

- 20/9 2015 do Lomu u Litvínova, Bíliny, Duchcova a Litvínova

+ dodatečný výjezd mimo zakázku pro ASZ 8 – 9/11 2015.

3. 1. 4. 1 Hloubkové polo - strukturované rozhovory

Celkem bylo provedeno 28 hloubkových polo - strukturovaných rozhovorů s institucionálními aktéry (někteří byli zároveň obyvateli zkoumaných lokalit, konkrétně jižní části Duchcova a sídliště Janov), 23 krátkých rozhovorů (Litvínov, Duchcov, Bílina) a tři telefonické rozhovory.

Hloubkových rozhovorů s institucionálními aktéry v Litvínově, bylo provedeno celkem 12 (+ dva doplňující mimo výzkum jakožto zakázku). V Duchcově bylo realizováno 11 rozhovorů (z čehož se dvakrát jednalo o instituce se sídlem v Teplicích a jeden doplňující rozhovor mimo zakázku). Dále 6 doplňkových rozhovorů s aktéry, působícími na více místech zároveň. Rozhovory se zaměřovaly na zhodnocení dlouhodobého vývoje v lokalitách, na popis a zhodnocení politik nulové tolerance z perspektivy jednotlivce a jednotlivce v rámci instituce.

Mezi informátory byli současní i bývalí zástupci politického vedení Duchcova a Litvínova, Sociálního odboru, OSPODu (Odboru sociálně – právní ochrany dětí), Městské policie, dnes již bývalí Asistenti prevence kriminality (APK), sociální pracovníci města, osoby ve vedení nevládních neziskových organizací, (v době výzkumu současní) sociální pracovníci či pracovníci s v sociálních službách nevládních neziskových organizací, zástupci Úřadu práce (ÚP) a zástupci majitelů bytových fondů. Částí informátorů byli obyvatelé lokalit, na jejichž výpovědi byl kladen stejný důraz jako na výpovědi institucionálních aktérů.

Do doplňkových rozhovorů jsme zařadili rozhovory se zástupci Agentury pro sociální začleňování (kteří ve městech dříve působili), se zástupkyní kraje a Policie ČR se sídlem v Teplicích (pro okres Teplice, kam spadá Duchcov).

3. 1. 4. 2 Krátké anketní rozhovory

Krátké anketní rozhovory byly provedeny na počátku listopadu (11/2015), tedy již po ukončení terénní fáze výzkumu, v době, kdy probíhala analýza dat a částečně již vznikala závěrečná zpráva z výzkumu.

V Duchcově bylo realizováno 10 krátkých dotazování v parku a na ulici. Pět dotazování v jižní části Duchcova, na níž především politika nulové tolerance cílí, jeden rozhovor

s informátorem, žijícím v Bílině. A pět dotazování v centru města (zámeckém parku) s informátory, žijícími mimo jižní část města.

V Litvínově na sídlišti Janov, byla provedena tři krátká dotazování, u nichž bylo přítomno celkem 8 informátorů. V tomto městě jsem se tedy zaměřila již pouze na Janov, na nějž podobně jako na jižní část Duchcova analyzovaná politika intenzivněji míří.

Z litvínovského prostředí nám byly poskytnuty citace (v srpnu 2015, v době realizace zakázky) ještě citace z krátkého dotazování na dané téma v rámci paralelně probíhajícího výzkumu sociálních služeb (taktéž jako zakázka pro ASZ) Terezy Mazákové *Výzkum potřebnosti sociálních služeb v Janově* (Mazáková, 2015).

Otázky se týkaly obecného zhodnocení života ve městě a v místě bydliště, dotazu na politiku nulové tolerance, znalosti městských vyhlášek, postoje k vedení města a zhodnocení internetnického soužití. Dotazování sloužilo jako náhodné zjišťování povědomí o politice nulové tolerance.

3. 1. 4. 3 Zúčastněné pozorování

Zúčastněné pozorování v terénu probíhalo při každé návštěvě Duchcova, Litvínova a litvínovského sídliště Janov. Součástí návštěvy lokalit bylo i pozorování a to vlastní v rámci pohybu po lokalitě či delšího setrvání v daném prostoru nebo formou komentované procházky s obyvateli. Tato druhá forma v sobě skrývala i dlouhodobější reflexi možnosti využívání veřejného prostoru v místě.

Při pozorování jsme měli na zřeteli svou výzkumnickou roli „outsiderů“ z hlavního města Prahy a zároveň roli „insiderů“, obyvatel, kteří mají svou subjektivní interpretaci reality a veřejného prostoru lokalit. V příloze práce lze nalézt ilustrativní fotografie jako součást výstupu.

3. 1. 4. 4 Statistická data

Pokud jde o tvrdá data, pracovali jsme za pomoci dat z veřejně dostupných zdrojů, specifická data jsme si vyžádali od státní správy či samospráv nebo externě. Grafy, mapy a schémata jsme vypracovávali samostatně, pokud nešlo o přejaté výstupy zpracování dat. Tvrdá data v naší analýze slouží k možnosti komparace mezi městy a jako doplňující makro pohled.

Nástroje zpracování statistik byly Excel a program Qgis pro zpracování map (v našem případě „teplotní mapy“, kde je koncentrace výskytu jevu zaznamenána tmavším odstínem barvy).

3. 1. 4. 5 Další doplňující zdroje

Doplňujícími zdroji byly rešerše dostupných městských, krajských i státních materiálů, v médiích zmíněných úrovní (lokální, regionální, státní), webové stránky osobností spojených se zaváděním politiky NT. Dále nám jako sekundární zdroje sloužily v minulosti realizované výzkumy v obou městech, týkající bytové politiky, dluhové problematiky, analýzy širšího situačního kontextu nebo přímého zacílení na problematiku sociálních nepokojů, které vedly k zavedení politiky NT.

3. 1. 5 Výzkumné otázky

Cíl výzkumu (cíl zadaný Agenturou pro sociální začleňování) byl následující:

- vypracovat *analýzu a zhodnocení politiky nulové tolerance v Litvínově a Duchcově jako manuálu pro řešení dlouhodobě se zhoršující sociální a bezpečnostní situace a problémů v soužití místních obyvatel*

Mezi výzkumné otázky tedy patřily tyto:

- *Jakým způsobem funguje politika nulové tolerance v Duchcově a Litvínově jako manuál pro řešení dlouhodobě se zhoršující sociální a bezpečnostní situace a soužití místních obyvatel v těchto městech?*
- *Jak hodnotí nastavení opatření NT oslovení aktéři jakožto realizátoři a příjemci v jednotlivých lokalitách?*
- *Jaké má zavedení politiky NT v Duchcově a Litvínově přímé a vedlejší dopady na život v jednotlivých městech a zacílených lokalitách?*
- *Jak jsou tyto jednotlivé skupiny konstruovány a jak zpětně politiky vnímání jednotlivých skupin, tedy i tvorbu dalších politik, ovlivňují?*

3. 1. 6 Analýza dat

Analýza dat probíhala z části během terénní fáze (08/2015), intenzivně od září do listopadu (09 – 11/2015). Analyzovali jsme výstupy z rozhovorů a zúčastněných pozorování ve vztahu k před - vyzkoumaným informacím v rámci fáze deskresearch a fáze doplňujících rešerší dalších zdrojů. Tvrdá data jsme analyzovali pomocí Excelu a Qgis map. Analýzu vedlejších dopadů politiky NT jsem prováděla zvlášť a to za pomoci kódování podle stanovených oblastí, kdy výstup citací respondentů/ informátorů je zasazen v tabulce podle relevance k jednotlivým oblastem vedlejších dopadů implementace politiky NT. Výstupy analýzy (tabulky, grafy, schémata, citace, fotografie, mapy, sekundární analýza „dobových“ dokumentů (města, Agentury pro sociální začleňování, institucionálních aktérů)) jsou obsaženy v závěrečné zprávě a budou částečně uvedeny i v tomto textu či v přílohách.

3. 1. 7 Omezení výzkumu

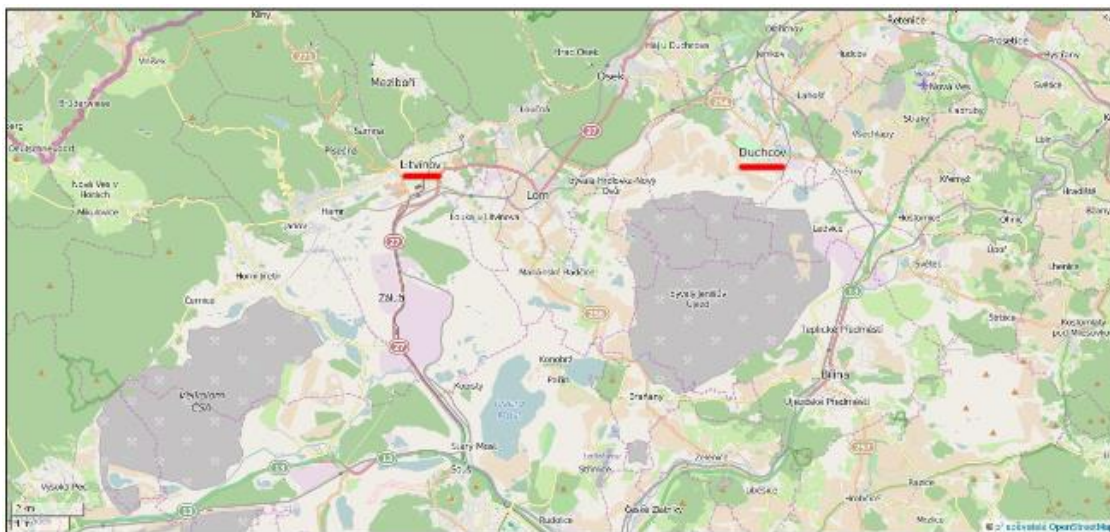
Ze specifické situace v Duchcově, kde vedení města a odbor bezpečnosti (jenž má politiku NT v Duchcově v gesci) odmítlo s námi komunikovat, nám vyvstalo jako důležité podtrhnout nejen to, co je o politikách NT říkáno jednotlivými aktéry, ale i to, co zůstává nevyřčeno a o čem panuje neochota mluvit. V Duchcově odmítli rozhovor další zástupci města s přenesenou působností - sociální odbor, odbor životního prostředí, technické služby i Městská policie (která poskytla posléze velmi strohé odpovědi přes mail).

To ovlivnilo do určité míry celkovou podobu výzkumu, v řadě oblastí chybí vyjádření místních institucí (mně se povedlo při samostatném výjezdu provést rozhovor s místostarostou Duchcova, poté, co jsem uvedla, že bude sloužit pro potřeby diplomové práce). Více pozornosti jsme tedy věnovali podobě politik NT v Litvínově a to také z důvodu jejich větší zpracovanosti a delší zkušenosti zavedení (Litvínov 2008, Duchcov 2013).

3. 2. KONTEXT VZNIKU POLITIK NULOVÉ TOLERANCE V REGIONU (DE)INDUSTRIALIZACE

Politika nulové tolerance byla zavedena v Litvínově (2008) i v Duchcově (2013) po vypuknutí občanských nepokojů, které se staly katalyzátorem dlouhodobě kumulovaných sociálních problémů a frustrací tamních obyvatel. V Litvínově se největší konflikt v podobě „Války o Janov“ uskutečnil v rámci demonstrace 17. listopadu 2008. V Duchcově došlo 18. května 2013 k násilnému nočnímu střetu mezi dvěma skupinami, celý průběh potyčky byl natočen na kameru stanice Městské policie. Zavedení politiky NT nicméně nereagovalo čistě jen na tyto střety, můžeme spíše konstatovat, že tyto střety zavedení politiky do určité míry legitimizovaly.

Litvínov i Duchcov se nacházejí v Ústeckém kraji. Litvínov spadá pod okres Most, Duchcov pod okresní město Teplice. Sídlo krajské správy má tak obě města v oblasti státní správy, samosprávy či sociálních služeb pod sebou. Vzdušnou čarou od sebe města nejsou příliš vzdálena, ovšem logisticky, vzhledem k poloze a charakteru Podkrušnohoří, je meziměstské spojení zkomplikované poddolovanými a industrializovanými oblastmi (viz *Mapa 2*).

Mapa 2: poloha Litvínova a Duchcova v Podkrušnohoří, Zdroj: *OpenStreetMap*, vlastní zpracování v rámci výzkumu, Trlifajová a kol. 2015: 13

Obě města prošla velmi podobným historickým vývojem od poloviny 19. století do období deindustrializace konce 80. a počátku 90. let minulého století. Devadesátá léta byla klíčovým obdobím pro současnou socio – ekonomickou situaci regionu. Pokud nazveme tento komplex společenských změn post – socialistickou transformací, jejími charakteristikami byl útlum těžby a v jeho důsledku ztráta pracovních míst a rostoucí nezaměstnanost, rozsáhlá privatizace městských bytových fondů, současně s rozšířením soukromého podnikání. To vše za jisté absence politiky prevence (zejména v otázce trhu s drogami a podnikáním v oblasti sexuálních služeb – ty jsou velmi příznačné pro příhraniční oblasti po celé České republice). Tyto historické socio – ekonomické procesy se odehrály v oblasti charakterizované v předchozím půlstoletí velkými přesuny obyvatel (odsun po II. světové válce a následné dosídlování v rámci distribuce majetku a nemovitostí původního obyvatelstva a současně migrací za prací v těžkém průmyslu a obnovovaných či budovaných průmyslových podniků).

Po roce 2008 silně vrostla v obou městech nezaměstnanost (viz *tabulka 3 a 4*). Od roku 2008 do roku 2011 se zvýšila o 3 – 4 %. Zavedení a následné realizaci politik NT tak předcházela situace nezaměstnanosti, na níž měly nejvýznamnější podíl dlouhodobě nezaměstnané osoby s nižším stupněm vzdělání, pro něž se stalo ještě obtížnější nalézt na trhu práce vhodné zaměstnání (Šťastná 2011). „V prosinci 2011 dosáhla míra nezaměstnanosti v celém Litvínově 16,2 % (2305 osob, 50 volných míst), v Duchcově 14,5 % (641 osob, 6 volných pracovních míst) oproti celostátnímu průměru 8,6 %²⁶.“ (Šťastná 2011: 14)

Období: 31. prosinec 2008

			Duchcov (okres Teplice)	Litvínov (okres Most)
Míra registrované nezaměstnanosti	pohlaví	muži	9	12,9
		ženy	12,8	15,8

Kód: UD-1468760717938

Tabulka 3: Míra registrované nezaměstnanosti podle pohlaví pro Duchcov a Litvínov v roce 2008, Zdroj: ČSÚ²⁷

Období: 31. prosinec 2011

			Duchcov (okres Teplice)	Litvínov (okres Most)
Míra registrované nezaměstnanosti	pohlaví	muži	13,1	15,6
		ženy	16,1	17,1

²⁶ Statistiky nezaměstnanosti z územního hlediska. Integrovaný portál MPSV. Dostupné online:

<https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem>

²⁷ <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=uziv-dotaz#k=1&pvokc=43&uroven=70&w=>

Tabulka 4: Míra registrované nezaměstnanosti podle pohlaví pro Duchcov a Litvínov v roce 2011, Zdroj: ČSÚ²⁸

Současně se zhoršováním socio – ekonomické situace v regionu (které neplatí v českém prostředí výhradně pro Podkrušnohoří), můžeme pozorovat vznik městských lokalit, kam jsou koncentrováni (jsou vystěhováváni z center měst po gentrifikační linii) a kam se koncentrují (za dostupným bydlením – z počátku součástí městských bytových fondů, posléze postupně do zprivatizovaných nemovitostí²⁹) obyvatelé s nižším socio – ekonomickým statutem. Mezi těmito obyvateli najdeme často Romy³⁰ a další osoby, které ztratily původní bydlení a zaměstnání (v případě Janova jde o vesnice, které byly zlikvidovány z důvodu povrchové a důlní těžby). V Litvínově jde o sídliště Janov (viz *mapa 3*), v Duchcově o jižní část města, Starou Gizelu a Viktorínu (viz *mapa 4*).

Souhrnně se těmto lokalitám říká sociálně vyloučené lokality (SVL) a může se jednat o prostorově segregované lokality nebo mohou být součástí běžné zástavby města. Každá SVL má svou specifickou genezi, společným jmenovatelem je vytěsňování „ekonomicky nevýhodných“, privatizační mechanismy (a z nich v tomto kontextu tzv. obchod s chudobou) a klesající hodnota nemovitostí.

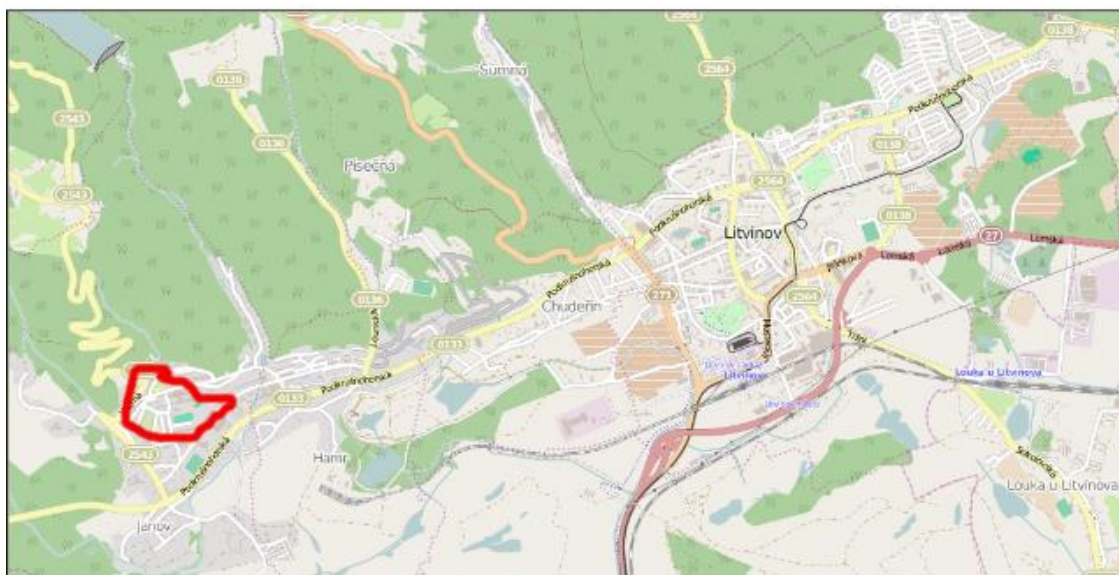
---

²⁸ <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=uziv-dotaz#k=1&pvokc=43&uroven=70&w=>

²⁹ pro sociálně vyloučené lokality, o kterých je zde řeč je charakteristické soukromé vlastnictví vedoucí k „prekérnímu bydlení“ a velmi těžko vymahatelné standardizaci bydlení; prekérnost bydlení spočívá v nepoměru kvality a ceny bydlení, za nadsazené nájem se jedincům a rodinám nedostává příslušné kvality bydlení

³⁰ Romové, kteří byli nuceni se odstěhovat či se dobrovolně odstěhovali za bydlením s nižším nájemem, ovšem ve strukturálně více znevýhodněné oblasti.

Mapa 3: Poloha lokality sídliště Janov v Litvínově, Zdroj: OpenStreetMap, vlastní zpracování v rámci výzkumu, Trlifajová a kol. 2015: 14

Mapa 4: Mapa sociálně vyloučených lokalit v Duchcově podle situační analýzy. Lokality Viktorina a Stará Gisela jsou početně podstatně méně významné, jde o několik domácností. Zdroj: Šťastná 2011: 39

V případě Litvínova, je, jak je vidět na *mapě 3*, sídliště Janov prostorově vyloučené, jde o uměle vystavené sídelní jednotky panelového typu v původním záměru pro obyvatele vesnic

likvidovaných kvůli důlnímu průmyslu. V případě Duchcova jde vylidňování městského centra (gentrifikaci i mizení malých rodinných obchodů) a koncentraci socio – ekonomicky slabého obyvatelstva do částí města, označených na mapě (pro ilustraci *obr. 1 – 3* v přílohách). V Duchcově jde, ve srovnání s Litvínovem, o etnicky polarizované lokality (v lokalitách A, B a C³¹ žije v téměř výhradně romské obyvatelstvo, lokalita A je prý (nepodařilo se nám potvrdit ani vyvrátit) v posledních letech diferencována). Janov v Litvínově je skladbou obyvatelstva diferencovanější (z výše popsaných důvodů výstavby).

V litvínovském Janově žilo před zavedením politiky NT (listopad 2008) více než 20 % celkového obyvatelstva města. V jižní části Duchcova šlo v roce zavedení NT (2013) o přibližně osminu celkového obyvatelstva.

Obě lokality spojuje nízká volební účast. V Janově se v roce 2002 pohybovala na míře 15 % oproti průměru města s mírou 31, 5 %. V roce 2014 v Janově mezi 15 a 20 % proti zbytku města s 35% účastí.³² V Duchcově šlo v roce 2002 o míru 35 % (jižní část) oproti 41, 5 % (suma měř zbývajících částí města). O dvanáct let později (2014) šlo již o poměr 25 % (jižní část) proti 38 % (město mimo jižní část).³³ Naši tezi v rámci analýzy politiky NT v daných městech bylo, že se nízká míra volební účasti zrcadlí v orientaci a tvorbě městských politik. „*Obyvatelé lokalit v nich nejsou vnímáni jako potenciální voliči. Obě lokality se naopak stávají prostorem, do kterého se promítají politiky cílené na jiné skupiny voličů.*“ (Trlifajová a kol. 2015: 15).

3. 2. 1. Privatizace a segregační mechanismy jako faktory následně vypjaté situace sociálního soužití

Současnou situaci a podobu sídliště Janov ovlivnil privatizační proces fatálním způsobem. Podobně tomu bylo i v celém Litvínově, šířeji i v celém mosteckém regionu (Socioklub 2009). Ve veřejné dražbě byty odkoupila společnost se sídlem v Praze za zhruba 50 milionů korun. Následovala série přeprodávání majetku a předávání správy bytů mezi různými firmami (Socioklub 2009). Po zahájení privatizace v počátcích a dále průběhu 90. let byly na sídliště Janov stěhovány spíše chudší a romské domácnosti, ty dříve bydlely blíže centru města. Domy blíže centru začalo město prodávat investorům, kteří nabídli vyšší částku a byli případně ochotni domy rekonstruovat a podle toho upravit výše nájemného (Socioklub 2009).

---

³¹ Názvy lokalit v mapě

³² Zdroj: Výsledky voleb a referend – Zastupitelstva obcí. ČSÚ. Dostupné online na <http://www.volby.cz>

³³ Zdroj: tamtéž

Rovněž v Duchcově můžeme pozorovat přeprdeje a další řadu spekulací s nemovitostmi, nedostatečný zájem a snaha zajistit potřebnou správu svého majetku ze strany jejich vlastníků. V Duchcově k oblasti bytové problematiky byly již v minulosti zadány určité studie³⁴. Jedno ze zjištění těchto studií je, že v průběhu 90. let městu v roce 2011 zůstalo 1700 bytů z původních čtyř tisíc, domy byly prodávány v často dezolátním stavu a odkládány do soukromých rukou, společně se zodpovědností za jejich správu.

3. 2. 2 Dlouhodobý (politicky nekorigovaný) růst napětí v občanském soužití

Dalším faktorem dlouhodobě kumulovaných problémů měst v regionu hnědouhelné pánve byly a stále jsou sílící tenze v občanském soužití. Tyto tenze byly v prostředí přítomné před zlomovými propuknutími občanských nepokojů a jsou ve městech nadále přítomny i po implementaci politik NT. V občanských/sociálních nepokojích v obou městech figurovala jako organizátor Dělnická strana sociální spravedlnosti (DSSS, v Litvínově ještě jako DS – Dělnická strana).

Růst napětí v občanském soužití je zároveň odrazem nespokojenosti a jisté frustrace sycené již výše popsány sociálními a strukturálními podmínkami regionu. Jedním z nejsilnějších faktorů rozpadající se relativní občanské koheze se stává nezaměstnanost – v důsledku odlišných denních režimů zaměstnaných a nezaměstnaných v souvislosti se společenskou „rozbuškou“ – dávkami státní sociální podpory v nezaměstnanosti (Slačálek 2014: 150, 186, 187)

Nyní přistoupím k popisu situací a kulminací problémů na poli soužití, gradujících v podobě občanských nepokojů v Litvínově (říjen – listopad 2008) a Duchcově (květen – červen 2013).

Jako první bych chtěla představit situaci Litvínova. Události, ke kterým došlo 17. listopadu 2008 v prostoru sídliště, byly souhrnně nazvány „Bitvou o Janov“. Předcházely jim tzv. „hlídky“ skupiny z řad Dělnické mládeže (DM, mládežnická organizace pod DS (Dělnickou stranou, dnes Dělnickou stranou sociální spravedlnosti)). Tyto „hlídky“ si kladly za cíl pozorovat dění ve veřejném prostoru v Janově. „Hlídka“ DM se symbolikou na páskách a vlajkách notně připomínající ochranné sbory SS³⁵. Dne 4. října 2008 došlo ke konfliktu mezi obyvateli Janova a hlídkou DM, ten byl

---

³⁴ Jeráčková, A. 2015. *Případová studie Duchcov*, Agentura pro sociální začleňování; Ripka, Š. 2012. *Zmapování sociální situace domácností v městských bytových domech v Duchcově*, Agentura pro sociální začleňování; Šťastná, A. a kol. 2011. *Situační analýza Duchcova*, výzkumná zakázka pro Agenturu pro sociální začleňování, Praha: Demografické informační centrum, o.s.

³⁵ <http://denikreferendum.cz/clanek/tisk/6318-delnicka-strana-chce-sve-hlidky-organizovat-i-v-praze>

zmedializován jako konflikt DM a Romů z Janova³⁶. O rok dříve, roce 2007 se napětí promítá do vzniku *Osadního výboru* – občanského sdružení pro rozvoj Janova a Hamru³⁷. To 10. 4. 2007 přichází s peticí k neutěšené a neřešené situaci na sídlišti Janov, tu podepsalo bezmála 2000 lidí.³⁸

„My, níže podepsaní občané Janova, vyslovujeme vážné znepokojení nad situací janovského sídliště a prostřednictvím této petice, žádáme vedení města, aby zabránilo všemi možnými, dostupnými prostředky masovému přílivu sociálně nepřízpůsobivých občanů, kteří jsou nežádoucí a nevyhovující v jiných lokalitách.

Aby účinně zabránilo všem spekulantům a realitním agenturám nadále uměle tvořit z Janova odpadiště ČR a znehodnocovat tak kvalitu života obyvatel a jejich nemovitostí.

*Současná situace je důsledkem špatného rozhodnutí zastupitelstva o prodeji domů v Janově. Proto by zastupitelé měli přijmout zodpovědnost za toto špatné rozhodnutí a podniknout kroky k řešení neudržitelné situace, ve které se Janov ocitá a zajistit tak revitalizaci janovského sídliště.“*³⁹

Samotná demonstrace na výročí Sametové revoluce se vyznačovala na jedné straně vysokou personální účastí při pochodu „na Janov“ (pod vedením Národního odporu a Dělnické strany) a na straně druhé silnou podporou u místních obyvatel, kteří extremistická uskupení bránili před zásahem Policie ČR výkřiky „*Pustte je!*“ (Reichová 2009: 14: 50“, myšleno extremisty na shromáždění na podporu Romů a na přítomné Romy) (Reichová 2009: 10:39“) ⁴⁰. Jiří Petřivalský, člen Dělnické strany, spoluorganizátor demonstrace, popsal účel pochodu do Janova jako „*Demonstraci na podporu starousedlíků, bílých lidí a proti policejní brutalitě*“ (Reichová 2009: 4:50“; 4:59“). Při pochodu sídlištěm zaznívala hesla jako „*Češi, pojďte s náma!*“ a „*Nic než národ!*“ (Reichová 2009: 2:13“; 2:54“) Na shromáždění v centru Litvínova, na Náměstí Míru například prohlásil předseda DSSS, Tomáš Vandas následující: „*Končí doba, kdy nám cikáni diktovali, co chtěli.*“ ⁴¹ Událostem

³⁶ Dokument čas 48:20 – 49:57; 51:30 – 52:13

³⁷ *Osadní výbor je iniciativním a poradním orgánem zastupitelstva města na úseku rozvoje části města a rozpočtu města. Nastiňuje problematiku sídliště, překládá konkrétní požadavky občanů, předkládá návrhy řešení.* Online dostupné z http://www.litvinovjanov.websnadno.cz/Osadni_vybor_pro_Janov.html

³⁸ „*My, níže podepsaní občané Janova, vyslovujeme vážné znepokojení nad situací janovského sídliště a prostřednictvím této petice, žádáme vedení města, aby zabránilo všemi možnými, dostupnými prostředky masovému přílivu sociálně nepřízpůsobivých občanů, kteří jsou nežádoucí a nevyhovující v jiných lokalitách.*

Aby účinně zabránilo všem spekulantům a realitním agenturám nadále uměle tvořit z Janova odpadiště ČR a znehodnocovat tak kvalitu života obyvatel a jejich nemovitostí.

Současná situace je důsledkem špatného rozhodnutí zastupitelstva o prodeji domů v Janově. Proto by zastupitelé měli přijmout zodpovědnost za toto špatné rozhodnutí a podniknout kroky k řešení neudržitelné situace, ve které se Janov ocitá a zajistit tak revitalizaci janovského sídliště.“

http://litvinovjanov.websnadno.cz/Osadni_vybor_pro_Janov.html

⁴⁰ K tomu Jiří Petřivalský říká: „*Hlavně já bych nemluvil ani o protidemonstraci, protože demonstrace musí být ze zákona nahlášená, což jejich nebyla. Takže tam možná byl nákej spolek, náka tlupa Cikánů, ale nedá se to považovat za demonstraci a myslím si, že Češi maj pořád nebo by měli mít právo se tady procházet po svých městech, jak chtějí.*“ (ibid: čas 10:39“)

⁴¹ <http://zpravy.idnes.cz/online.aspx?online=1003454&strana=3>

byla věnována silná mediální pozornost, konflikt by etnizovaný v projevech řečníků DSSS a přidružených extremistických skupin i mediálně.

„Řečníci kritizovali vládu, že nutí Čechy žít s cikány místo toho, aby učila žít cikány s Čechy. Litvínovské radnici vytkli, že necikánští obyvatelé Janova u ní nemají zastání a že v souvislosti se sídlištěm selhala.“⁴²

Problémy soužití na sídlišti Janov lze charakterizovat jako inter – etnické, ale i, vzhledem ke skladbě obyvatel (senioři z obcí zlikvidovaných těžebním průmyslem, rodiny s dětmi, mládež), o problém inter – generační. Stížnosti na hluk a nepořádek vycházejí z odlišné potřeby využívání veřejného prostoru sídliště.

Přesuňme se nyní k Duchcovu. V *Situační analýze Duchcova* (Šťastná 2011) jej vývoj situace v oblasti občanského soužití popsán takto:

„Uvnitř jižní části města je možné pozorovat časté rozlišování na „starousedlíky“, tedy obyvatele, kteří v Duchcově žijí dlouho, někteří z nich od narození (bez ohledu na to, zda se jedná o Romy nebo příslušníky majoritní populace), a nově příchozí.(...) Vztahy jsou aktéry hodnoceny jako vypjaté, jižní část je kritizována ze strany obyvatel bydlících v horní části města jako lokalita, která je špatná a problémová, kde je kriminalita a nepořádek.“ (Šťastná 2011: 96, 99)

V regionálním kontextu ve městě byla poměrně nízká kriminalita, „z hlediska obvodního oddělení patřil Duchcov k místům s nejnižší kriminalitou v bývalém okrese Teplice.“ (Šťastná 2011: 81). Zhoršující se vztahy byly tedy definovány spíše prostorovou polarizací města – jižní část se stávala segregovanou oblastí.

K vlastnímu konfliktu došlo v květnu 2013 (v noci z 22. 5. na 23. 5. 2013), kdy byl bílý pár napaden třemi romskými mladíky. Ten byl zaznamenán na kameru stanice Městské policie Duchcov a v následujících dnech byl vyvěšen v prostředí internetu, podobně jako v Janově tedy případ přebírala média a bylo mu věnováno více pozornosti. Nutno podotknout, že se incident stal právě v již dlouhodobě stigmatizované, naprostou většinou romské, jižní části města, to případ také etnicky zarámovalo. Lokálně se tématu chopila místní buňka Dělnické strany sociální spravedlnosti, která ve spolupráci s vedením strany a dalšími vnitrostranickými skupinami pořádala v květnu, červnu a červenci protiromsky zaměřené demonstrace. Tehdejší starostka se před demonstrací 22. června vyjádřila následovně:

---

⁴² Zdroj: Dělnická strana. Dostupné online na http://www.delnicka-strana.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=117&Itemid=151

„Když jsem to tady dnes viděla, tak musím říci, že lituji lidí, kteří zde musí mezi cikány bydlet. Musí být hrozné žít v neustálém strachu o sebe a své blízké s nejistotou, že vás někdo bezdůvodně napadne na ulici jen proto, že jste bílí. Doufám, že (22. 6. 2013 – pozn. redakce) přijde co nejvíce lidí a že společně ukážeme, že si nenecháme všechno líbit.“⁴³

Následně se starostka při zpětném hodnocení přiklonila se k interpretaci analýzy problému skrz problematiku „nepřizpůsobivých“:

„Po onom mediálně známém napadení manželského páru a po sérii dalších trestných činů jsem i já sdílela naštvanost lidí a chápala jsem, že chtěli nějak dát najevo svou nespokojenost... Vím, že mi zase někteří budou vyčítat, že opatření jsou zaměřená především na represí a nikoliv na prevenci, ale jsem přesvědčená, že pokud již nějaké problémy existují, je nezbytné přistoupit nejprve k určité represí.“⁴⁴

V Janově i v Duchcově se tedy tyto události staly jistými milníky situace soužití před nepokojí a po nepokojích. Podle výpovědí romských obyvatel měst se objevuje princip odklonu a distance sousedů, se kterými se například dříve zdravili.

3. 2. 3 Dlouhodobě neřešené problémy obyvatel za účasti městské politiky

Dlouhodobé opomíjení důsledků privatizačních, gentrifikačních a strukturálních mechanismů, gradujícím v sociálních nepokojích poukazuje na delší neochotu či nečinnost města v řešení těchto problémů, ať se jednalo o legislativní možnosti zbrzdit či úplně zastavit rozprodání městského bytového fondu, programy pro prevenci sociálních patologií, podpora terénních a dalších služeb neziskových organizací a města v kontextu nárůstu extrémně vyhozených sousedských vztahů po nepokojích (11/2008 a 05 - 06/2013). Tento vývoj a souběh pozorovatelných mechanismů je vývojem, který otevřel prostor zavedení nulové tolerance. Ve druhé části práce se nezabývám tímto „backgroundem“ implementace politiky NT v New Yorku, nicméně se mohu domnívat (podle nastavení poje proti *žebrákům, opilcům, bezdomovcům, prostitutkám, bezprizorní mládeži*), že mohlo jít taktéž o dlouhodobé podcenění řešení příčin nastalých, viditelně se objevujících sociálních problémů. Rozdíl v nastavení politiky v newyorském a českém prostředí byl popsán již výše a ještě se k němu znovu dostaneme – jde na jedné straně o primárně bezpečnostní politiku a na straně druhé o propojení bezpečnostní a sociální politiky – viktimizační princip.

---

⁴³ Zdroj: <http://sever.dsss.cz/propagacni-tym-dsss-navstivil-duchcov>

⁴⁴ Zdroj: http://usti.idnes.cz/starostka-duchcova-o-situaci-ve-meste-d8r-/usti-zpravy.aspx?c=A140910_2098213_usti-zpravy_alh

3. 3 FORMULACE A IMPLEMENTACE POLITIK NULOVÉ TOLERANCE

Dílejší opatření či celý komplex opatření, se kterým se setkáváme v Duchcově a Litvínově pod názvem nulová tolerance se objevuje v Litvínově mezi roky 2008 a 2009, v blízkém Duchcově v roce 2013. Kontext zavedení je u obou měst velmi podobný – vlastní vyhlášení nastává po (výše v textu popsaných) sociálních nepokojích a širší situační kontext v podobě důsledku privatizačních a segregačních mechanismů, implikujících polarizaci sídelní politiky a růst napětí v občanském soužití.

V následujícím textu se budu zabývat vyjádřeními institucionálních aktérů z doby vyhlášení politik a následně i z jejich dnešního (z období našeho výzkumu (07 – 09/ 2016; 11/2016) zpětného hodnocení. Z těchto vyjádření, dobových i dnešních proklamací, jsme se snažili zachytit východiska a cíle dosažení, tak jak byly (a doposud zpětně jsou) proklamovány aktéry – realizátory.

3. 3. 1 Zavedení politiky nulové tolerance v Litvínově

Litvínovské specifikum pojetí politiky nulové tolerance je charakterizováno zejména svou propracovaností, díky níž se dá mluvit o tzv. *litvínovském modelu* politiky NT. Ten se vůči původnímu (i první implementaci v Ústí nad Labem v roce 2002) newyorskému konceptu (viz druhá část práce) vyznačuje silným přesahem do sociální oblasti. Nejde již tedy primárně jen o politiku bezpečnosti, byť v teorii Broken windows, z níž politika NT vychází, byla již explicitně obsažena potřeba tvrdého postupu, chcete – li – nulové tolerance (k/vůči) „lidských rozbitých oken“ – žebráků, lidí bez domova, mladých bezprizorních lidí, drogově závislých, prostitutek a dalších (Wilson, Kelling 1982: 2; Dixon 1998: 104). To vyplývá z výše popsaných dlouhodobě kumulovaných problémů sociálního charakteru, ostatně s tímto zaměřením se setkáváme již u Slaného (2003), tam šlo primárně o bytovou politiku. U *litvínovského modelu* tedy vyvstává výše zmíněná propracovanost opatření.

K vyhlášení politiky nulové tolerance došlo 8. 12. 2008, tehdejším starostou Milanem Šťovíčkem (ODS, od 2010 Věci veřejné). Město ukazuje, osobou starosty, že je ochotno a připraveno řešit situaci na sídlišti Janov:

„Rozhodli jsme se pro nulovou toleranci. Nebudeme už nadále trpět lidi, kteří narušují pořádek, dopouštějí se přestupků či trestných činů. Už máme jejich chování dost. Bude to stát nemalé prostředky, ale chceme proti nim tvrdě a nekompromisně postupovat.“⁴⁵

Vedení města tak po nepokojích přejalo rétoriku Dělnické strany a jasně identifikovalo cílovou skupinu zaváděné politiky, respektive jednoho z jejích nástrojů – monitoringu. Termín „(sociálně) nepřizpůsobiví“ se společně s vyhlášením stává oficiálně používaným, stává se jistým politikem.

Spolupráce na zavádění nulové tolerance byla v první fázi postavena na spolupráci Sociálního odboru města (tehdejší vedoucí Petrou Lafkovou) a Městskou policií (tehdejším velitelem Martinem Klikou, v současnosti radním Ústeckého kraje pro oblast bezpečnosti a sociálních věcí).

Na jaře 2009 byla NT veřejnosti představena jako komplex opatření, který měl stát na třech pilířích – sociální práci, prevenci a represí. Sociální práce spočívala v posílení terénních pracovníků města (navýšení kapacit) a zesíťování institucionálních aktérů v oblasti nejen sociálních služeb⁴⁶. Prevence se odrážela v dotaci vzdělávání a nízkoprahového centra Jaklík v Janově, pod vedením MP Litvínov. Represí pak bylo označeno, *důsledné dodržování všech zákonů, více hledět na lidi v sociálně vyloučených lokalitách, jestli ty záklony dodržují*, slovy Martina Kliky, tehdejšího místostarosty za ČSSD:

„Jsme řekli, že to stojí na těch třech pilířích, to je samozřejmě sociální práce, prevence a represe, tyhle všechny věci musí být pohromadě a musí se prolínat. Pokud tyhle tři věci nefungují, tak pokud se začne uplatňovat jenom ta represe, tak to samozřejmě přinese ten negativní vliv vždycky od té komunity, respektive od té části těch lidí, proti které to směřuje, nebo kteří nedodržují ta pravidla.

a

„Na jedné straně se chtělo uplatňovat to, aby dodržovali ty pravidla normálního chování a normálního žití v té společnosti, tak jsme museli nabídnout i to, že jim s tím někdo pomůže, někdo je

---

⁴⁵ Milan Šťovíček: Vyhlášíme nulovou toleranci nepřizpůsobivým občanům, Homér.cz, 3.12.2008, dostupné na <http://www.homerlive.cz/index.php?art=7122>

tomu, když to řeknu, naučí. Bude se s nimi spolupracovat, budou se řešit jejich dennodenní problémy, na tom jsme to postavili (...).“ Martin Klika v rozhovoru z 09/2014⁴⁷

Petra Lafková (vedoucí Odboru sociálních věcí, Krajský úřad Ústí nad Labem) nám při rozhovoru v červenci minulého roku (07/2015) zpětně popsala činnost monitoringů následovně:

„Každý den v rozmezí dvou měsíců – chodili, mapovali a analyzovali sociální situaci rodin, týkalo se to i lidí, kteří s tím neměli nic společného. Pár stížností určitě bylo, většina slušného obyvatelstva to vítala.“

V tomto zpětném hodnocení osob, které stály u zavádění politiky NT v Litvínově, můžeme pozorovat jistou polaritu a etiketizaci v definici problémů sídliště Janov. *„Skupina, proti které to míří“* lidé *„kteří s tím neměli nic společného“* jsou odkazy k již výše zmiňovaným polaritám *„slušných“* a *„nepřízpůsobivých/neslušných“*.

Od roku 2010 dochází k systematizaci přístupu k jednotlivým sociálním a socio – ekonomickým problémům – začíná se sledovat např. pohyb osob v hernách, sídelní migrace v Janově, záškoláctví, počty doručenek, počty šetření domácností. Důraz je kladen na vzájemné sdílení dat mezi aktéry – realizátory NT, s čím se naopak nepočítá, je zapojení, místních obyvatel a nastavení participačních metod, jak uvádí M. Klika:

*„Noví pracovníci, kteří budou zaměřeni na práci v terénu, ať jsou to noví městští strážníci nebo sociální pracovníci pro přímý styk s nepřízpůsobivými rodinami, musí v každém případě splňovat všechny předpoklady pro zařazení do systému pracovníků města, a to včetně vzdělání. V žádném případě není přípustná představa, že městská policie bude řešit problémy v lokalitě Janov společně s romskými aktivisty.“*⁴⁸

Starosta Litvínova (Milan Šťovíček, Věci veřejné), stojící u zavádění nulové tolerance, na svém webu⁴⁹ shrnul komplex opatření (viz naše studie Trlifajová a kol. 2015: 28 - 29)

Starosta města k tomu v době zavedení dodal:

*„Jenom důsledná a trvalá spolupráce všech zainteresovaných složek přinese úspěch a ti, kteří nechtějí dodržovat zákony, zjistí, že v Litvínově jim pšenka nepokvete.“*⁵⁰

---

⁴⁷ Rozhovor byl pořízen v rámci Vstupní analýzy a databáze (Ripka a kol.2014)

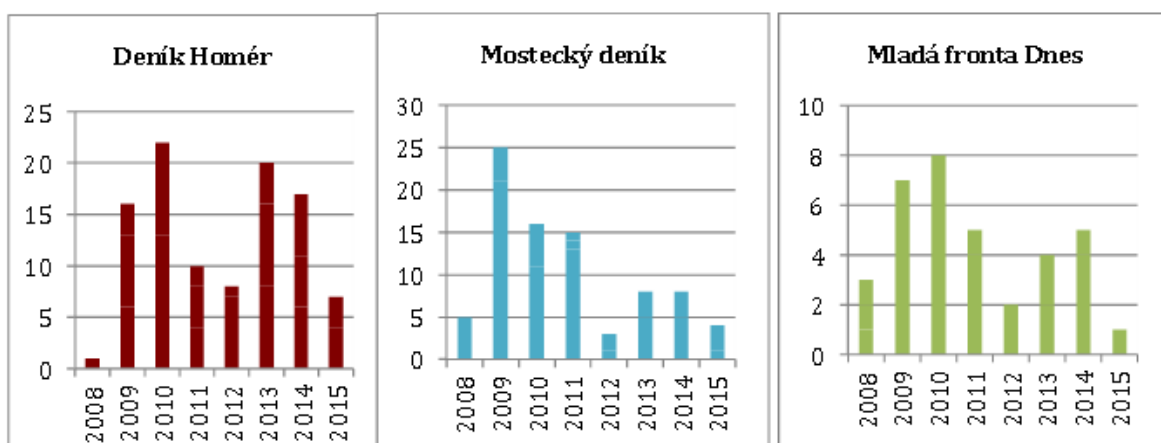
⁴⁸ Milan Šťovíček: *Vyhlašujeme nulovou toleranci nepřízpůsobivým občanům*, Homér.cz, 3. 12. 2008, <http://www.homerlive.cz/index.php?art=7122>

⁴⁹ Zdroj: <http://www.milanstovicek.cz/2011/02/plan-nulove-tolerance-mesta-litvinova-v-roce-2011/>, zvýrazněno autorkou práce

Existenci politik NT zároveň nelze oddělit od politického vývoje na poli ve městě i kraji. Martin Klika se v roce 2010 stává radním Ústeckého kraje, předsedou Pracovní skupiny pro sociálně vyloučené lokality Ústeckého kraje a předsedou místní organizace ČSSD. Po svém odchodu z vedení města komentuje po šesti letech činnost města⁵¹:

„V minulém volebním období, kdy naše strana odpovídala za správu města, se nám podařilo nastartovat dnes už proslulou nulovou toleranci (...). Bohužel právě projekt nulové tolerance v posledních čtyřech letech, kdy jsme byli v opozici, v Litvínově značně zeslábl, pokračuje jen ze setrvačnosti.“

Pozastavme se ještě u politiky NT v mediálním obrazu. Počet výskytu článků o politice nulové tolerance koreluje s časem komunálních voleb (2009/2010 a 2013/2014), viz graf 4 - 6.

Graf 3 - 5: Počty článků o politikách nulové tolerance v Litvínově ve vybraných médiích v letech 2008 – 2015, Zdroj: Newton media, zpracování vlastní, Trlíšjová a kol. 2015: 31

⁵⁰ Zdroj: <http://www.milanstovicek.cz/2011/02/plan-nulove-tolerance-mesta-litvinova-v-roce-2011/>

⁵¹ Zdroj: Klika (ČSSD): *V Litvínově se musíme vrátit k nulové toleranci*. Parlamentní listy. 4. 10. 2014 Dostupné online: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Klika-CSSD-V-Litvinove-se-musime-vratit-k-ulovenul-nulove-toleranci-337896>.

Pro doplnění zpětného hodnocení aktérů zahrnutých do politiky NT, uvedu ještě citace z různých pozic v aktéřské síti, nasbíraných během terénního výzkumu v minulém roce.

Co pro vás znamená nulová tolerance a jak je naplňována?

Pozice A, vedoucí Odboru sociálních věcí, Krajský úřad Ústí nad Labem:

„Koordinace, spolupráce s rodinami, vazba na školu, na lékaře. Naplnit databázi údaji, se kterými bylo dále pracováno. Další kroky zahrnovaly sociální práci.“ -> prizma síťování aktérů

Pozice B, vedoucí Sociálního odboru, město:

„Represe, prevence, sociální práce – není to jen o represí.; Slušná veřejnost chce, abychom je kontrolovali, my chceme pomáhat, ale rodiny už toho mají dost, protože mají pocit, že je kontrolujeme.“ -> prizma síťování, prizma budování nedůvěry v instituce

---

Pozice C, sociální pracovník v síti aktérů:

„Nulovou toleranci mám s pojenou s lavičkami.“ (Uřezávání laviček ve veřejném prostoru a zákaz sezení na čemkoli mimo laviček v Janově) -> prizma proměny veřejného prostoru v rámci represivních opatření

Pozice D, sociální pracovník mimo síť aktérů („alternativní NNO“):

„Čím chudší, tím větší represe.“ -> prizma terénního pracovníka (Roma), řešícího problematiku bytové otázky, sociálních služeb, ochrany spotřebitele a lidských práv

---

Pozice E, politik – místostarosta:

„Sociální práce – prevence – represe.“ -> prizma politického rozhodnutí k „vyvážené strategii“, pragmatické prizma

---

Pozice F, ředitel bytového družstva:

„Symbióza, která fungovala.; Pro mě NT je nedostatečná.; Oddělíte normální lidi od nepřizpůsobivých, ty nepřizpůsobivé odčleníme, ti nebudou obtěžovat slušné lidi.“ -> prizma podnikatele s nemovitostmi v sociálně vyloučené lokalitě

Pozice G, velitel MP:

„NT začala proto, aby byly povinnosti vymáhány od všech stejně.“ -> prizma bezpečnostní složky pod správou města

---

Pozice H, příjemce opatření v zacílené lokalitě:

- 1) *„Měšťáci přijedou a řeknou nám, že když jsme v klidu a nikdy nás nepokutovali, protože jsme tři a není nás 50, že jo.“*
  - 2) *„Tady je to koncentrák, akorát, že není válka. Nesmíme nikam chodit, nesmíme si nikde sednout. Vám říkám, jsme tu jako v koncentráku. Jsme tu jako králíci, akorát doma můžeme sedět. Akorát že i ti králíci mají svobodu, protože když jdou ven, tak pak můžou skákat kolem dokola. To my nemáme, my tu už nemůžeme dělat nic. Byly tu lavičky, ale teď z nich udělali parkoviště. Říkali nám, že můžeme sedět na lavičkách za barákem, ale podívejte se kolik nás tu je a ty lavičky jsou tu dvě. Tak vždycky když jede auto dokola, tak si na těch schodech před barákem vstoupneme, abychom nedostali pokutu.“ -> prizma dvou zkušeností obyvatel, žijících na sídlišti Janov*
-

Pozice I, bývalý starosta:

„Jsme řekli, že to stojí na těch třech pilířích, to je samozřejmě sociální práce, prevence a represe, tyhle všechny věci musí být pohromadě a musí se prolínat. Pokud tyhle tři věci nefungují, tak pokud se začne uplatňovat jenom ta represe, tak to samozřejmě přinese ten negativní vliv vždycky od té komunity, respektive od té části těch lidí proti které to směřuje, nebo kteří nedodržují ta pravidla. Na druhou stranu to je špatně, protože vy musíte těm lidem nabídnout i nějakou pomoc. My jsme šli tou cestou, aby ty lidi, měli, na jedné straně se chtělo uplatňovat to, aby dodržovali ty pravidla normálního chování a normálního žití v té společnosti, tak jsme musei nabídnout i to, že jim s tím někdo pomůže, někdo je tomu, když to řeknu, naučí.“ -> prizma politika, stojícího u zavádění politiky nulové tolerance v Litvínově.

3. 3. 2 Zavedení politiky nulové tolerance v Duchcově

Ve městě Duchcově došlo k zavedení politik NT ve velmi podobném kontextu, po sociálních nepokojích, vedení města po demonstracích reagujících na incident (napadení majoritního manželského páru skupinou mladých Romů, jež byl natočen bez zásahu policie na kameru MP Duchcov (strážník posléze za nečinnost dostal výpověď)), podobně, jako v Litvínově, přejalo rétoriku organizátorské DSSS.

Nulová tolerance byla v Duchcově vyhlášena 24. června 2013 po sérii několika oficiálních i neoficiálních demonstrací. Ve veřejných prohlášeních se nicméně místní starostka k NT hlásí:

„Nulová tolerance bude platit pro všechny. My nerozlišujeme na bílé a černé, ale na slušné a neslušné.“⁵²

Na zavádění politik NT se podílel za krajský úřad Martin Klika⁵³ a Petra Lafková. Martin Klika ze své pozice definoval doporučené cíle:

„Pokuty se dají vymáhat i ze sociálních dávek. Je to způsob, jak nepřizpůsobivé občany donutit respektovat městské vyhlášky a dodržovat pravidla. Je ale nutná důsledná spolupráce všech zúčastněných složek. Na nulové toleranci v Duchcově musí společně s městem pracovat Policie ČR, Městská policie Duchcov, sociální pracovníci, neziskové organizace a Úřad práce ČR. Je potřeba, aby kromě represe a vymáhání práva fungovala také prevence. Jen tak má nulová tolerance naději na úspěch.“⁵⁴

Ani v Duchcově se opatření nevyhnula návrhům opatření na hraně či přímo za hranou legislativy (etiketizace „sociálně vyloučených občanů“, polarizace na „spolupracující“ a „nepřizpůsobivé“, zákazy provozu restaurací a pořádání kulturních akcí pro „sociálně vyloučené“ – viz dokument Opatření na řešení problematiky s nepřizpůsobivými obyvateli města Duchcova, plné znění v příloze).

Soubor opatření předložených radním pro sociální oblast a bezpečnost Ústeckého kraje (M. Klikou) na jednání v Duchcově 5. 6. 2013 (plný výčet opatření viz Trlifajová a kol. 2015: 31 - 32).

⁵²Duchcov vyhlásil nulovou toleranci přestupků, pokuty strhne i z dávek. iDnes.24. 6. 2013 http://zpravy.idnes.cz/nulova-tolerance-v-duchcove-dps-/domaci.aspx?c=A130624_1944013_usti-zpravy_alh

⁵³ Detailněji definované kroky a postupy NT v Duchcově krajský radní předložil již na jednání 5.6. 2013, kterého se účastnilo nejen vedení města, ale i zástupkyně soc. odboru kraje, ředitel územního odboru PČR, ředitel krajské pobočky ÚP, ředitelka odboru prevence kriminality MV ČR a zástupce Agentury pro sociální začleňování.

⁵⁴ Zdroj: *Duchcovu pomůže nulová tolerance*. Ústecký kraj. 21.6.2013 Dostupné online: <http://www.kr-ustecky.cz/duhcovu-pomuze-nulova-tolerance/d-167590>

V rámci těchto opatření se ukazuje potřeba sesíťování institucionálních aktérů, potřeba sekuritizace rodičů dětí, potřeba kriminalizace „zneužívání“ finančních státních příspěvků i šrotu pro získání prostředků, kontrola lokality obývaná Romy a v poslední řadě potřeba transparentnosti a komunikace s občany – možnosti posílání informací *k bezpečnosti a o dávkách na emailovou adresu*. Ve výše uvedeném výčtu nicméně nenalezneme preventivní opatření či opatření sociálně – pracovní, můžeme tedy říci, že jde o čistě represivní přístup.

Po podzimních volbách 2014 dochází v Duchcově k sestavení koalice ČSSD, DSSS, KSČM⁵⁵, tato koalice zůstává v nezměněném stavu i přes kritiku premiéra Bohuslava Sobotky⁵⁶. Radním a předsedou výboru pro bezpečnost se stává Jindřich Svoboda (člen DSSS), jeden z hlavních místních organizátorů protiromských demonstrací v jižní části města v květnu a červnu 2013. K zavedení politiky nulové tolerance se vyjádřil na webu DSSS následovně:

„V Duchcově již přes rok funguje jakýsi projekt se stejným názvem, který ovšem nemá s tou opravdovou nulovou tolerancí vůbec nic společného. Chtěl bych v první řadě určit jasná pravidla nulové tolerance, která budou platit pro všechny stejně.“⁵⁷

Nezájem města o podporu prevence se projevuje též odchodem „alternativní“ neziskové organizace, působící v jeho jižní části. Místní obyvatelé si přitom k této organizaci předtím již vytvořili důvěru a to ze dvou důvodů – sídlo organizace se nacházelo přímo v centru jižní části Duchcova a také proto, že v organizaci pracovali romští terénní pracovníci (insideři, obyvatelé lokality).

Její finanční a kapacitní omezení ze strany města a následný odchod z Duchcova byl v takto napjaté povolební situaci očekávatelný, neboť si její pracovníci dovolili kritizovat městské politiky a problematické jednání v rámci privatizace bytového fondu jižní části Duchcova. V době naší přítomnosti v dané lokalitě bylo velmi časté, ze strany našich informátorů, upozorňovat na vyhlášku o využívání veřejného prostoru z března 2015 (její plné znění v příloze).

Nutno připomenout samotnou roli pana Spurného, majitele většiny bytového fondu v jižní části města, kdy jeho praktiky pronajímatele ve vztahu k veřejnému prostoru do jisté míry kopírují principy nulové tolerance (v kontrastu s odchodem neziskové organizace, jejíž představitelé jeho praktiky kritizovali). V napomínání, aby jeho nájemníci nestáli před domy a nesdružovali se v hloučcích ve veřejném prostoru – pro sdružování mají vnitřní bloky a dvorky domů. Jižní část

---

⁵⁵ PDF smlouvy v příloze

⁵⁶ <http://www.novinky.cz/domaci/352764-cssd-sla-v-ducove-do-koalice-s-extremistickou-dsss-byl-to-asi-jeji-posledni-krok.html>

⁵⁷ Zdroj: *Představujeme nové zastupitele DSSS: Jindřich Svoboda, Duchcov*. Dělnická strana sociální spravedlnosti 24. 10. 2014. Dostupné online: http://www.dsss.cz/predstavujeme-nove-zastupitele-dsss_-jindrich-svoboda-ducov

města vizuálně působí ve všední i víkendový den velmi prázdně (viz fotografie v příloze). Nabízí se tedy otázka, jak kvalitní může být život v Duchcově pro obyvatele jeho jižní části, když je omezen na soukromý prostor u pronajímatele, který lpí na přísných pravidlech dodržování pořádku.

„Ve všech domech jsou vnitroblokové dvorky, a proto říkám, když jedu autem okolo - Nestůjte na ulici!“—„Je neobjektivní, když přijedou novináři a vyfotí zrovna ošklivého Cikána a ošklivý dům, dnes je to tu luxusní čtvrť oproti předešlému Bronxu.“ Stanislav Spurný (07/2015)

Pro doplnění zpětného hodnocení aktérů zahrnutých do politiky NT, uvádím i zde citace z rozhovorů různých pozic v aktérské síti, nasbíraných během terénního výzkumu v minulém roce.

Co pro vás znamená nulová tolerance a jak je naplňována?

(Pozice krajského úřadu vynechána, je stejná se stejným aktérem pro obě města)

Pozice A, vedoucí ÚP okresního města (pod nějž Duchcova spadá):

„Název Nulové tolerance tomu škodí. Návštěvy policie a sociálních pracovníků po nepokojích - zastránilo to rodiny a zklidnilo situaci.“ -> prizma budování nedůvěry v instituce

---

Pozice B, sociální pracovník v síti aktérů:

„Nulovou toleranci jsem tady tolik nepocítila.“ -> bezproblémové prizma v síti aktérů

Pozice C, sociální pracovník mimo síť aktérů („alternativní NNO“):

1) *„Kámen úrazu – důraz na represí.(...) házelo se tím pojmem, ale nikdo nevěděl, co to je. Problém není v důslednosti, ale v pojetí, nadřazení represe nad prevencí.“*

2) *„Zákazy, co se má a nemá dělat. Hlavně, aby nestály hloučky na chodnících.“*

> *„Nulová tolerance je o ničem, Romové nevědí, o čem je.“*
-> prizma terénních pracovníků, kritizujících privatizaci v jižní části Duchcova, pracujících v organizaci, která musela činnosti v Duchcově zanechat a odejít do jiného města

---

Pozice D, politik – starosta:

„Nulová tolerance v Duchcově byl krok správným směrem, nebyl to špatný krok a je třeba v ní pokračovat i nadále.“ -> prizma politického rozhodnutí bez hodnocení charakteru strategie, pragmatické prizma

---

Pozice E, ředitel bytového družstva:

„Já nevím, co to NT je. Nic tady není, městská policie funguje špicově. Nulová tolerance se tady vůbec neprojevuje. Dneska už je to jedno, lidi se tu neperou. To, že se zlepšila situace je tím, že se zlepšilo bydlení.“ -> prizma podnikatele s nemovitostmi v sociálně vyloučené lokalitě

Pozice F, tiskový mluvčí PČR:

„Jak jste sama uvedla, jedná se o politiku nulové tolerance a Policie České republiky je apolitickým orgánem bezpečnostní správy státu, která se při své činnosti striktně řídí platnou legislativou. Ta nám také ukládá povinnosti, oprávnění, nebo náplň činnosti a v souvislosti s tím se v těchto normách nikde o žádné nulové toleranci nehovoří.“ -> pragmatické, distanční prizma

---

Pozice G, příjemce opatření v zacílené lokalitě:

- 1) *„Nic tady není, nic pro děti. Pan Spurný vystěhoval Cikány, on je rasista a zároveň si je bere do domu. Vystěhoval nás, když mu maminka řekla, že tady není žádný pán.“*
  - 2) *„O nulové toleranci nemám ani šajnu. Nesouhlasím s těma lavičkama.“* (s odstraňováním laviček z veřejného prostoru).
  - > prizma obyvatel, pohybujících se ve veřejném prostoru zacílené lokality, ad 1 prizma zkušenosti v soukromém bytovém trhu
-

Pozice H, příjemce opatření mimo zacílenou lokalitu:

- 1) *„Nevím, co to je nulová tolerance. Jde hlavně o ty Romy, nechovají se slušně, dělají si, co chtějí. Dělají nejvíc toho bordelu.“*
  - 2) *„NT neřeším, kamery pomáhají k tomu zachytit trestné činy, kdyby kamery byly všude, bylo by to dobré.“*
  - 3) *„Soužití se určitě zhoršuje.“*
  - 4) *„Na co mají kameru, když tady napadli ten manželský pár, neudělali nic.“*
  - > prizma etiketizace, stigmatu, prizma kritiky institucionální činnosti
-

Pozice I, politik, bývalý starosta:

„Pro mě je nulová tolerance, že jsou zákony a vyhlášky, takže říkám, že budeme trvat na dodržování od všech.“ -> distance od etiketizace a polarizace

3. 3. 3 Principiální mechanismy nastolení nulové tolerance

Duchcov spadá pod okres Teplice, metodicky tedy například Úřad práce podléhá teplickému pracovišti. To se odvíjí především od jeho velikosti (počet obyvatel k 1. 1. 2016: 8 335⁵⁸) Litvínov se nachází pod okresním městem Most, svou velikostí (počet obyvatel k 1. 1. 2016: 24 485⁵⁹) se od Duchcova odlišuje právě v institucionální struktuře.

Společné principy nastolení NT stály na faktorech konfliktu, jeho intenzivní medializaci a následném tlaku na rychlé politické jednání a řešení situace. To se podle řady našich informátorů pohybovalo *na hraně legislativy*, výše je nastíněno citacemi i příkladem opatření, v jejichž represivní podobě absentovaly kodexy sociální práce – to je i následná konsekvence k ovlivnění místních sociálních politik, kdy tyto postupně přebíraly mechanismy do té doby neaplikované, nové politiky nulové tolerance.

Po nepokojích v obou městech byla poptávka po viditelné intervenci, zjednodušeně po tom, „aby město ukázalo, že něco v tomto pro své obyvatele dělá, že se stará, že situaci řeší“. Tento fakt posléze zarámoval problémy obou měst do „problémových oblastí“ a do problému s „nepřizpůsobivými/neslušnými občany“. To nám znovu uzavírá kruh etiketizace, polarity, stigmatizace problémových lokalit ve městech a dle mého soudu nejdůležitějšího omylu politiky nulové tolerance (napříč prostředími) – kriminalizace důsledků sociálních problémů, nikoli řešení příčin a kořenů nezaměstnanosti, nefunkční bytové politiky, obchodu s chudobou či vzrůstajícího inter – etnického napětí.

Primární skupinou opatření politiky nulové tolerance se tak nestávají občané s tíživými sociálními problémy, nýbrž občané mimo zacílené lokality, mnohdy voliči v politice se realizujících stran, kteří sledují, kontrolují a komentují činnost politiků. Sídliště Janov a jižní část Duchcova jsou

---

⁵⁸ Zdroj: ČSÚ, online dostupné na: <https://www.czso.cz/documents/10180/32853387/1300721603.pdf/cba78096-1cf5-4fde-b20a-3074b2f135f9?version=1.0>

⁵⁹ *ibid*

v přeneseném významu jevištěm - panoptikem, na němž se odehrává politická činnost, jevištěm klání, které sledují obyvatelé „kteří s tím nemají nic společného“⁶⁰.

---

⁶⁰ Citace z rozhovoru s Petrou Lafkovou, vedoucí Sociálního odboru Ústeckého kraje, v době zavádění politiky NT v Litvínově vedoucí Sociálního odboru města

3. 4 OPATŘENÍ NULOVÉ TOLERANCE V PRAXI A REALITĚ ZKOUMANÝCH MĚST

V předchozích kapitolách jsme se věnovali fenoménu duchcovské a litvínovské politiky nulové tolerance v kontextu dlouhodobě opomíjených a strukturálně neřešených socio – ekonomických problémů a ve vnitřním kontextu měst. Pozastavili jsme se u společných charakteristik, které stály v pozadí zavedení této politiky. Pokud to shrneme z pozice zavádějících politiků – nulová tolerance v Duchcově a Litvínově je postavená na předpokladu poklesu kvality života ve městě, vyplývajícího z přítomnosti určité skupiny obyvatel, na které jsou aplikována disciplinační a kontrolní opatření (viz též zakotvení Giulianiho politiky nulové tolerance v New Yorku).

V první řadě se budeme věnovat mapování, monitoringu domácností a veřejného prostoru. To patřilo v obou městech do prvotní fáze zavádění politiky za účelem vytvoření databáze sledovaných jedinců a rodin, v Duchcově vzhledem k pozdějšímu zavedení NT probíhá doposud, v Litvínově je monitoring nahrazen tzv. depistážemi, kontrolami terénních pracovníků Sociálního odboru města.

Další skupina opatření je zaměřena na kontrolu veřejného prostoru, spojenou s bezpečností. Toto kontrolní a disciplinační opatření je doprovázeno dílčími změnami v životním prostoru obyvatel, silně ovlivňujícími pohyb ve veřejných prostranstvích, vzájemné soužití a potažmo rozvoj občanské společnosti. Poslední analyzovanou skupinou opatření jsou ta, která mají charakter sociální kontroly nad určitou vybranou skupinou obyvatel.

Spojovací linie analýzy těchto oblastí je otázka, kterou jsme si kladli při našem výzkumu – nakolik je politika nulové tolerance politikou, která přistupuje ke všem stejně, „měří všem stejným metrem“, „určuje stejná pravidla pro všechny“?

3. 4. 1 Mapování, monitoring

V Litvínově byli do monitoringů zapojeni tyto aktéři: Městská policie, Policie ČR (obvodní oddělení, cizinecká policie, dopravní policie), Odbor sociálních věcí, Odbor životního prostředí, majitelé bytů, bytové družstvo, hasiči, Úřad práce. Databáze monitorovaných domácností je spravovaná Městskou policií, přístup do ní má Sociální odbor, podle výpovědí několika aktérů víme, že docházelo ke sdílení informací, například i majitelům bytů:

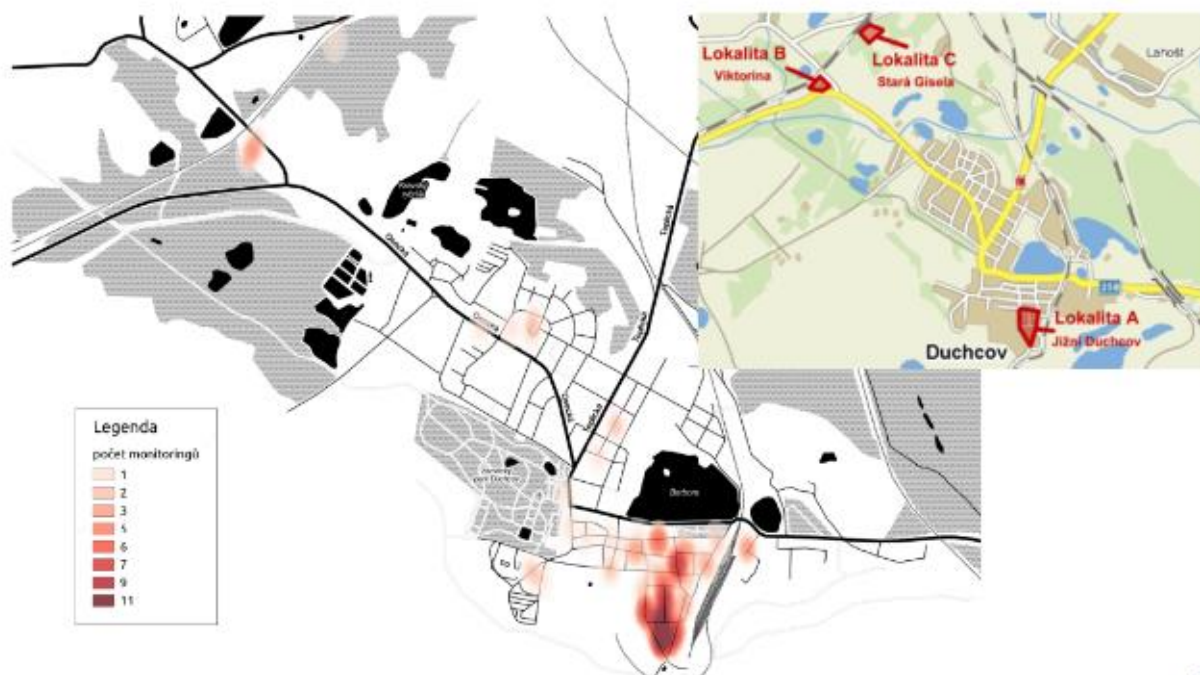
„Město + sociálka + MP + Krušnohor (bytové družstvo) – měly komplexní informace o rodině, všechno za asistence MP – lidé se báli nedat důležité papíry = fungovalo to.“ František Ryba, ředitel bytového družstva Krušnohor (08/2015)

V Duchcově byli zahrnuti tyto: Odbor sociálních věcí a zdravotnictví, Městská policie, Technické služby města, Odbor výstavby a životního prostředí. Odbor sociálně – právní ochrany dětí (OSPOD) a stavební úřad nefigurují v monitorinzích, ale sdílí informace a intervnují následně. Monitoring ve městě probíhá doposud, zápisy jsou volně přístupné na webu města všem občanům a to v plném znění s konkrétními adresami a jmény monitorovaných⁶¹. Zde se můžeme ohlédnout zpět do textu práce, do první části a kapitoly o etiketizační teorii, stigmatu a polarizaci, kde k moci a kontrole institucí nad občany s určitými sociálními problémy, uvádím citaci Matthewse a Pitta (2001: 195) *„jejich vlastní rizika viděna mocnými institucemi, které mají schopnost ovlivnit jejich individuální, soukromé bezpečnostní služby. Například ti, kteří nemohou dostat pojištění domácnosti, nebo čelí vysokému pojistnému, rychle získávají každodenní znalost toho, jak je riziko zločinu jejich komunity viděno hlavní institucí současné společnosti“*. Proto zde na praktickém příkladu reality naší společnosti uvádím tyto instituce.

Díky dostupnosti zápisů monitoringů v Duchcově se se nám podařilo vyselektovat z dokumentů adresy, kde byly monitoringy realizovány. Na mapě (mapa 4) můžeme pozorovat „prokopírování“ realizace monitoringů do mapy identifikovaných sociálně vyloučených lokalit. Jedná se o data adres z let 2013 – 2015. V tomto můžeme potvrdit zaměření pozornosti na konkrétní zacílené lokality.

---

⁶¹ <http://www.duchcov.cz/monitoring/ds-1329/p1=7079>

Mapa 5: Prostorové zacílení monitoringů v Duchcově, Zdroj: zpracování adres z veřejně dostupných dokumentů města pomocí softwaru Qgis map, Trlifajová a kol. 2015: 40

K monitoringu se nám vyjadřovali všichni naši informátoři, uvedu zde dvě vyjádření z Duchcova a dvě z Litvínova a to napříč pozicemi. Zde již můžeme sledovat souvislost s dopady politiky a totiž dopad na důvěru institucím a dopad na veřejnost mimo monitorovanou oblast (ujišťováním o aktivitě města skrz reportáže, zprávy, fotografie a politické proklamace v médiích).

Litvínov

Aktér A, vedoucí Odboru sociálních věcí, Krajský úřad:

„Každý den v rozmezí dvou měsíců – chodili, mapovali a analyzovali sociální situaci rodin, týkalo se to i lidí, kteří s tím neměli nic společného“. Šlo o to naplnit databázi údaji, se kterými bylo dále pracováno.“

Aktér B, vedoucí Sociálního odboru na městě:

„Problematicky vnímám Monitoringy a sebe v roli vykonavatele monitoringu domácností. Shušná veřejnost chce, abychom je kontrolovali, my chceme pomáhat, ale rodiny už toho mají dost, protože mají pocit, že je kontrolujeme. Cítíme enormní tlak na jejich kontrolu ze strany slušných občanů.“

Duchcov

Aktér C, sociální pracovník v síti aktérů:

„Lidi v sociálních bytech samostatně nejsou schopni bydlet – kontrola je potřeba, monitoringy jsou v tomto směru v pořádku.“

Aktér D, sociální pracovník mimo síť aktérů („alternativní NNO“):

„Stavební úřad by měl kontrolovat normálně. -- Jít do baráku a dělat tam prohlídky bytů bez souhlasu majitele je na hraně se zákonem. -- Tohle bylo vyloženo policejní ražení. – Chodilo se hlavně k Romům. -- Monitoring má probíhat i bez nulové tolerance. -- Spolupráce MP a odborů je jako za totality.“

Pokud bych tedy měla podtrhnout čtyři body v charakteru monitoringů v rámci NT v Litvínově a Duchcově, byla by to

- a) absence ochrany soukromí
- b) absence anonymizace jedinců a rodin
- c) sdílení dat napříč sítí aktérů
- d) polarizační funkce – cílení na určité lokality a obyvatele jako legitimizace monitoringů na základě potřeby kontroly

Problematika citlivosti informací je shrnuta v příloze v podobě dvou dokumentů, zpracovaných pro závěrečnou zprávu našeho výzkumu (*Standardy sociálních služeb* a *Mlčenlivost*). V teorii je zde znatelný odkaz k Michelu Foucaultovi (princip dohledu, kontroly a drezúry) a k Mathewsovi a Pittovi (kontrola mocných institucí).

3. 4. 2 Kontrola veřejného prostoru

Zkušenost v terénním výzkumu v minulém roce byla taková, že k na otázku *Jaký je váš názor na zavedení politiky nulové tolerance?*, informátoři v zacílených lokalitách neznali odpověď, pokud jsme se ale zeptali na to, *Co říkáte městem ustanoveným vyhláškám?*, již měli představu o konkrétní implementaci.

Povědomí obyvatel o politice nulové tolerance se tedy projevuje v praktických dopadech na jejich každodenní život. Předtím, než se budeme věnovat nástrojům kontroly veřejného prostoru a kriminality, institucionalizaci kontroly veřejného prostoru pomocí vyhlášek o pohybu ve veřejném prostoru. Poukázání na pohled samotných obyvatel nám posléze poslouží k zrcadlení polické roviny a roviny části obyvatel a vztahu implementátor opatření – příjemce opatření, tak jak bylo popsáno v metodologii výzkumu (Ingram, deLeon, Schneider 2014).

Litvínov, sídliště Janov

1), „*Měšťáci přijedou a řeknou nám, že když jsme v klidu nikdy nás a nepokutovali, protože jsme tři a není nás 50, že jo.*“

2), „*Tady je to koncentrák, akorát, že není válka. Nesmíme nikam chodit, nesmíme si nikde sednout. Vám říkám, jsme tu jako v koncentráku. Jsme tu jako králíci, akorát doma můžeme sedět. Akorát že i ti králíci mají svobodu, protože když jdou ven, tak pak můžou skákat kolem dokola. To my nemáme, my tu už nemůžeme dělat nic. Byly tu lavičky, ale teď z nich udělali parkoviště. Říkali nám, že můžeme sedět na lavičkách za barákem, ale podívejte se kolik nás tu je a ty lavičky jsou tu dvě. Tak vždycky když jede auto dokola, tak si na těch schodech před barákem vstoupneme, abychom nedostali pokutu.*“

Duchcov, jižní část města

1), „*Nic tady není, nic pro děti. Pan Spurný vystěhoval Cikány, on je rasista a zároveň si je bere do domu. Vystěhoval nás, když mu maminka řekla, že tady není žádný pán.*“

2), „*O nulové toleranci nemám ani šajn. Nesouhlasím s těma lavičkama.*“ (s odstraňováním laviček z veřejného prostoru)

Duchcov, mimo jižní část města

1), „Nevim, co to je nulová tolerance. Jde hlavně o ty Romy, nechovají se slušně, dělaj si, co chtěj. Dělej nejvíc toho bordelu.“

2), „NT neřeším, kamery pomáhaj k tomu zachytit trestné činy, kdyby kamery byly všude, bylo by to dobrý.“

3), „Soužití se určitě zhoršuje.“

4), „Na co maj kameru, když tady napadli ten manželskej pár, neudělali nic.“

Z uvedených citací vidíme jisté náznaky vnímání životního prostoru obyvatel obou měst (ač šlo jen o krátké anketní dotazování). V prvním případě Janova (sídliště s cca 9 tisíci obyvateli) můžeme vznést hypotézu vnitřní (i vnější v rámci města) polarizace, potvrzenou rozdělení se na „slušné starousedlíky“ a „nepřizpůsobivé (Romy)“. V případě Duchcova jde o prostorovou polaritu v rámci města - rozdělení na „město“ a „jižní část, Cikánov, ghetto“.

Intervenční opatření ve veřejném prostoru mohou být prospěšná snížením hluku i předcházením případným konfliktům. V rámci naší studie jsme postupně přicházeli na to (zúčastněným pozorováním a rozhovory s aktéry), že slouží zároveň i k vytěsnění určitých skupin z veřejného prostoru (jednalo se o skupinu charakterizovanou jako *pubertáci* a *Cikáni*). V rozhovorech se nám v této souvislosti objevovaly například tyto odpovědi: „na lavičkách sedí hrozny cikánů“⁶², spolu s „venku sedět nemůžete, lavičky tu nejsou, sednete si na schody a hned jsou u Vás a máte problémy, už tam jsou policajti a je to, zrovna dneska. To mě jednou tak sebrala policie a vyhrožovali mě, že mě zavřou.“⁶³

V první fázi v Litvínově vzrostla i intenzita práce Policie České republiky, jak popisuje tehdejší místostarosta Martin Klika:

„Musím říct, že tenkrát policajti začli řešit i vyhlášky města, co jinde prostě nebývá. I státní policie, dostali od nás vytištěné vyhlášky města a začli se na to zaměřovat, začli to kontrolovat. Což jednoznačně můžou otázka vždycky byla to, jestli to chtěli dělat nebo ne. I ta státní policie v té době zatáhla za plyn.“ (pilotní rozhovor z o rok dříve realizované vstupní analýzy 09/2014)

---

⁶² František Ryba, ředitel bytového družstva Krušnohor

⁶³ Z terénních rozhovorů v Janově, Tereza Mazáková (2015)

Naopak v Duchcově jsme při rozhovoru s mluvčím PČR zaznamenali nicméně jistou distanci a neochotu identifikovat se s činností v rámci politiky NT:

„(...) Policie České republiky je apolitickým orgánem bezpečnostní správy státu, která se při své činnosti striktně řídí platnou legislativou. Ta nám také ukládá povinnosti, oprávnění, nebo náplň činnosti a v souvislosti s tím se v těchto normách nikde o žádné nulové toleranci nehovoří.“ nrap.
Bc. Daniel Vítek, mluvčí krajské pobočky PČR

V Duchcově v době našeho výzkumu nebyla institucionální kontrola vnímána natolik citelně, je třeba ale upozornit na dvě důležitá fakta a tím jsou přítomnost stanice MP v centru jižní části města a osoba již výše zmíněného majitele nemovitostí Stanislava Spurného, jenž je někým nazýván „*takovým sociálním pracovníkem*“⁶⁴, někým jako „*diktátorem*“⁶⁵ či „*obchodníkem s chudobou*“⁶⁶. Pan Spurný ze své pozice majitele bytového fondu nastavoval vnitřní pravidla bydlení ve svých bytech, do nichž patřilo i nesdružování se v prostoru před domy a přesunu do vnitřních bloků domů.

Udělování pokut za drobné přestupky

Udělování pokut za drobné přestupky se nám v rozhovorech ukázalo citelnější v Duchcově, což je způsobené i relativně (v době výzkumu 2015) nedávným zavedením tohoto přístupu, který do té doby neměl obdoby. To působí velmi kontrastně s tím, jak veřejný prostor v jižní části města (pozemní komunikace a absence vyžití – nedostatek laviček a dětských hřišť) vypadal i před zavedením politiky NT (viz fotografie v příloze). Sociální pracovník v Duchcově reflektoval zavedení trestání drobných přestupků jako novum:

„Došlo k reálnému zpřísnění. Nově byly pokuty za to, za co se dřív pokuty nedávaly – ježdění na kole bez helmy, chození po silnici – přitom tady nejsou někde chodníky vůbec, když to tady projdete, uvidíte, někde ten chodník přechází v silnici skoro bez jasný hranice (...).

V tvrdých datech se intenzita projevuje ve statistice MP Duchcov – pouze za rok 2013 MP Duchcov zkontrolovala totožnost v 4 868⁶⁷ případech (více než polovina obyvatel Duchcova⁶⁸). Na

⁶⁴ Paní Nekolová, sociální pracovnice Charity (07/2015)

⁶⁵ Paní Tomášová, bývalá sociální pracovnice města a NNO Květiny, z. s. (07/2015)

⁶⁶ Paní Bočková, ředitelka NNO Květiny, z. s. (07/2015)

⁶⁷ MP Duchcov, Městská policie v číslech za rok 2013, 29.04.2014, dostupné <http://www.mpduchcov.cz/index.php/odchycena-a-nalezena-zviata-2/347-29-04-2014-mestska-policie-v-cislech-za-rok-2013>

⁶⁸ 8 335 osob podle ČSÚ <https://www.czso.cz/documents/10180/32853387/1300721603.pdf/cba78096-1cf5-4fde-b20a-3074b2f135f9?version=1.0>

tomto místě můžu odkázat ke kritikám modelu NYPD a to k obrovskému nárůstu pokut za drobné přestupky, které poukázaly na zvýšenou intenzitu práce policie. Vedlo to ale k reálném poklesu kriminality a zvýšení kvality života ve městě?

Odstraňování laviček a dětských hřišť a zákaz sezení mimo lavičky

Odstraňování těchto prvků občanské vybavenosti se děje po zavedení NT v obou lokalitách – na sídlišti Janov i v jižní části Duchcova. V Janově jsou v rámci revitalizace sídliště rušena i stará hřiště, jsou odstraňována klepadla a uřezávány lavičky. V Duchcově jsou odstraňovány lavičky a hřiště nejsou obnovována, například pískoviště jsou nechávána zarůst trávou (viz fotografie v příloze). Odstraňování těchto laviček a hřišť je odůvodňováno srocováním lidí, v případě hřišť v Janově ve dne hlasitostí dětí a v pozdějších hodinách teenagerů.

Institucionalizace kontroly veřejného prostoru se ukazuje ve vyhláškách, vydávaných městy, tyto obecné vyhlášky například zakazují „škodlivé činnosti“, které „mohou narušit pořádek nebo být v rozporu s dobrými mravy“, jako je „používání křesel nebo grilu“ na veřejných prostranstvích. „Sezení“ se povoluje jen na vlastníkem schválených lavičkách. Vzhledem k odstranění laviček z prostoru, je touto vyhláškou prakticky zakázáno využívat veřejný prostor.

Vyhlášky neplatí pouze v jižním Duchcově a v Janově, nicméně jsou v těchto lokalitách vymáhány s větší intenzitou, to si vysvětlují i celkově vyšší intenzitou kontroly právě v těchto částech města, vyšší koncentrací strážníků, kteří lokalitu prochází nebo projíždějí autem.

Místostarosta Duchcova, Stanislav Strohmeier, se při dotazu na zavedení vyhlášky v dubnu 2015 vyjádřil následovně:

„Hlavním cílem té vyhlášky nebylo lidi omezovat, ale stávalo se, že si někdo zabral území na chodníku, jiný nemohl projít, ale vstoupil do soukromé zóny, stal se obětí verbálního napadání. Když jsme tohle chtěli řešit, zjistili jsme, že to nějaké obce praktikují, tak jsme to zavedli.“

Zavedení vyhlášky v Duchcově bylo inspirováno zkušeností jiných obcí, zavedení se stalo rychlým a přímým řešením. Plné znění vyhlášky a její prostorové vymezení (jižní část Duchcova a sídliště Janov) je v příloze. Jde o jasně cílenou vyhlášku s velmi přísným obsahem – zakazují se tzv. škodlivé činnosti, které „mohou narušit pořádek nebo být v rozporu s dobrými mravy“, jako je používání křesel nebo grilu na veřejných prostranstvích, sezení na zídkách, „umísťování předmětů“ veřejných prostranstvích. „Sezení“ se povoluje jen na vlastníkem schválených lavičkách. To je odkaz k zapojování veřejnosti – jde o jistý participační prvek zapojení, v tomto případě majitelů laviček do rozhodování o podobě aktivit ve veřejném prostoru. Zde je ale velmi jasné (v případě

zacílených lokalit Duchcova a Litvínova), jakou pozici mají v rámci lokality majitelé laviček a jakou pozici potenciální uživatelé – explicitně jde o dichotomii „slušných“ a „nepřízpůsobivých“ (v případě Janova, je z výše uvedené citace dvou rozdílných zkušeností se sezením na schodech rozdělená i skupina potenciálních uživatelů laviček).

Kamerový systém

V Janově i v jižní části Duchcova jsou kamerové systémy zavedeny již deset let. Oba byly průběžně modernizovány a rozšiřovány. Kamerový systém v Duchcově byl zároveň prostředkem pro záznam a jeho následný únik do prostředí internetu, kde si ho již převzaly určité weby a média.⁶⁹

Reakce veřejnosti na zavádění opatření v zacílených lokalitách

O reakci veřejnosti na městské vyhlášky kontroly veřejného prostoru a pohybu v něm jsem se rozšířila již v úvodu této kapitoly, kdy jsem uvedla příklady citací aktérů, pohybujících se v zacílených lokalitách, v případě Duchcova i mimo ně. Podobnou zkušenost v rozhovorech lidmi, žijícími v Janově zaznamenala například ve svém výzkumu i Tereza Mazáková (2015) :

„Tento prvek se v praxi projevuje neustálým „dřepováním“ některých obyvatel, kteří v pravidelných intervalech, jako na povel, vstávají ze schodů před domy, ve kterých žijí. Vstávají tehdy, když kolem nich projíždí policejní auto. Tento prvek se opakuje několikrát denně a vnáší do sídliště atmosféru policejního drilu, kterou většina občanů, s kterými jsem hovořila, hodnotí negativně (Mazáková 2015: 5).

Zákaz sezení ve veřejném prostoru v lokalitách působí jako normativní prvek přípustného a nepřípustného chování. Využití veřejného prostoru formou shlukování se při absenci laviček je těmito vyhláškami kriminalizováno a zamezuje to základnímu občanskému právu *sdužovat se*, rovněž to silně determinuje rozvoj sousedských vztahů.

---

⁶⁹ Kamerový záznam celé rvačky rozšířil neonacistický server RadicalBoys spravovaný Martinem Hrachem. Demonstraci svolává Jindřich „Pinda“ Svoboda, který se v médiích vyjadřuje ve smyslu, že si nepřeje násilné střety. V soukromí ale mluví trochu jinak. Na svém facebooku po zveřejnění videa napsal: „Tak a konečně je to venku! Utajované video z napadení v Duchcově! Zmrdi černý! Vy vraždit je všechny! Jak dlouho to ještě budeme tolerovat? Navrhuj klidně Casanovský, je čas se sjednotit a dam jim už kurva co proto! Jdu se vyblejt a pak si du nabrousit nože...“, Kdo pořádá demonstraci v Duchcově? + "Den poté" a nové dva články, 29. 5. 2013, antifa.cz, online dostupné na: <http://www.antifa.cz/content/kdo-porada-demonstraci-v-duhcove>

Osadní výbor

Osadní výbor de facto sloužil a slouží k legitimaci tvrzení, že politici s občany komunikují a zajímá je jejich názor. Druhým aspektem činnosti Osadního výboru je to, že svou existencí podtrhává v textu několikrát zmíněný fakt, že primární skupinou opatření jsou voliči, „lidé, kteří s tím nemají nic společného“, „slušní občané“, kteří sledují, kontrolují a komentují politické kroky učiněné v rámci NT.

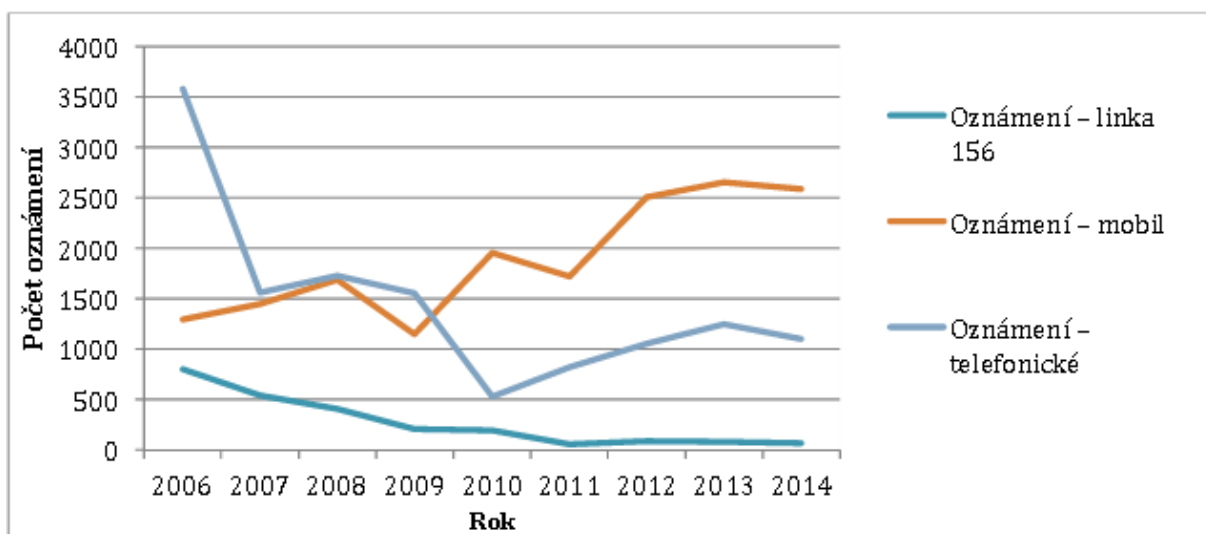
Do spolupráce s městem byli (zástupci města) zařazeni majitelé bytů a domovníci, kteří dostali pro lepší komunikaci mobilní telefony mimo jiné k „oznamování narušování občanského soužití“.⁷⁰ K předávání informací občany se pozitivně vyjádřil tehdejší starosta Milan Šťovíček:

„Velice si vážíme všímavých občanů, kteří pochopili, že Nulová tolerance je nastavena v jejich prospěch, že potřebujeme jejich pomoc při prosazování našich opatření a spolupracují s námi. Ozývají se nám telefonicky, během letošního pololetí městská policie na mobilní telefon přijala přes tisíc oznámení, kterými se okamžitě zabývala.“

Všímaví občané, jejichž pomoc město potřebuje – zde opět přímý odkaz na primární skupinu příjemců opatření politik NT. Toto oznamování (v grafickém znázornění – *graf 9*) je v rostoucí míře plněno práce skrz mobilní telefon, naopak oznámení na linku 156 či běžným telefonem klesá. Z toho můžeme vyčíst, jaká skupina tato oznámení s největší pravděpodobností podávala.

---

⁷⁰ Výroční zpráva Městské policie Litvínov za rok 2009, online na http://www.mulitvinov.cz/mp/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=100115&id_ktg=1019

Graf 6: Oznámení na MP Litvínov, Zdroj: Výroční zprávy MP Litvínov 2006 – 2014 (Trlifajová a kol. 2015: 54)

3. 4. 3 Sociální kontrola

Jako třetí prvek v politice nulové tolerance obou měst, jsme identifikovali sociální kontrolu. O zacílení kontroly na určitou skupinu pojmenovanou jako „nepřizpůsobiví“. Tento termín se stal jistým politikem a identifikačním prvkem pro východisko sociální kontroly. Na podrobný popis jednotlivých kontrolovaných oblastí odkazují do naší výzkumné studie (Trlifajová a kol. 2015: 58 - 71), přímý odkaz na studii je v seznamu literatury, v úvodu i metodologii. V Litvínově šlo o oblasti: přítomnost v herně, vlastnictví vozidel, výkup šrotu, stěhování, dávky na bydlení, dluhy a exekuce, volnočasové aktivity, záškoláctví, kontroly rodin a kontroly zaměstnání.

3. 5 DOPADY A VEDLEJŠÍ DOPADY POLITIKY NULOVÉ TOLERANCE

Nejprve se budeme věnovat dopadům na oblast bezpečnosti, dále na sociální oblast a oblast občanského, sousedského soužití. Dále se zaměříme na analýzu vedlejších dopadů, které zde byly již naznačeny - financování NNO, romští terénní pracovníci, politika vzájemného soužití, bytová politika, veřejný prostor a možnost jeho využívání. Analýza bude omezena na perspektivu informátorů v rámci našeho terénního výzkumu a mého dodatečného výjezdu na začátku listopadu minulého roku.

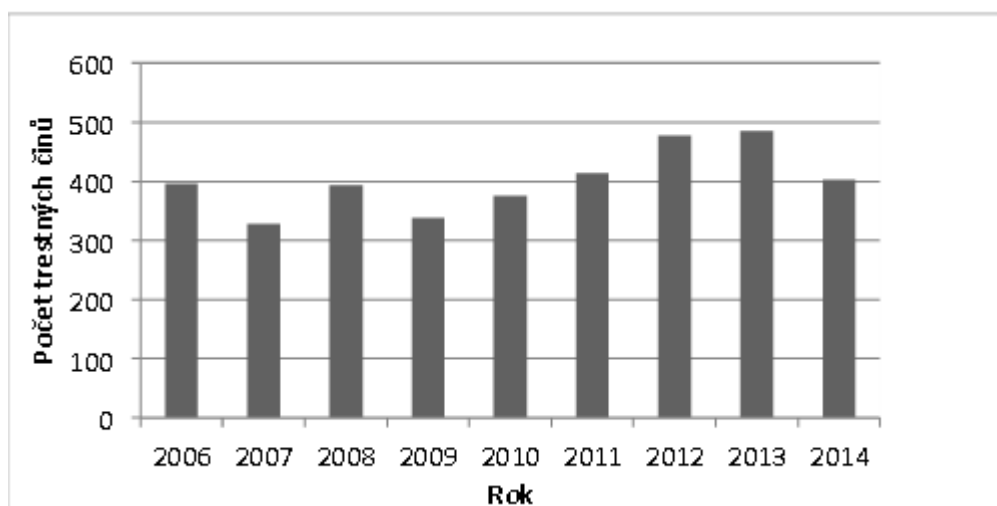
3. 5. 1 Bezpečnost

Dopad politiky nulové tolerance na oblast bezpečnosti jsme sledovali (vzhledem dostupnosti dat od PČR) na datech o trestné činnosti a přestupcích. Vzhledem k omezené výpovědní hodnotě těchto dat (například absence typologie trestných činů a přestupků), jsme tato tvrdá data kombinovali s dalšími doplňujícími kontextuálními informacemi.

Při interpretaci získaných dat o Policii České republiky jsme přistoupili k několika bodům jejího interpretačního omezení:

- data o vývoji kriminality jsou ovlivněna intenzitou činnosti MP a PČR ve zkoumaných obvodech a okresech a rozšíření kompetenčního pole skrz vyhlášky měst a síťování aktérů v rámci implementace NT
- vývoj kriminality je ovlivněn regionálními, krajskými i celostátními faktory a změn či zásahů do trestní politiky (amnestie prezidenta 1. 1. 2013)
- data nejsou za konkrétní čtvrtě měst (za sídliště Janov a za jižní část Duchcova)
- data nejsou standardizovaná, odpovídají velikosti daných měst, nicméně svou velikostí jsou tato města neporovnatelná
- kriminalita v sociálně vyloučených lokalitách zůstává často latentní, skrytá a její konkrétní aspekty statistika nezachycuje (Trlifajová a kol. 2015: 78)

Vývoj trestné činnosti

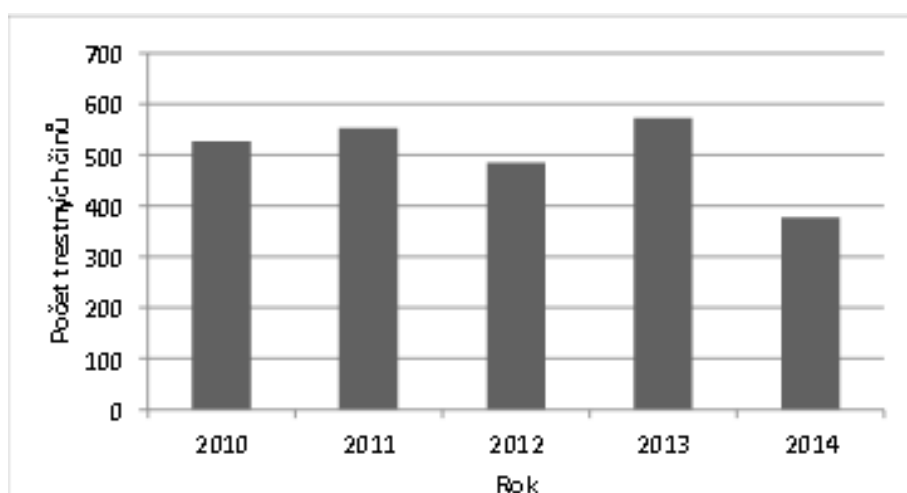

Graf 7: Počet trestných činů nahlášených O O PČR Litvínov - Hamr, Zdroj: PČR, údaje z roku 2012 převzaty z (Vinkler 2014: 64), obsaženo v Trlifajová a kol. 2015: 79

Růst kriminality v roce 2008 byl, podle vyjádření velitele okresní PČR zapříčiněn nepokoji v rámci konfliktů s DSSS. Růst v roce 2013 je spojován s prezidentskou amnestií (1. 1. 2013). Naopak v mezidobí 2010 – 2012 kriminalita opět roste. To může být způsobeno i vyšší policejní aktivitou v období před komunálními volbami, nicméně toto vysvětlení již neplatí pro období komunálních voleb 2013/2014.

Z indexu kriminality⁷¹ lze vyčíst, že za období 2013 – 2014 klesala kriminalita v absolutním měřítku i v dalších městech, skóre Janova (m. č. Hamr) se ale ve vztahu k jiným městům, nesnížilo.

⁷¹ www.mapakriminality.cz

Graf 8 : Počet trestných činů nahlášených OO PČR Duchcov, Zdroj: PČR (Trlifajová a kol. 2015: 80)

Komentář ke kriminální situaci v Duchcově ze strany mluvčího Daniela Vítka v rozhovoru pro náš výzkum (07/2015:

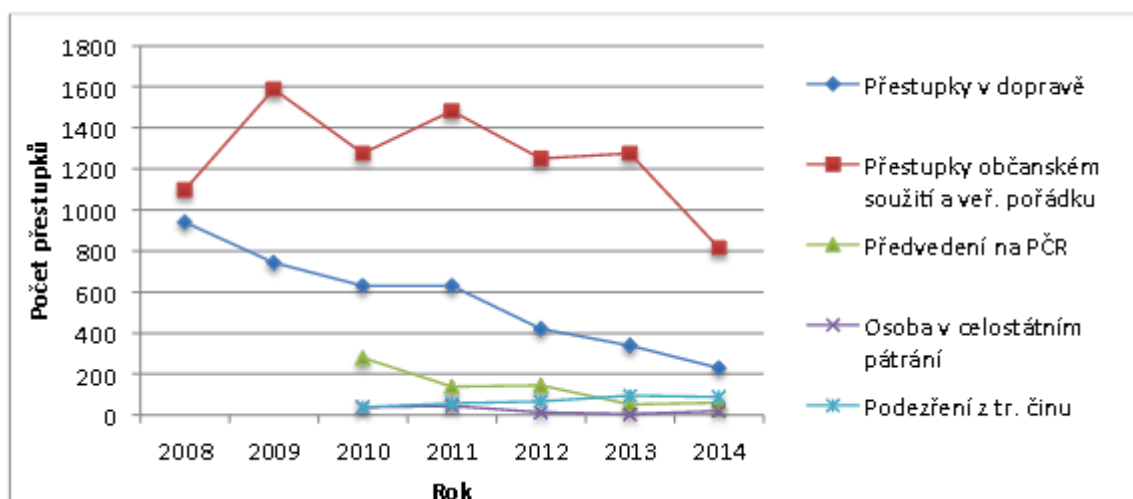
„Pokud vycházíme ze statistik trestné činnosti, ve všech obcích, které má v územním obvodu policejní oddělení v Duchcově, dochází v posledních letech ke snižování trestné činnosti, což je trendem v celém teplickém okrese. To, jak lidé vnímají pocit bezpečí, je značně subjektivní záležitostí, nicméně bezpečnostní situace v Duchcově se nijak neliší od okolních obcí a i s ohledem na snižující se kriminalitu se v podstatě jedná o bezpečnou lokalitu.(...).“

Uvedená data nenaznačují příliš silný dopad nulové tolerance na pokles kriminality, data se jeví spíše konzistentně, nezávisle na nových opatřeních. Znovu si ale musíme připomenout výše zmíněnou nízkou výpovědní hodnotu dat.

Vývoj spáchaných přestupků

V Litvínově za dostupná data zanesená do *grafu 13* vidíme nejvyšší nárůst přestupků v občanském soužití a veřejném pořádku v období 2008 – 2009, tento nárůst můžeme interpretovat v souvislosti se sociálními nepokoji na podzim 2008 a následný nastolením vymáhání zodpovědnosti i za malé přestupky, spolu s navýšením kapacit PČR a MP. Naopak ve všech ostatních druzích přestupků tendence klesá, pouze u podezření z trestného činu stoupá.

Graf 9: Vývoj přestupků v Janově a Hamru, Zdroj: Výroční zprávy MP Litvínov 2006 – 2014 (Trlifajová a kol. 2015: 70)

V Duchcově z dat od MP, tendence u přestupků proti majetku klesá, zvyšuje se u přestupků občanského soužití a pořádku v roce 2013. Důvodem jsou nepokoje, související s předchozím incidentem.

Při krátkém anketním rozhovoru s obyvateli Duchcova se mi na otázku bezpečnosti ve městě dostalo odpovědi, poukazující na silně vnímané rozdělení města a město a „jižní město“:

„Z toho Jižního města, z toho cikánova, tam to bylo, tam se to stalo, tam je stanice městské policie, tam by to měli řešit, byli tu preventisti, teď skončili, teď to řeší MP, tam dole jezdí jen autem a to by neměli. Už to není, to, že by se lidi srocovali.“

Stížnosti na činnost MP v Duchcově jsem zaznamenala hlavně ve vztahu k Romům. Nejčastěji měly podobu volání po důsledném trestání přestupků, což odkazuje k i informátory deklarovanému stále více se zhoršujícímu soužití:

„Zastavil Cikán, šel si koupit jednu kytku a přece nebude parkovat, pokutu nedostal! Kdyby se k cikánům chovali jako k nám, tak by to bylo správný!“

3. 5. 2 Sociální oblast

Dopad na sociální oblast jsme sledovali skrze pohled na preventivní a podpůrné činnosti měst. Bezpečnost i sociální oblast implikují kvalitu občanské soužití. Již výše bylo zmíněno, propojenost bezpečnostních a sociálních politik v rámci nastolení nulové tolerance, to hraje silnou roli ve formě a intenzitě poskytování sociálních služeb. Pro obě města byla představena realizace sociální kontroly, za přítomnosti a medializace těchto kontrol (fotografie v příloze).

Pro lokalitu v jižní části Duchcova se stal citelnou ránou odchod jediné neziskové organizace, ve kterou měli důvěru i proto, že tato zaměstnávala místní Romy a nastolila tak úzkou spolupráci. Dále k oslabování důvěry vedlo zavedení vyhlášky, zakazující sezení ve veřejném prostoru či například grilování a piknik. A to, jak bylo v říjnu 2015 zjištěno, dokonce i mimo oblast vyznačenou vyhláškou.⁷²

Silný vliv na život ve městě má přítomnost a osobnost Stanislava Spurného, majitele bytového fondu v jižní části města, který se stal pro někoho „sociálním pracovníkem“, pro někoho zase „diktátorem“, to záleží především na tom, na jaké straně města a v jakém bytě občan žije (jde veskrze o etnické rozdělení pohledu na Spurného – diktátor je především pro jeho bývalé nájemníky – z jižní části města již „odejité“ romské rodiny).

Dalším faktorem, působícím i na občanské soužití, se stalo zveřejňování monitoringů domácností na webu města. Kdokoli se tak může dočíst, kde, jak a za jakým účelem monitoringy probíhají.

---

⁷² „Jeden z policistů, zřejmě šéf zásahu na skupinku piknikujících sebevědomě udeřil. Byl si svou věcí zcela jistý: „Znáte vyhlášku města Duchcova? Myslíte si, že piknik je povolen? Tady v Duchcově? Nějaký tady grilování veřejný?“ Na odpověď, že piknik povolený je, stále ještě suverénně reagoval: „Já myslím, že ne!“
Vzápětí došlo ke konfrontaci s městskou vyhláškou, kterou měli piknikující připravenou – z přiložených map jasně vyplývá, že vyhláška se na daný park nevztahuje. Policista se tedy v dalším dialogu stáhl na první ústupovou linii:
Policista: „Ale je to nějaký manipulování s otevřeným ohněm. Grilování“
Účastnice pikniku: „To přece není otevřený oheň.“
Policista: „No ale je to grilování, to je jedno.“
Zkusili grilovat, přijeli policisté ve čtyřech autech a řekli: Co je normální jinde, není normální v Duchcově, 5. 10 2105, mik, dostupné na <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/zkusili-grilovat-prijeli-policiste-ve-ctyrech-autech-a-rekli-co-je-normalni-jinde-neni-normalni-v-duchcove>

V litvínovském Janově jsme sledovali pokračující degradaci bytového fondu v centrální části sídliště. Revitalizace domů probíhá jen v určitých částech (viz foto v příloze), z dětských hřišť se stávají parkoviště a důraz je ve veřejném prostoru kladen na pořádek (viz fotografie v příloze).

U volnočasového vyžití jsme se už zastavili výše v textu skrz absenci alternativních prostor pro mládež či do určité míry podmíněných přístupů na hřiště (bez laviček). Při rozhovoru s velitelem MP Litvínov, panem Z. Urbanem, jsme si potvrdili, propojení bezpečnostní a sociální politiky:

„(Na sídlišti Janov) 2/3 problémových lidí – 90% Romů, 2880 problémových Romů. -- MP je dnes dnes napůl sociálka. – MP + sociálka – sdílení dat – nebazírujeme na tom, nemáme do toho přístup, ale vyžadujeme zpětnou vazbu.“

K nízkoprahovému (v době nepokojů v roce 2008 jedinému) zařízení Jaklík⁷³ pro děti do 15 let, které spravuje Městská policie, se velitel dále vyjádřil:

„Jaklík provozujeme 10 let, funguje denně, jsou problémy ve vztahu k dětem. – Jaklík sdružuje děti, jde o řízenou činnost, úkoly, příměstské tábory, spolupráce se sociálkou. Průměrně 20 dětí denně, soustředíme se na prevenci kriminality.“

Ve volnočasovém vyžití zaměřeném na prevenci kriminality a spolupráci se sociálním odborem, nikoli s rodinami za vedení Městské policie, jde o příznačný komplex zaměřený na potřebu bezpečnosti a disciplinace.

3. 5. 3 Občanské soužití

K občanskému soužití a zhoršování sousedských vztahů jsme se dostávali v textu v rámci celé třetí části.

Pro Litvínov takovou první iniciativou byla již zmíněná petice z roku 2007 *„Proti přílivu nepřizpůsobivých občanů do Janova“*. Tyto zhoršující se vztahy (etnizované) se posléze promítly do nepokojů na podzim 2008. Tato polarita nejen ve městě Litvínov, ale hlavně vnitřní polarita sídliště Janov byla nadále posilována medializací kontrol, proklamacemi politiků a zamezováním rozvoje sousedských vztahů ve veřejném prostoru, související i s koncentrací romského obyvatelstva v nerevitalizované (či ne do takové míry, jako v horní a dolní části sídliště) centrální části sídliště. Tato postupující degradace bytového fondu může působit kriminogenním efektem. Co jsme si

---

⁷³ http://www.mulitvinov.cz/mp/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=100115&id_ktg=1014

potvrdili v rozhovorech s aktéry v Litvínově, tato degradace vkládá jistý „klín“ do sousedského soužití za zvuku citací „*Ti Cikáni to tam všechno vybydleli.*“

Pro momentální stav napětí v Janově je třeba poukázat na (v době našeho výzkumu ještě aktuální) petici z února 2015, organizovanou SBD (Sdružení bytů a domů) Krušnohor.⁷⁴

Petice 1600 občanů Janov:

(úryvek)

„Vážený pane premiére Sobotko,

obracíme se na Vás s touto peticí a žádostí o pomoc při řešení našich každodenních problémů. Žijeme na sídlišti Janov v Litvínově. Sídliště vznikalo v sedmdesátých letech minulého století a postupně se stalo příjemným místem pro bydlení. To trvalo až do konce devadesátých let, kdy začala „privatizace“ bytového fondu města Litvínova. V té době žilo v Janově kolem 7 % cikánské populace a majoritní populace dokázala tuto skupinu zvládat. Po prodeji většiny bytů do vlastnictví se rozjela spirála, ve které vlastníci (zvláště různé realitní kanceláře) začali prodávat byty dalším cikánům a ti, když se nastěhovali do domů, tak způsobili odliv dalších a dalších slušných lidí a místo nich přicházeli jiní cikáni atd. V roce 2008 bylo obsazeno téměř 15 % bytů cikánskými rodinami. Dnes je to již 25 %!“

Tento úryvek je příznačný pro výklad situace občany a následně politiky:

Příjemné místo k žití (únosná míra minority) – privatizace (zvyšující se počet členů minority) – současný stav (neúnosná míra minority) -> legitimizováno deklarací „my v tom žijeme – „*žijeme na sídlišti Janov v Litvínově*“

SBD Krušnohor v Janově spravuje 1300 bytů – tedy přibližně 2/3 janovských bytů, část družstevní, část společenství vlastníků⁷⁵ Zaměříme se nyní na identitu petentů – „*žijeme na sídlišti Janov v Litvínově*“. Pomocí zadání dostupných adres petentů do prostředí QgisMap (viz 6 - 7), se nám podařilo zaznamenat výskyt adres v rámci Litvínova. Zjistili jsme, že zhruba polovina petentů na sídlišti Janov vůbec nežije, někteří dokonce nežijí ani v Litvínově. To poukazuje na stav soužití a vnímání problémů v soužití – opačné logiky uvažování následku a příčiny objevujících se problémů.

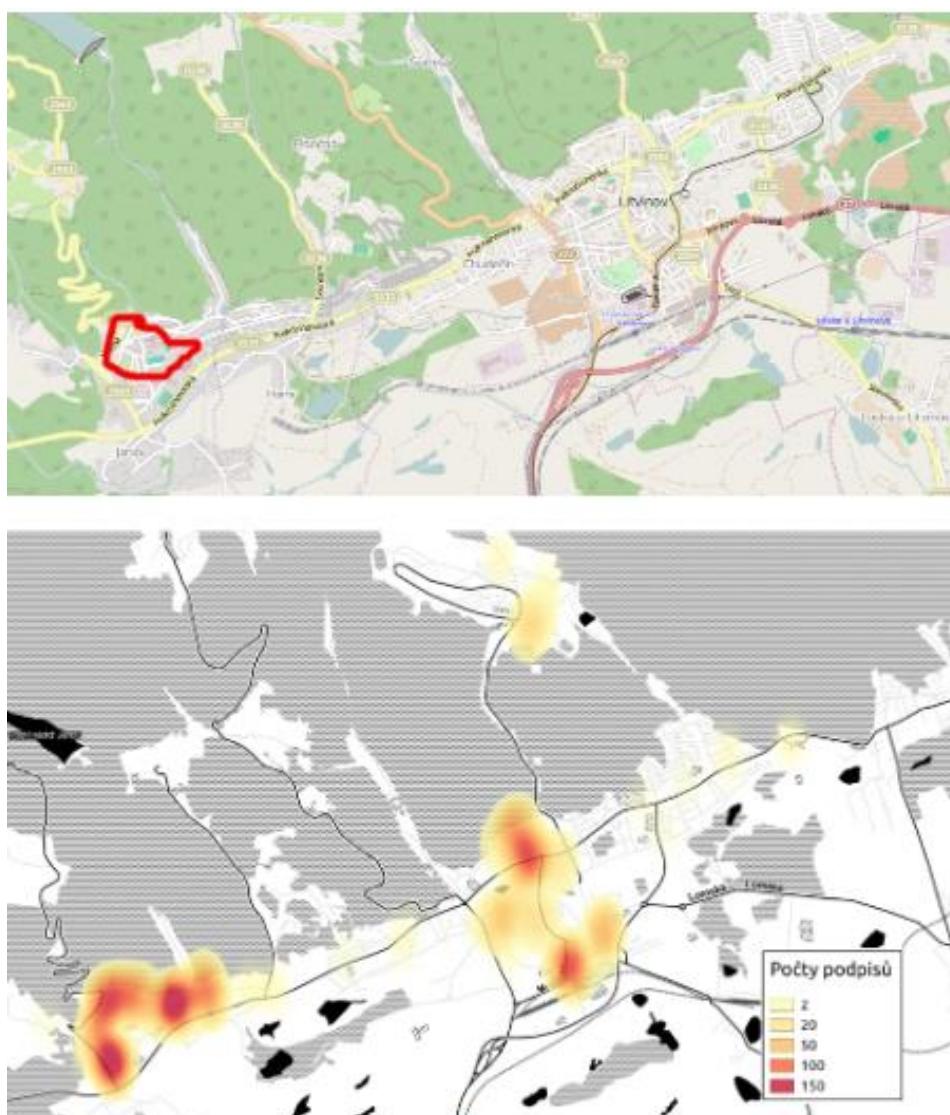
V Duchcově jde, jak bylo už zmíněno výše, o městskou polarizaci města a „jihu“. Jižní, převážně romská část města, je determinována vyhláškami pro využití veřejného prostoru i kontrolou

⁷⁴ *Dejte na frak představenstvu*, Archiv zpravodaje. SBD Krušnohor., dostupné online na: <http://www.sbdkrušnohor.cz/zpravoda/archiv/kru-15-3.pdf>

⁷⁵ Zdroj: rozhovor s ředitelem SBD Krušnohor, Františkem Rybou

majitele nemovitostí pana Spurného. Co se týče vyžití a občanského soužití, z výše uváděných citací je zřejmé, že tyto oblasti života ve městě nejsou s jižní částí města propojeny.

Pokud se na tomto místě vrátíme k teorii rozbitých oken (ve které je zmiňován městský úpadek) a politice nulové tolerance jako nástroje k „pozvednutí kvality života ve městě“, můžeme si položit otázku, do jaké míry politika nulové tolerance skutečně pozvedá kvalitu života ve městě? Pokud mluvíme o případech Duchcova a Litvínova v kontextu stavu veřejného prostoru, stavu soužití i vnímaného pocitu bezpečí, dle rozhovorů s aktéry (žijícími v daných městech a lokalitách) a pozorování ve veřejném prostoru, nemůžeme potvrdit, že se situace zlepšila, podle informátorů se spíše zhoršila (stále zhoršuje) či nezměnila.

Mapa 6 - 7: Umístění adres signatářů petice. Nahoře – Janov v rámci Litvínova, dole – výskyt adres petentů, Zpracování vlastní pomocí Qgis map a dostupného seznamu adres (Trlifajová a kol. 2015: 90)

Vliv nulové tolerance na proměnu veřejného prostoru

Projevy politiky nulové tolerance ve veřejném prostoru na nás působila velmi tísnivým dojmem. Po procházce jižní části Duchcova se nabízí otázka, zda tam ještě někdo žije, veřejný prostor byl i v letních měsících prázdný. Velmi paradoxně působí nainstalované kamery na rozpadajících se domech, které nejsou obydlené. U trávníků můžeme pozorovat obrysy po uřezaných lavičkách, v trávnících zarostlé pískoviště, ve veřejném prostoru žádné prvky na sezení a to i ani na zelených plochách. V prostoru jediného pískoviště v blízkosti viaduktu jedna lavička je, na obrubníku pískoviště rodiče ovšem podle vyhlášky sedět nesmí a to ani, pokud si jejich děti na pískovišti hrají.

V Janově sídliště působilo na první pohled rekonstruovaným dojmem (nové silnice a chodníky, nové zábradlí), uklizeno. Mohlo by se zdát, že sídliště netrpí žádným problémem. Nicméně po čase vyhrazeném pro průchod všemi jeho částmi jsme zaznamenali, podobně jako v jižní části Duchcova, využití prostředků k „*došlápnutí si*“ na vše, co dosud vzkvétalo.“ (Newburn a Jones 2007: 225)

Současná místostarostka Erika Sedláčková v rozhovoru komentovala problematiku využití v Janově následovně:

„Multifunkční hřiště hlavně pro děti o prázdninách, protože děti nikam nejezdí. Hřiště jako taková by byla, ale nejsou tam lavičky. -- Na základě iniciativ jednoho občanského sdružení jsme vytvořili tým, který měl zanést lavičky do mapy, Osadní výbor to silně zredukoval, zastupitelstvem to neprošlo.“

Během našeho pozorování jsme v Janově vysledovali dvě oplocená dětská hřiště s provozním řádem, jedno pod kontrolou MP.

Ke generačnímu složení na sídlišti se nám v rozhovoru vyjádřila Veronika Knoblochová, vedoucí Odboru sociálních věcí města Litvínov (OSVL):

„Průměrně 5 dětí v rodině. -- Lidé tam jsou od 90. let. -- V roce 2008 – 2009 není na pořadu dne přistěhování rodin ze Slovenska. – Roku 2015 vrací se 7 rodin z Anglie. -- Hodně dětí od 0 do 14 let 1200 dětí – zůstávají na prázdniny na sídlišti. -- Seniorů nad 60 je 913. -- Cca 303 od 14 do 19 let. -- 64 % kurátorské práce v Janově. – 62 % dětí v ústavní péči je z Janova.“

Revitalizované domy se na sídlišti nachází v jeho horní a dolní části, kde podle slov F. Ryby žijí „*normální slušní lidi*“⁷⁶, ve střední části, kde žije vysoký podíl Romů, se nacházejí celé zazděné bloky a domy jsou v dezolátním stavu (viz fotografie v příloze).

3. 5. 4 Vedlejší dopady politiky nulové tolerance

Pro analýzu vedlejších dopadů politiky nulové tolerance jsem si stanovila kategorie, které už v textu byly skloňovány, nicméně nebyly uvedeny v tabulce citací z rozhovorů. Proto zde nyní uvedu dvě tabulky – pro každé zkoumané město, zaměřující se na oblasti, kategoricky označené jako:

- Financování NNO
- Romští terénní pracovníci
- Politika (politicky řešené situace v časovém intervalu červenec 2015 – listopad 2015)
- Vzájemné soužití
- Bytová politika
- Veřejný prostor a možnost jeho využívání

Zpracováno podle zápisů rozhovorů odděleně pro Duchcov (*tabulka 5*) a Litvínov (*tabulka 6*).

---

⁷⁶ „*Snažíme se udržet lidi v našich domech, aby to nebyli Cikáni.*“ Rozhovor s F. Rybou pro náš výzkum (08/2015)

	Politik ve vedení města	Politik mimo vedení města	Zaměstn anec sociální služby v síti aktérů	Zaměstn anec sociální služby mimo síť aktérů	Majitel soukrom ého bytového fondu ve městě	Občan , žijící v „jižní části“ města	Občan , žijící mimo „jižní část města “	Výzkum ník, působící v minulo sti ve městě
Financo vání NNO			„Pracovníci Charity – mají peníze na přežití, 12 000,- hrubého.“ „Jsou finance jenom na přežití, malá podpora kraje.“					
Romští terénní pracovní ci			„Paní Tomášová (bývalá romská koordinátorka na KÚ a terénní pracovnice města), s ní spolupracovat nešlo.“	„Zrušili místo terénního pracovníka – paní Tomášová byla vyhozena, emailová komunikace a např. i zdravotní diagnózy byly vyvěšeny na stránkách White media, nikdo z města se paní Tomášové nezastal.“		„Hned nahlásej na pracák, když tam vejde Rom, i když nehraje.“ [do herny]		
Politika	(K segregovan é romské třídě na ZŠ Antonína Sochora), „ Ty děti dostanou nadstardar dne třídu, těmto dětem je věnovaná daleko větší péče. Můžou mít daleko lepší výsledky. Naopak diskrimino vané jsou ty děti ve vedlejší třídě.“			„ČSSD + KSCM – neschválený dokument (zakazování romských akcí) - 2014 ČSSD + DSSS – DSSS proti asistentům prevence kriminality – proč? protože to dělají Romové.“	„Situace se zlepšila, když se lidem zlepšilo bydlení.“		„Dneska cikáni nepracuj ou a berou jenom dávky.“	„Nulová tolerance? Prvotní efekt byl, aby mohli říct, že něco dělají (místní politici).“
Vzájemn é soužití	„Ta nenávisť jde od nich, ne od majoritní společnosti .“						„Se staroused líky se pořád bavíme, ale ti přistěhov	„Na protiromskýc h demonstrací ch se začali objevovat mámy s

							alí jsou hrozni. “	kočárky. “
Bytová politika				„Soukromý pronajímatel - Spurný jako „hybatel migraci“. “	„Situace se zlepšila, když se lidem zlepšilo bydlení. “		„Pan Spurný vystěhova l Cikány, on je rasista a zároveň si je bere do domu. Vystěhov al nás, když mu maminka řekla, že tady není žádnéj pán. “ „Už je hodně vystěhova li nahoru (do severní části Duchcov a), my jich (Romů) už tam taky máme dost. “	
Veřejný prostor a možnost jeho využívání		„Strážníci odnášeli židle – nechtěli jsme, aby se sedělo na chodnicích - nová vyhláška zakazuje sezení i na dětském hřišti - policajti hlídají, kdo přechází po ulici šikmo - vyhláška – úlitba vandasovc ům. “			„Bylo tam hnusně, když jsme tam šli na procházku, tak se mi dělalo špatně.“ - - Ve všech domech jsou vnitroblokov é dvorky, říkám - „Nestůjte na ulici!“	„Nesouhl asim s těma lavičkama .“ „Nic tady není (v jižní části Duchcova), ni), nic pro děti.“ (žena již nebydlí v jižním městě, ale dochází tam za příbuzný mi)	„Pro mladý tady není nic.“ „Vyhlášk a o sezení mimo lavičky je v pořádk u“- - „Cikáni ale sedí na schodech pořád, volala jsem policii, ale nic neudělali .“	

Tabulka 5: Analýza vedlejších dopadů politiky nulové tolerance prizmatem aktérů v Duchcově, Zdroj: rozhovory v rámci výzkumu

	Politik ve vedení města	Velitel městské police	Zaměstnanec sociální služby v síti aktérů	Zaměstnanec sociální služby mimo síť aktérů	Majitel soukromého bytového fondu ve městě	Občan , žijící na sídlišti Janov	Vedoucí sociálního odboru , město	Vedoucí sociálního odboru , kraj
Financování NNO			„Problém s kolaudací „Káčka“ v Janově – pan Ryba nechce schválit přestavbu bytového prostoru na nebytový, aby tam nebylo víc feťáků.“	„Společný život nemá prostory, v současné době pracují jen 2 lidi.“				„Charita nebyla zařazena do základní sítě, musí hledat alternativní financování. - všechno je to otázka peněz.“
Romští terénní pracovníci							„Pan Kocur nedokáže přesně formulovat požadavky.“	
Politika		„Vyhláška o nesezení na schodech na základě podnětů občanů.“	„Dokud drogová problematika neproběhla v médiích, nebylo tak žhavé téma.“	„Sociálně slabě stěhovali na jedno místo. – kámen úrazu.“	„Starostka Bláhová to dělá špatně.“ (myšleno politikou NT)			K NT: „Aplikuje me ji stále. - Provázáno st je důležité. - Analýza dat, vytvoření spolupráce , databáze.“
Vzájemné soužití			„Slušným občanům dochází trpělivost.“				„Slušná veřejnost chce, abychom je kontrolovali, my chceme pomáhat, ale rodiny už toho mají dost, protože mají pocit, že je kontroluje me Enormní tlak na kontrolu ze strany slušných občanů.“	„Občanské soužití? Dávali si po zavedení NT pozor, tlak tam byl velký – lidé se méně účastnili setkání – snížení účasti = už to nepotřebovali řešit.“

Bytová politika					„Je to daný počtem Cikánů, čím víc Cikánů, tím horší baráky.“ - „Dole žijou normální slušní lidi.“ - „Snažíme se udržet lidi v našich domech, aby to nebyli Cikáni.“ „Z Janova bude jednou Chánov, ti slušní lidé odejdou.“		„Zbytečně velké byty pro malé rodiny.“	
Veřejný prostor a možnost jeho využívání	„Multifunkční hřiště hlavně pro děti o prázdninách, protože děti nikam nejezdí. Hřiště jako taková by byla, ale nejsou tam lavičky.“		„Nulovou toleranci mám s pojenou s lavičkami.“ (Uřezání laviček ve veřejném prostoru a zákaz sezení na čemkoli mimo laviček v Janově		„Když si odmyslíte tu verbeš, tak je to hezký zelený sídliště.“	„Není tu kam jít, hřiště je otevřené jen do 5 večer, pak nás vyhodí.“ „Měšťáci přijdou a řeknou nám, že když jsme v klidu a potíchu, tak tu můžeme sedět, nikdy nás nepokutovali, protože jsme tři a není nás 50, že jo.“		

Tabulka 6: Analýza vedlejších dopadů politiky nulové tolerance prizmatem aktérů v Litvínově - Janově, Zdroj: rozhovory v rámci výzkumu

V oblasti *financování NNO* (neziskových nevládních organizací) se v Duchcově i Litvínově objevuje dotační poddimenzovanost, nízké platy a problém s financováním těchto služeb, které jsou částí pilíře *sociální práce a prevence*. V Litvínově dochází k blokování a bagatelizaci potřeby denního centra pro drogově závislé (v rozhovoru nám bylo řečeno, že je to proto „aby se tam nesdružovali feťáci“, zde se také ukazují priority – toto blokování jde od soukromého majitele bytů na sídlišti Janov, který chce čistý a bezpečný prostor, je tam podceňována prevence a znovu přítomná obava pojmenovat problémy takové, jaké jsou).

V další kategorii *romských terénních pracovníků*, můžeme v Duchcově pozorovat tíživější situaci a to z důvodu již výše zmiňované činnosti alternativní NNO v jižní části města, kde pracovali romští terénní pracovníci. Ti pracovali i na pozicích Asistentů prevence kriminality. Po odchodu paní Tomášové již místo romského terénního pracovníka na městě nebylo obnoveno.

V Litvínově se tento přístup projevuje k prakticky jedinému romskému terénnímu pracovníkovi na sídlišti Janov. Potvrdilo se nám to z jeho strany, kdy sis stěžoval na nedostatek prostoru na schůzích města, kam chodil z vlastní iniciativy. Z města se nám pak dostalo odpovědi, že své „*požadavky si neumí dobře zformulovat*“.

V oblasti *politiky* v obecné rovině se objevují již položená témata. V Duchcově je to problematická koalice ČSSD, KSČM, DSSS, kritizovaná předsedou ČSSD Sobotkou, který se nakonec od duchcovské buňky Sociální demokracie distancoval (viz odkaz výše v textu). Zlepšení politiky je vázáno na zlepšení bydlení v jižním městě, deklarovaná pronajímatelem s určitou pozicí (Pan Spurný). Dále (událost, kterou jsme již nestihli zahrnout do terénního výzkumu) segregace ve vzdělávání – v první třídě ZŠ Sochora byla 1. 9. 2015 otevřena jedna romská třída, jedna čistě neromská. Došlo k protestům rodičů segregovaných dětí.⁷⁷

V Litvínově se do kategorie *politika* dostaly problémy, definované jako segregace, mlčení o drogové problematice „*dokud to neproběhlo médii*“, ale i pokračování politiky NT v rovině síťování aktérů.

Ve *vzájemném soužití* se zrcadlí dělení na „nové“ a „starousedlíky“ (Duchcov) a tlak „slušné veřejnosti, které dochází trpělivost“ (Litvínov). Fakt, že je to takto pokládáno v Litvínově ze pozice institucí, poukazuje na podporu stigmatizace.

V oblasti *bytové politiky* je zde znatelná silná pozice soukromým pronajímatelů. Soukromník, hýbající migrací a určující pravidla soužití (Duchcov) poukazuje na jisté předání kompetencí města a privatizaci nejen majetku, ale i zodpovědnosti za kvalitu života obyvatel jižní části města. V Litvínově se opět objevují slova soukromníka, že bytová politika „*je daná počtem Cikánů*“, ze strany instituce ovšem probíhá i reflexe problematické politiky bydlení – „*zbytečně velkých bytů pro malé rodiny*“.

---

⁷⁷ „V tuto chvíli vypadá situace tak, že se rodiče žáků obrátili na média, zatímco já jsem v reakci na jejich žádost oslovil příslušné úřady. Co se potvrdí a co ne, je ve hvězdách, vzhledem ke zkušenostem jsem však spíše skeptický.“, uvádí dále Horváth, 10. 9. 2015, Romea.cz, Adéla Gálová, *Další případ segregace romských dětí ve škole řeší v Duchcově*, online dostupné na: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/dalsi-pripad-segregace-ve-skole-resi-v-ducove>

A konečně *veřejný prostor*, problematika eliminace laviček ve veřejném prostoru se objevuje v obou městech, stejně jako zákaz stání na ulici (Duchcov). Zároveň jsou položeny i stížnosti ze strany obyvatel mimo jižní čtvrť, že „*tam není nic pro mladý*“ a že „*vyhláška nesezení na schodech je v pořádku, ale Cikáni na nich stejně sedí furt*“.

V Litvínově se uřezávají lavičky, ale zároveň někdo na schodech po dohodě s MP, sedět může, důvodem je, že „*jich není padesát*“.

3. 6 DISKUZE - SHRUTÍ ANALÝZY POLITIK NULOVÉ TOLERANCE V DUCHCOVĚ A V LITVÍNOVĚ

Ve třetí části práce jsme prošli jednotlivými kapitolami analýzy politiky nulové tolerance v Duchcově a Litvínově. Na začátku byla představena metodologie výzkumu., ta byla přizpůsobena situaci, do které jsme v rámci fáze Deskresearch dospěli a totiž nemožnosti využít výzkumný nástroj evaluace, tak jak je ho možno použít, pokud hodnotíme jasně dané výchozí body, cílové body a proces, jenž vede od stanovených cílů k cílům naplňovaným. Využili jsme tedy metodický způsob, *„jakým se vnímání skupin a jejich mocenské postavení promítá do přístupů k sociálním problémům a následné tvorby politiky, jak jsou tyto jednotlivé skupiny konstruovány a jak zpětně politiky vnímání jednotlivých skupin, tedy i tvorbu dalších politik, ovlivňují“* (Trlifajová a kol. 2015: 8).

Tento přístup má blízko celkovému vnímání politiky nulové tolerance jako *disciplinační politiky* a navazuje tak na první, teoretickou část práce, jež se věnuje teoriím disciplinace, kontroly, etiketizace, stigmatu. Povaha našeho výzkumu a důraz na vnímání kontroly sociálních problémů a veřejného prostoru v daných lokalitách a městech zase odkazuje k teorii kriminalizace sociálních problémů za účasti segregačních a gentrifikačních mechanismů tak, jak ji popisuje Loïc Wacquant ve svém díle *Punishing the Poor*.

Východiska našeho uvažování o politikách nulové tolerance ve vybraných českých městech v této diplomové práci byla zároveň opírána o newyorskou zkušenost zavedení politiky Rudolphem Giulianim, z níž nám jako paralely vyvstaly především principy etiketizace, stigmatizace a následné polarizace společnosti za podpory kriminalizace sociálních problémů. Teoretická východiska se tak v naší výzkumné činnosti analýzy situací v Duchcově a Litvínově prolнула s reflektovanou newyorskou zkušeností.

To neznamená, že bychom měli v rámci závěrů našeho výzkumu potvrdit či vyvrátit koncept nulové tolerance v New Yorku. Litvínovská, duchcovská a newyorská zkušenost je natolik odlišná, že se nedá úplně srovnat. Nicméně, jak bylo poznamenáno v úvodu druhé části práce - New York, Litvínov i Duchcov spojuje přístup k řešení napjatého občanského soužití, které je řešeno navýšením policejních kapacit, instalací kamer a intenzifikací sociální kontroly. Společný je rovněž náhled na příčiny nepokojů či kriminality – ať už jde o nezaměstnanost, nízký sociální status či drogovou závislost. Během zavádění nulové tolerance dochází ke kriminalizaci a jasnému odsouzení těchto sociálních problémů (kdy dochází k silnému propojení bezpečnostních a sociálních politik a sociální problémy jsou vnímány jako společensky nebezpečné ve smyslu kriminality). Zde proto vidím

důležitost a místo newyorské politiky nulové tolerance v celkovém kontextu uvažování v této diplomové práci.

Pokud přikročím k celkovému zhodnocení politiky nulové tolerance v Duchcově a Litvínově tak, jak byla představena v této třetí části, načrtnu spolu související body, ve kterých je obsažen jednak charakter zavádění politik NT v těchto městech a pak dopady na život obyvatel, na něž politika míří.

- Intenzifikace činnosti institucí (ve smyslu Matthewse a Pitta (2011: 195) a kontroly sociálních problémů)
  - o společně se sdílením citlivých informací o obyvatelích za „hranou legislativy“ (srov. dokumenty Standardy kvality sociálních služeb a Mlčenlivost v příloze)
    - za výrazného převážení represivních prvků nad prvky preventivními a role medializace (která represi podporuje) opatření a činnosti aktérů v rámci politiky v obou městech
      - vede k posilování stigmatu obyvatel označených jako „nepřizpůsobiví“.
- Ovlivnění podoby sociální práce politickým diskurzem a bezpečnostními složkami -
  - tato podoba sociální práce následně vede k vytváření a posilování nedůvěry sociálně potřebných občanů v městské a státní instituce.
  - Současně zamezuje, brání a (v případě Duchcova) eliminuje činnosti „alternativních“ subjektů a neziskových organizací, které by tuto nedůvěru obyvatel mohly vyvažovat a tvořit tak příjemnější prostředí pro řešení strukturálně zakotvených socio – ekonomických problémů daných oblastí jak regionu, tak celého kraje, postiženého vysokou mírou nezaměstnanosti, vysokým počtem sociálně vyloučených lokalit a občanského napětí mezi majoritní společností a Romy.
- Cílení na určitou skupinu obyvatel tak, jak se ukazuje v mediálním obraze, deklaracích politiků i rozhovorech s aktéry, s nimiž jsme se setkali, nám odpovídá na otázku, zda *nulová tolerance platí pro všechny stejně*. Nulová tolerance v Duchcově a Litvínově neplatí pro všechny stejně, ve své realizaci odpovídá tomu, s jakým očekáváním byla ve městech zaváděna, jako nulová tolerance vůči „nepřizpůsobivým“ (Litvínov) a „neslušným“ (Duchcov) – nezaměstnaní (po socio – ekonomické linii), Romové (po etnické linii).

Vrátíme – li se tedy k výzkumným otázkám naší analýzy a zadání Agentury pro sociální začleňování - vypracovat analýzu a zhodnocení politiky nulové tolerance v Litvínově a Duchcově jako manuálu pro řešení dlouhodobě se zhoršující sociální a bezpečnostní situace a problémů v soužití místních obyvatel, můžeme na základě výše uvedených bodů konstatovat, že politika nulové tolerance v Duchcově a Litvínově není doporučitelný manuál pro řešení dlouhodobě se zhoršující sociální a bezpečnostní situace.

Onen v litvínovském modelu postulovaný trojí pilíř nulové tolerance – represe, prevence, sociální práce, se na základě našich zjištění (srov. Mazáková 2015) zdá být v oblasti prevence a sociální práce poddimenzován. Prevence a sociální práce je silně prostoupena, zatížena a rámována represí.

Sociální situace je silně podmíněná strukturálním znevýhodněním regionu a bezpečnostní situace se podle našich závěrů nejvíce jeví jako klíčový problém daných měst. Klíčové je právě propojení sociální a bezpečnostní politiky, kdy jsou sociální problémy obyvatel těchto měst považovány za bezpečnostní problém. To má vliv na občanské soužití – sociálně slabí jsou považováni za riziko.

Politika nulové tolerance v Duchcově a Litvínově neřeší příčiny vzniklých dlouhodobě se utvářejících problémů. Obrací logiku příčin a následků, za příčinu poklesu kvality života ve městech je tak považována koncentrace nezaměstnaných, pobíratelů sociálních dávek, drogově závislých, v etnické rovině Romů.

Je ale třeba se ptát, proč je ve městech stále rostoucí nezaměstnanost? Proč se lidé stávají drogově závislými? Proč se v jižní části Duchcova a na sídlišti Janov ocitli právě tyto obyvatelé? Odpovědí nám může být právě širší kontext příčin, ať už budeme jmenovat privatizaci, gentrifikaci, segregaci či historický vývoj dříve industriálního, dnes postindustriálního regionu. Tam se nachází odpovědi na současný stav sociálně – ekonomické situace Duchcova a Litvínova a od toho je se potřeba, v roli politických zástupců, poradců a výkonné správy, odrazit. Označit problémy pravými jmény a vyvíjet jejich řešení, bez populismu brojícího proti „nepřízpůsobivým“ a držícího si „slušnou“ společnost na své straně.

3. 6. 1 Doporučení pro další výzkum dané problematiky

Naše analýza byla ovlivněna řadou aspektů, které nám nedovolily hlubší či komplexnější výzkum. Vedení města Duchcov s námi (vzhledem ke vztahu s Agenturou pro sociální začleňování), *odmítlo* mluvit. Na výzkum by se tedy dalo navázat hloubkovou kvalitativní sondou do motivací politiků tuto politiku zavádět (pro Duchcov i Litvínov).

Dále vzhledem ke konfliktní povaze politiky by se dalo navázat výzkumem, který by pracoval s hloubkovými, opakovanými rozhovory s obyvateli označovanými jako „slušní“ a obyvateli označovanými jako „nepřizpůsobiví“ – pravděpodobně by se ukázalo, že za touto tenzí stojí historicko – ekonomické faktory.

Pro přímou návaznost na naši analýzu by bylo možné prohloubit analýzu jednotlivých sociálních témat a vztahů mezi politickými proklamacemi, designem opatření a konečnou implementací přidávající a ubírající na své intenzitě v závislosti na situaci místní policejné scény.

Pro hlubší a relevantnější vhled do postojů a nálad Litvínovských i Duchcovských by bylo třeba provést širší výzkumné šetření v podobě hloubkových rozhovorů. Dotazníkové šetření by mělo pravděpodobně nestandardizovatelné výsledky a to z výše zmíněného důvodu nemožnosti (z důvodu absence explicitních cílů politik) evaluace.

Vzhledem k *odmítnutí poskytnutí dat státní správy* (Odboru sociálně – právní ochrany dětí – zejména v otázce nařízené ústavní výchovy dětí ze sledovaných lokalit, Úřadu práce – v otázce dat počtu a typu vyplácených dávek státní sociální podpory do určitých adres), by bylo možné prozkoumat (případ přístupnosti dat) vliv sociální kontroly (v rámci politiky NT) na rodinu a rodinnou politiku, potažmo na delikvenci mládeže.

Silnou roli v politice nulové tolerance hrají média a to ve vztahu k primární skupině příjemců mimo zacílenou lokalitu, zde se nabízí prostor pro kritickou diskurzivní analýzu politiky NT v Duchcově a Litvínově či na celorepublikové úrovni.

ZÁVĚR

Nacházíme se nyní v závěru diplomové práce, která nahlížela, reflektovala a analyzovala politiku nulové tolerance v Duchcově a Litvínově. Dvou měst, která mají mnoho společného, řeší podobným způsobem své dlouhodobě nakumulované strukturálně a historicky podmíněné socio – ekonomické problémy. Obě tato města se rozhodla vydat na cestu politiky nulové tolerance, za níž se skrývá mnoho témat, která není podle místních politických představitelů a části tamních obyvatel správné tolerovat. Ba naopak, je potřeba tato témata/problémy i jejich údajné nositele odsoudit a kriminalizovat. Tyto problémy jsou sociální, nikoli bezpečnostní problémy.

Sociální problémy, považované za bezpečnostní riziko pro tu část společnosti, která se s těmito problémy neidentifikuje a často si nedokáže přiznat, že jimi částečně také trpí. Konkrétně pro daná města jsou tyto problémy pojmenované nezaměstnanost, nejistota v bydlení, nedostatek sociálních služeb, absence preventivních opatření předcházejících konfliktu, segregace a koncentrace socio – ekonomicky slabých a znevýhodněných do určitých lokalit, zadluženost. Dále oddělení sociálních problémů o těchto ekonomických faktorů (Wacquant 2009b) a následné spojení sociálního a bezpečnostního řešení problematiky.

V první části jsme byli seznámeni s uvažováním o kontrole a stigmatizaci, ve druhé části jsme představili newyorskou zkušenost nulové tolerance, postavenou na polarizační teorii rozbitých oken, o níž David Dixon říká, že je politikou „*pro zásadně rozdělenou společnost*“ (1998: 104). Přesah sociologické teorie spolu s uvažováním v rámci první implementace do následné empirické analýzy by měl být přínosem diplomové práce. Právě princip porozumění politice nulové tolerance v optice disciplinace a polarizace společnosti společně se sekuritizací/kriminalizací sociálních problémů je nejpodstatnějším obsahem předkládaného textu.

Fakt, že nulová tolerance rozděluje společnost v Duchcově a Litvínově a podporuje tak dlouhodobé napětí mezi „slušnými“ a „nepřízřusobivými“ je obsažen v jejím počátku zavedení jakožto reakce na vygradované sociální nepokoje v podobě konfliktních demonstrací.

V České republice se tak stala tato politika, podobně jako v New Yorku „rychlým a jednoduchým řešením“ dlouhodobě se zhoršující socio – ekonomické situace drtivé většiny obyvatel zkoumaných měst. Tito obyvatelé si vysvětlují problémy ve městě přítomností nepřízřusobivých sousedů nebo spoluobčanů.

Tuto rétoriku přejímají místní političtí zástupci a posilují tak vztah s tou částí lokální populace, již tato rétorika oslovuje. Dochází tedy k systematické stigmatizaci a kriminalizaci údajných nositelů širších strukturálních problémů.

Za existence dané politiky nedochází k řešení příčin situace rodin i jedinců v tzv. sociálních pastech, nýbrž k obvinění „neslušných“ a „nepřízpůsobivých“ z úpadku kvality života ve městech.

Politické riziko, udělat krok stranou, pojmenovat problémy pravými jmény a navrhnout konstruktivní řešení kořenů těchto problémů, je vysoké. V kontextu nastavení politické kultury Duchcova a Litvínova (ale v zásadě celé ČR) je takový krok velmi obtížně představitelný.

Z výsledků analýzy se ve vztahu k teorii ukazuje jako velmi silný princip kontroly, disciplinace, drezúry a panoptika u Michela Foucaulta a to ve veřejném prostoru (zákaz sezení na schodech a systematické znemožňování využívat veřejný prostor) a v sociální oblasti za pomoci „soudců z lidu“ – „profesorů – soudců, lékařů – soudců, vychovatelů – soudců, „sociálních pracovníků“ – soudců“ (Foucault 2000: 419) (kontroly domácností a sdílení dat mezi aktéry politiky).

Dalším silným faktorem je etiketizace v politice NT („slušní“ a „nepřízpůsobiví“) a následná polarizace skupin ve zkoumaných městech – labely slušnosti a nepřízpůsobení slouží jako kategorizace skupin, jde o politické pojmy – mediálně zakotvenou schematizaci, která podporuje konflikt a napětí v občanském soužití.

Jako silný princip se projevuje konečně i kriminalizace/viktimizace sociálních problémů, který vede ke spojování sociální a bezpečnostní politiky za vědomí „oddělení ekonomické sféry od sféry sociální“ (Wacquant: 2009b: 8).

„Slušná společnost na nás vyvíjí enormní nátlak“, nám bylo sděleno litvínovskou institucionální aktérkou v jednom z rozhovorů terénního výzkumu. Výrok vystihující mnohé – podezřívavost, napětí, tlak, ale i dědictví nepokojů roku 2008 na sídlišti Janov. Dědictví rozhodnutí jít cestou disciplinace marginalizovaných a polarizace sousedů, kteří se ještě před pár lety pozdravili na ulici v blízkosti lavičky nebo dětského hřiště.

Použitá literatura

Belina, B., Helms, G. 2003. *Zero Tolerance for the Industrial Past and Other Threats: Policing and Urban Entrepreneurialism in Britain and Germany*, Urban Studies 40 (9)

Blumstein, A. a kol. 1999. *Diffusion Processes in Homicide*, National Criminal Justice Reference Service: Rockville, dostupné online na <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/193425.pdf>

Bratton, W. J. 1998. *Crime is Down in New York City: Blame the Police*, In: Zero Tolerance: Policing a Free Society, Enlarged and Revised Edition, ed. Norman Dennis, London: The IEA Health and Welfare Unit

Bratton, W. J., Knobler, P. 1998. *The Turnaround: How America's Top Cop Reversed the Crime Epidemic.*, New York: Random House

Brereton, D. 1999. *Zero Tolerance and the NYPD: Has It Worked There and Will It Work Here?* Paper Presented at the 3rd National Outlook Symposium on Crime in Australia, Mapping the Boundaries of Australia's Criminal Justice System convened by the Australian Institute of Criminology and held in Canberra 22–23 March 1999, Canberra: Institute of Criminology

Dixon, D. 1998. *Broken windows, zero tolerance and the New York miracle'* *Current Issues in Criminal Justice*, Australia: UNSW

Dixon, D. 1999. *Beyond Zero Tolerance*, Paper Presented at the 3rd National Outlook Symposium on Crime in Australia, Mapping the Boundaries of Australia's Criminal Justice System convened by the Australian Institute of Criminology and held in Canberra, 22–23 March 1999, Australia: Canberra

Eck, J. E., Maguire, E. R. 2006. *Have Changes in Policing Reduced Violent Crime?* In: The Crime Drop in America, Revised Edition., ed. Alfred Blumstein a Joel Wallman, Oxford: Oxford University Press

Fagan, J., Davies, G. 2000. *Street Stops and Broken Windows: Terry, Race, and Disorder in New York City*, Fordham Urban Law Journal 28 (2)

Foucault, M. 2000. *Dohlížet a trestat: Kniha o zrodu vězení*, z francouzského *Surveiller et punir: naissance de la prison* přeložil Čestmír Pelikán, Praha: Dauphin

Freeman, R. B. 1996. *Why Do So Many Young American Men Commit Crimes and What Might We Do About It?*, The Journal of Economic Perspectives, online dostupné na <http://www.jstor.org/stable/2138282>

Goffman E. 2003. *Stigma: Poznámky o způsobech zvládnání narušené identity*, Praha: SLON

Golub, A. a kol. 2003. *Quality-of-life Policing: Do Offenders Get the Message? Policing: International*, Journal of Police Strategies and Management 26 (4)

Greene, J. A. 1999. *Zero Tolerance: A Case Study of Police Policies and Practices in New York City*, Crime & Delinquency 45 (2)

Griffith, G. 1999. *Zero Tolerance Policing*, New South Wales Parliament Library Research Service. Briefing Paper No. 14/99

Harcourt, B. E. 2001. *Illusion of Order. The False Promise of Broken Windows Policing*, Cambridge and London: Harvard University Press

Henry, V. E. 2006. *CompStat Management in the NYPD: Reducing Crime and Improving Quality of Life in New York City*, In Cornell, Simon, Resource Material Series No. 68, Tokyo : United Nations Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and Treatment of Offenders, dostupné online na: http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS_No68/No68_11VE_Henry1.pdf

Ingram H., DeLeon P., Schneider, A. L. 2014. *Democratic Policy Design: Social Construction of Target Populations*. In Sabatier, P., Ch. Weible, (ed.). *Theories of the Policy Process*, Boulder: Westview Press

Innes, M. 1999. *'An Iron Fist in an Iron Glove?' The Zero Tolerance Policing Debate*, The Howard Journal 38 (4)

Jandourek J. 2001. *Sociologický slovník*, Praha: Portál

Marshall J. 1999. *Zero Tolerance Policing*, Information Bulletin No. 9, dostupné online: http://www.ocsar.sa.gov.au/docs/information_bulletins/IB9.pdf

McArdle, A., Erzen, T., ed. 2001. *Zero Tolerance: Quality of Life and the New Police Brutality in New York City*, New York: New York University Press

Murda, K. 2003. *Sociológia*, Bratislava: APZ v Bratislavě

- Nagy, A. R., Podolny, J. 2008. *William Bratton and the NYPD. Crime Control Through Middle Management Reform*, New Haven: The Yale School of Management
- Newburn, T., Jones, T. 2007. *Symbolizing Crime Control: Reflections on Zero Tolerance*, Theoretical Criminology 11 (2), SAGE Journals
- Rosenbaum, D. P. 2006. *The Limits of Hot Spot Policing*, In: Police Innovation: Contrasting Perspectives, ed. David Weisburd a Anthony A. Braga, Cambridge, MA: Cambridge University Press
- Růžička, M. 2010. *Urbanizace chudoby a ethnicity v (post)socialistickém městě*, In Vacková, B., Ferencuhová, S., Galčanová, L. (eds.), *Československé město včera a dnes: každodennost, reprezentace, výzkum*, Brno: Masarykova Univerzita
- Wacquant, L. 2008. *Ordering Insecurity: Social Polarization and the Punitive Upsurge*, Radical Philosophy Review 11 (1)
- Wacquant, L. 2009b. *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity*, Durham a London: Duke University Press
- Wilson, J. Q., Kelling, G. L. 1982. *Broken Windows. The Police and Neighborhood Safety*, Atlantic Monthly, 3
- Young, J. 1999. *The Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modern Society*, London a Thousand Oaks: SAGE Publications

Výzkumy, studie

Jeráčková, A. 2015. *Případová studie Duchcov*, Agentura pro sociální začleňování

Kissová B., Kučera P., Matysová, B., Pospíšil F., Trlifajová L. ed. 2015. *Analýza politik nulové tolerance v Duchcově a Litvínově*, zakázka pro Agenturu pro sociální začleňování, SPOT, z. s., online dostupné na http://centrumspot.cz/wp-content/uploads/2016/07/VD_Analyza_politik_nulove_tolerance_v_Litvinove_a_Duchcove.pdf

Korábová, M., Tošovský M., Trlifajová L., Walach V., Ripka, Š. (ed) 2014. *Nulová tolerance: Vstupní analýza a databáze*, Analytický a datový podklad pro Agenturu pro sociální začleňování, Praha: SPOT, z.s.

Mazáková, T. 2015. *Výzkum potřebnosti sociálních služeb v Janově*, výzkumná zakázka pro Agenturu pro sociální začleňování

Ripka, Š. 2012. *Zmapování sociální situace domácností v městských bytových domech v Duchcově*, dostupné online: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-duchcov/zmapovani-socialni-situace-domacnosti-v-mestskych-bytovych-domech-v-duchcove-ripka-s-2012/download>

Korábová, M., Ripka, Š. (odb. garant), Tošovský, M., Trlifajová L., Walach V., a kol. 2014. *Nulová tolerance, Vstupní analýza a databáze*, SPOT – Centrum pro společenské otázky

Slačálek O. 2014. *Obrazy nepřátel: Paměť, ekonomika a zločin*, disertační práce, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav politologie

Socioklub 2009. *Situační analýza sociálně vyloučených lokalit na území města Litvínova se zaměřením na sídliště Janov*, dostupné online: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-litvinov/situacni-analyza-soc-vyl-lokalit-na-uzemi-mesta-litvinova-se-zamerenim-na-sidl-janov-asz-2009/download>

Šťastná, A. a kol. 2011. *Situační analýza Duchcova*, výzkumná zakázka pro Agenturu pro sociální začleňování, Praha: Demografické informační centrum, o.s.

Vinkler, A. 2014. *Případová studie sociálně vyloučené romské lokality v Litvínově – Janově a návrhy řešení*, diplomová práce. Universita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra veřejné a sociální politiky

Novinové, žurnalistické články

Brolík, T., *Sídlíště Máj a lásky čas*, 14. 7. 2013, Respekt 29/2013, online dostupné na <https://www.respekt.cz/tydenik/2013/29/sidliste-maj-a-lasky-cas>

17. listopad v Litvínově On-line reportáž z protestů 17. listopadu v Litvínově. Idnes.cz, online na <http://zpravy.idnes.cz/online.aspx?online=1003454&strana=3>

Cit. podle Newton Media Monitoring *Radnice vystěhuje výtržníky*. Mostecký deník, Lucie Prokšová, 6. 12. 2008

Cit. podle Newton Media Monitoring. *Měštům dluží miliony korun.*, Ondřej Špalek, Kladenský deník, str. 17

Cit. podle Newton Media Monitoring. *ODS chce v Ústí výrazně posílit městskou policii*. MF Dnes – Severní Čechy, str. 2, 17. 9. 2002

Cit. podle Newton Media Monitoring. *Radnice ve Slaném se rozhodla tvrdě pokračovat: k vystěhovaným Romům přibude neromská rodina*. Martin Bradáč, MF Dnes – Střední Čechy, str. 19, 21. 6. 2003

Cit. podle Newton Media Monitoring.: *Ústí a Slaný porušení předpisů tvrdě trestají*, MF Dnes: ves, jab článek z 25.9.2003, dostupné v databázi Newton media

Další případ segregace romských dětí ve škole řeší v Duchcově, Romea.cz, 10. 9. 2015, Adéla Gálová, online dostupné na: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/dalsi-pripad-segregace-ve-skole-resi-v-ducove>

Dejte na frak představenstvu, Ryba, F., měsíčník Krušnohor 03/2015, online dostupné na <http://www.sbdkrušnohor.cz/zpravoda/archiv/kru-15-3.pdf>

ČSSD šla v Duchcově do koalice s extremistickou DSSS. Byl to asi její poslední krok. Novinky.cz, 6. 11. 2014, online dostupné na <http://www.novinky.cz/domaci/352764-cssd-sla-v-ducove-do-koalice-s-extremistickou-dsss-byl-to-asi-jeji-posledni-krok.html>

Duchcov vyhlásil nulovou toleranci přestupků, pokuty strhne i z dávek. iDnes.24. 6. 2013 http://zpravy.idnes.cz/nulova-tolerance-v-ducove-dps-/domaci.aspx?c=A130624_1944013_usti-zpravy_alh

Duchcovu pomůže nulová tolerance. Ústecký kraj. 21. 6. 2013, dostupné online: <http://www.kr-ustecky.cz/duhcovu-pomuze-nulova-tolerance/d-167590>

Kdo pořádá demonstraci v Duchcově? + "Den poté" a nové dva články, 29. 5. 2013, antifa.cz, online dostupné na: <http://www.antifa.cz/content/kdo-porada-demonstraci-v-duhcove>

Klika (ČSSD): V Litvínově se musíme vrátit k nulové toleranci. Parlamentní listy. 4. 10. 2014, dostupné online: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Klika-CSSD-V-Litvinove-se-musime-vratit-k-ulovenululove-toleranci-337896>

Litvinov přitvrzuje! Sběračům kovů SEBERE DÁVKY!, TV Nova. 15. 7. 2011, dostupné online: <http://tn.nova.cz/clanek/zpravy/regionalni/litvinov-pritvrzuje-sberacum-kovu-sebere-davky.html>

Milan Šťovíček: Plán nulové tolerance města Litvínov, online dostupné na: <http://www.milanstovicek.cz/2011/02/plan-nulove-tolerance-mesta-litvinova-v-roce-2011/>

Milan Šťovíček: Vyhlášíme nulovou toleranci nepřizpůsobivým občanům, Homér.cz, 3. 12. 2008, dostupné na <http://www.homerlive.cz/index.php?art=7122>

Místostarosta představil v Mostě projekt Nulová tolerance, online dostupné na: <http://www.mulitvinov.cz/mistostarosta-predstavil-v-moste-projekt-nulova-tolerance/d-426313>

Na Litvínov a okolí dohlíží kamerový systém, Severočeský deník, 9. 5. 2014, online dostupné na: <http://www.severoceskydenik.cz/zpravy/na-litvinov-a-okoli-dohlizi-kamerovy-system.html>

Policisté znovu kontrolují panelové domy v Janově, zajímají se i o kolonie, garáže a herny. e-mostecko. 14. 4. 2014. Dostupné online: <http://www.e-mostecko.cz/zpravy/54-zprava-dne/2164-policiste-znovu-kontroluji-panelove-domy-v-janove-zajimaji-se-i-o-kolonie-garaze-a-herny>

Představujeme nové zastupitele DSSS: Jindřich Svoboda, Duchcov, Dělnická strana sociální právedlnosti, 24. 10. 2014, dostupné online: http://www.dsss.cz/predstavujeme-nove-zastupitele-dsss_-jindrich-svoboda-duhcov

Za odložené věci na chodbách paneláků padají pokuty. Deník.cz, 23. 6. 2009, dostupné online: <http://www.denik.cz/regiony/za-odlozene-veci-na-chodbach-panelaku-padaji-pokut.html>

Databáze

ČSÚ, <https://www.czso.cz/documents/10180/32853387/1300721603.pdf/cba78096-1cf5-4fde-b20a-3074b2f135f9?version=1.0>

Mapakriminality.cz

Newton Media databáze

OpenStreetMap

Zákony

Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích

Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii ČR

Vyhlášky

Vyhlášky města Duchcov, online dostupné na <http://www.duchcov.cz/vyhlasky-a-narizeni/ds-1314/p1=6827>

Vyhlášky města Litvínov, online dostupné na http://www.mulitvinov.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=8604&id_ktg=53153&n=vyhlasky&p1=82225

Strategie, integrační plány

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 až 2015

Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015

Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám pro období 2013-2014

Data z prezentací k aplikaci Nulové tolerance, dostupné online: http://www.mulitvinov.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=8604&id_ktg=53303&n=nulova%2Dtolerance, Výroční zprávy Městské police Litvínov 2009-2014

MP Duchcov, Městská policie v číslech za rok 2013, 29. 4. 2014, dostupné <http://www.mpduchcov.cz/index.php/odchycena-a-nalezena-zviata-2/347-29-04-2014-mestska-policie-v-cislech-za-rok-2013>

Oficiální výstupy odboru bezpečnostní politiky MVČR pro obecní policie (analýzy, stanoviska, metodiky)

Veřejná část dokumentace programu Úsvit

Výroční zprávy Městské policie Litvínov, online dostupné na http://www.mulitvinov.cz/mp/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=100115&id_ktg=1019

Zápisy z monitoringů v Duchcově, online dostupné na <http://www.duchcov.cz/monitoring/ds-1329/p1=7079>

Filmy, videa

Reichová, T. 2009, *Kruh – portrét demonstrace*, FAMU, KDT, online dostupné na <https://www.youtube.com/watch?v=j06pjsPA5No>

Další webové stránky

<http://www.duchcov.cz/>

http://litvinovjanov.websnadno.cz/Osadni_vybor_pro_Janov.html

<http://www.mulitvinov.cz/>

<https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem>

Volby.cz

Seznam grafů, tabulek, schémat, map a obrázků

Graf 1: Pokles hlášené trestné činnosti (násilí a vloupání) 1989 - 1998

Graf 2: Míra poklesu trestné činnosti v jednotlivých městech U. S. (Spojených států amerických)

Graf 3 – 5: Počty článků o politikách nulové tolerance v Litvínově ve vybraných médiích v letech 2008 - 2015

Graf 6: Oznámení na městskou policii Litvínov 2006 - 2014

Graf 7: Počet trestných činů nahlášených OO PČR Litvínov – Hamr

Graf 8: Počet trestných činů nahlášených OO PČR Duchcov

Graf 9: Vývoj přestupků v Duchcově podle statistiky MP Duchcov

Tabulka 1: Historie proměny sociální kontroly a deviance

Tabulka 2: Srovnání policejních strategií

Tabulka 3: Míra registrované nezaměstnanosti podle pohlaví pro Duchcov a Litvínov v roce 2008

Tabulka 4: Míra registrované nezaměstnanosti podle pohlaví pro Duchcov a Litvínov v roce 2011

Tabulka 5: Analýza vedlejších dopadů politiky nulové tolerance prizmatem aktérů v Duchcově

Tabulka 6: Analýza vedlejších dopadů politiky nulové tolerance prizmatem aktérů v Litvínově

Schéma 1: Outsideri a insideri v komunitě lokality

Schéma 2: Dopředné efekty: sociální konstrukce a politický design

Mapa 1: Města v České republice, kde došlo k implementaci politiky nulové tolerance od roku 2002 do roku 2015

Mapa 2: Poloha Duchcova a Litvínova v Podkrušnohoří

Mapa 3: Poloha lokality sídliště Janov v Litvínově

Mapa 4: Mapa sociálně vyloučených lokalit v Duchcově podle situační analýzy

Mapa 5: Prostorové zacílení monitoringů v Duchcově

Mapa 6 - 7: Umístění adres signatářů petice, Janov v rámci Litvínova, výskyt adres petentů

Seznam příloh

Obr. 1: Medializace vyhlášení nulové tolerance v Janově

Obr. 2 - 3: Medializace kontrola v Duchcově a v Janově

Obr. 4 – 5: Medializace kontrol hasičů v Janově, Za odložené věci na chodbách padají pokuty paneláků

Obr. 6: Medializace kontrol majitelů vozidel v Litvínově

Obr. 7: Medializace kontrol výkupu šrotu v Litvínově

Obr. 8 : Medializace exekucí v Litvínově jako opatření nulové tolerance

Obr. 9: Medializace sociálních pracovníků a policie při noční kontrole v Janově

Obr. 10: Zavřené obchody, vlevo jižní část - Duchcov, dole Sídliště Janov (v současnosti večerka)

Obr. 11: Zchátralý dům, jižní část Duchcova a stav chodníků

Obr. 12: Hřiště (pískoviště), na něž se vztahuje vyhláška o zákazu sezení mimo lavičky

Obr. 13: Místo po odstraněné lavičce, jižní část Duchcova

Obr. 14: Kontrast rekonstruovaného a zchátralého domu, Duchcov

Obr. 15: Kameratevize, jižní část Duchcova (vlevo, sídliště Janov (vpravo)

Obr. 16: Hřiště pod dohledem MP Litvínov

Obr. 17: Veřejný prostor před panelovými domy, sídliště Janov

Obr. 18: Pískoviště a lavičky v horní části sídliště Janov

Obr. 19: Cedula projektu revitalizace sídliště Janov

Obr. 20: Veřejný přehled dlužníků ve vitrině před panelovým domem

Obr. 21: Banner na balkóně na sídlišti Janov “Nulová tolerance vůči násilí“ a “Zamezíme zneužívání sociálních dávek“

Obr. 22: Kontrast rekonstruovaného, nerekonstruovaného a zazděného panelového bloku, sídliště Janov

Obr. 23: Nízkoprahové zařízení Jaklík v Janově, současně s kontaktním místem Osadního výboru

Obr. 24: Krušnohor: článek o podané petici „1600 občanů Janova“

Obr. 25: Duchcov – odkaliště povrchové těžby v jeho blízkosti

Obr. 26: Pvrchový důl pod zámek Jezeří, archiv autorů

Obr. 31: Opatření na řešení problematiky s nepřizpůsobivými občany města Duchcova

Schéma 5: Přehled opatření Nulové tolerance

Doporučené otázky pro výzkum (Ripka a kol. 2014)

Zápis monitoringu 16. března 2016, příklad zveřejňovaných dat na webu města

Standardy kvality sociálních služeb a mlčenlivost

Co pro vás znamená NT – soubor citací z rozhovorů

Vyhláška města Duchcov - Opatření na řešení problematiky s nepřizpůsobivými

Obecní vyhlášky kontrolující využití veřejného prostoru v Litvínově a Duchcově